

Omverdenen til norsk landbruk og matindustri

Rapport for 2023

Rapport nr. 4/2024
15.2.2024

Rapport: Omverdenen til norsk landbruk og matindustri

Dato: 15.2.2024

Ansvarlig: Harald Moksnes Weie

Rapport-nr.: 4/2024

Forsidebilde: COLOURBOX

Forord

Landbruksdirektoratet gjør i denne rapporten rede for internasjonale rammevilkår som påvirker norsk landbruk og matindustri. Rapporten inneholder informasjon om produksjon, handel og prisutvikling for sentrale landbruksvarer. Vi presenterer tall og utviklingstrekk for korn og kraftfôr, melk og meieriprodukter, kjøtt og egg, frukt og grønt og for produksjonen i skogen. I tillegg beskriver vi utviklingen i norsk import og eksport av landbruksvarer.

Vi lager også rapportene «Markedsrapport» og «Økologisk rapport». De tre rapportene leveres som innspill til Landbruks- og matdepartementet (LMD) i forkant av jordbruksforhandlingene.

Rapportene er også skrevet for å gi alle interesserte innsikt i pris- og markedsutviklingen for jordbruksvarer, i Norge og på verdensmarkedet.

God lesning!

Jørn Rolfsen

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Ordliste	4
Sammendrag	5
1 Internasjonale rammebetingelser for jordbruksvarer	6
1.1 Økonomiske rammebetingelser	6
1.2 Handelspolitiske rammebetingelser	12
2 Utvikling i markedene for landbruksvarer	14
2.1 Korn og kraftfôrråvarer	14
2.2 Melk og meieriprodukter	21
2.3 Kjøtt	31
2.4 Egg	47
2.5 Poteter, grønnsaker, frukt og bær.....	51
2.6 Blomster og planter	56
2.7 Skog.....	59
3 Norsk import og eksport av jordbruksvarer	61
3.1 Import.....	62
3.2 Eksport.....	72
4 Vedlegg	74
Referanser	76

Ordliste

EFTA

European Free Trade Association (Det europeiske frihandelsforbundet). Består av Island, Liechtenstein, Norge og Sveits.

EØS

Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Et samarbeid inngått mellom EU og tre av de fire medlemsstatene i EFTA, herunder Norge, Island og Liechtenstein. Samarbeidet har som formål å knytte landene til EUs indre marked.

FAO

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FNs ernærings- og landbruksorganisasjon).

IGC

International Grains Council (Det internasjonale kornrådet). Mellomstatlig organisasjon som fremmer samarbeid om og åpenhet i handelen med korn, stabile kornmarkeder og matsikkerhet.

Mercosur

Mercado Común del Sur (Det søramerikanske fellesmarkedet). Består av Argentina, Brasil, Paraguay og Uruguay. EU og Mercosur fullførte forhandlinger om en frihandelsavtale i juni 2019. I august samme år ble EFTA-landene enige med Mercosur-landene om utkast til en frihandelsavtale, som vil bli den største i EFTAs historie.

RÅK-varer

Bearbeidede landbruksvarer (bakervarer, sukkervarer, supper, sauser, pizza mv.). Denne typen varer er omfattet av en ordning med råvarepriskompensasjon (RÅK), der prisforskjellene mellom Norge og utlandet blir kompensert. Slik skal næringsmiddelindustrien i Norge kunne produsere og omsette industrielt bearbeidede landbruksvarer basert på norskproduserte landbruksråvarer og samtidig være konkurransedyktig med utlandet. RÅK-ordningen er forankret i EØS-avtalens protokoll 3.

SACU

South African Customs Union. Består av Botswana, Namibia, Lesotho, Eswatini og Sør-Afrika. En frihandelsavtale mellom EFTA og SACU ble iverksatt i 2008. Avtalen har vært gjenstand for reforhandlinger siden 2018.

WTO

World Trade Organization (Verdens handelsorganisasjon). Global organisasjon som regulerer handel mellom stater. Etablert i 1995.

Sammendrag

Internasjonale matvarepriser falt

Etter å ha nådd rekordhøye nivåer i 2022, falt matvareprisene tilbake til et mer normalt nivå i 2023.

Kronekursen var svak hele året, noe som bidro til at importprisene på mange jordbruksvarer forble høye.

Etter å ha økt kraftig i 2022 som følge av krigen i Ukraina, var energiprisene mer stabile i 2023.

Kornprisene har stabilisert seg

Global kornproduksjon er økende, men økt etterspørsel fører til at globale sluttlagre blir mindre.

Norsk import av mathvete gikk opp fra 2022 til 2023, men var likevel mindre enn gjennomsnittlig import de siste ti årene.

Verdensmarkedsprisene på korn har stabilisert seg, etter en periode med store svingninger.

Prisene gikk ned for alle meieriprodukter

Internasjonale priser på melk og meieriprodukter var svært høye i 2022. I 2023 gikk prisene ned igjen, men mot slutten av året begynte de på nytt å stige.

Global melkeproduksjon øker stabilt. Andelen som blir handlet over landegrensler, ligger rundt 10 prosent.

Lavere priser på kjøtt

Global kjøttproduksjon økte i 2023, drevet først og fremst av økte tilførsler av gris og fjørfe. Produksjonsveksten i verden er redusert, blant annet på grunn av flere utbrudd av fugleinfluensa.

Etter å ha økt kraftig i 2022, lå internasjonale kjøttpriser lavere i 2023. Prisnedgangen i andre halvår var drevet av økte tilførsler på verdensmarkedet. Fortsatt høye priser og lav økonomisk vekst bidro til en nedgang i handelen på ca. 1 prosent.

Global eggproduksjon falt både i 2021 og 2022

Global eggproduksjon gikk ned, blant annet på grunn av utbrudd av fugleinfluensa og økte kostnader på innsatsfaktorer. Etter en kraftig økning i 2022, stabiliserte prisene seg noe i 2023.

Mindre import av grønnsaker og epler

Norsk import av både poteter, tomater og epler var lavere i 2023 enn i foregående år.

Produksjonen av både poteter og grønnsaker har gått ned i EU.

Blomsterhandelen i endring

Den internasjonale blomsterhandelen domineres fortsatt av Nederland, men landene ved Ekvator tar stadig større markedsandeler.

Rekordhøye tømmerpriser

Endringer i verdensmarkedet ga rekordhøye tømmerpriser i Norge i 2023.

Importen av jordbruksvarer øker (målt i verdi)

Samlet import av jordbruksvarer var på 113,6 mrd. kroner i 2023, en økning på 10 prosent fra året før. Målt i mengde har imidlertid importen gått ned det siste året. Importverdien økte blant annet på grunn av den svake kronekursen.

Varer som blir importert tollfritt utgjør den største andelen av importen. RÅK-varer utgjorde 18 prosent av importverdien i 2023.

Eksporten av jordbruksvarer øker jevnt

Samlet eksport av jordbruksvarer var på 19,5 mrd. kroner i 2023, en økning på 15 prosent fra 2022.

1 Internasjonale rammebetingelser for jordbruksvarer

Internasjonale matvarepriser falt tilbake til et mer normalt nivå i 2023.

Kronekursen var svak hele året, noe som bidro til at importprisene på mange jordbruksvarer forble høye.

Etter å ha økt kraftig i 2022 som følge av krigen i Ukraina, var energiprisene mer stabile i 2023.

1.1 Økonomiske rammebetingelser

Etter tre år med pandemi, prisvekst og politisk uro, beveget de internasjonale jordbruksmarkedene seg nærmere en normaltilstand i 2023. Krigen i Ukraina og uroen i Midtøsten skaper derimot fortsatt usikkerhet. Angrep mot fraktskip i Rødehavet kan skape økende problemer framover (se avsnitt 1.1.2.3).

I det store bildet har jordbruksmarkedene vært preget av:

Ettervirkninger av covid-19-pandemien: Pandemien førte til redusert økonomisk aktivitet, høye priser på jordbruksvarer og store logistikkproblemer. Den økonomiske aktiviteten har siden den gang tatt seg opp, og både priser og fraktkostnader har falt. Likevel merkes ettervirkningene av pandemien i form av et høyt prisnivå. Usikkerhet i markedet er i større grad regelen enn unntaket.

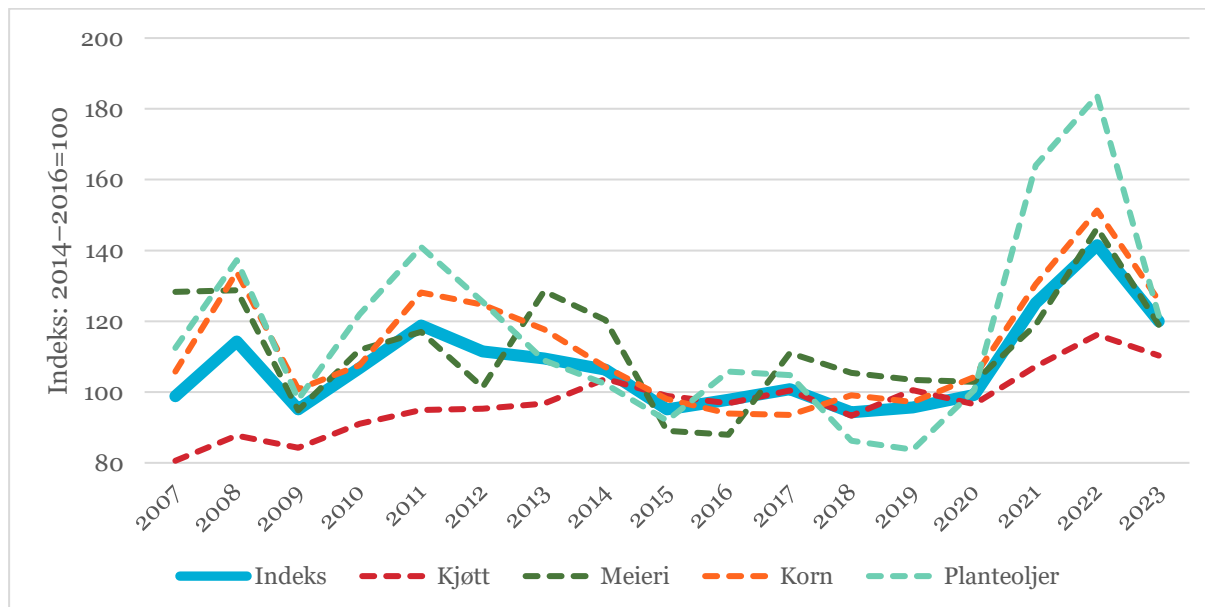
Inflasjon: Prisene på både mat og energi steg kraftig over hele verden i 2022. Prisveksten bidro til at etterspørselen etter jordbruksvarer falt. Sentralbankene svarte med en rekke rentehevinger som begrenset kjøpekraften blant forbrukere ytterligere. Rentenivået har ligget høyt i hele 2023, og dette har påvirket forbruksvanene. I starten av 2024 er det tegn til at sentralbankene både i USA, EU og Norge vurderer rentekutt.

Demonstrasjoner i EU: Den siste tida har bønder tatt til gatene i flere EU-land. Fellesnevneren for protestene er produsentenes inntektsnivå og EUs grønne giv. Det har vært store demonstrasjoner særlig i Frankrike, men også i Tyskland, Romania, Belgia, Spania og Irland. Polske bønder har også demonstrert, men der har demonstrasjonene også vært rettet mot den økte importen av ukrainske jordbruksvarer til EU.

I dette kapitlet omtaler vi utviklingen i priser på jordbruksvarer og innsatsfaktorer i 2023.

1.1.1 Internasjonale matvarepriser

Figur 1 viser utviklingen i globale matvarepriser per år fra 2007 til 2023, justert for inflasjon.

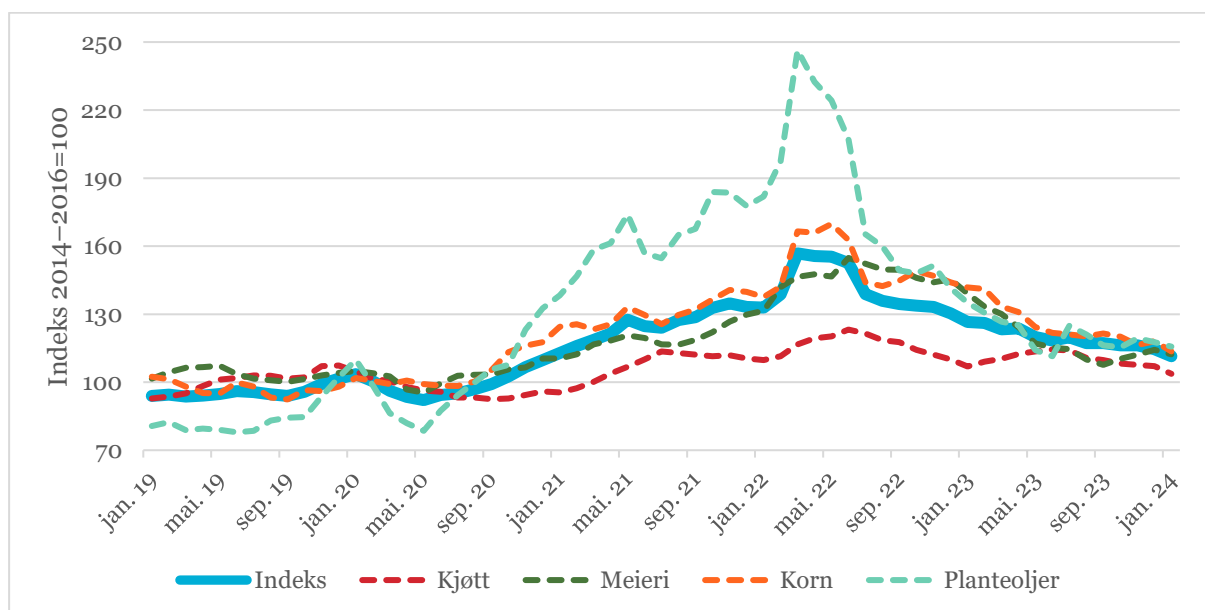

Figur 1: FAOs matvareprisindeks basert på årlige realpriser, 2007–2023. Indeks: 2014–2016=100

Kilde: (FAO, 2024a)

I 2022 nådde matvareprisindeksen til FNs landbruksorganisasjon (FAO) det høyeste nivået som er registrert. Særlig planteoljer, men også korn- og meieriprodukter, økte kraftig i pris. I 2023 falt matvareprisene tilbake til et mer normalt nivå. Indeksverdien for 2023 (119,2) var ca. 15 prosent lavere enn for 2022. Alle varegrupper falt i pris det siste året.

Figur 2 viser prisutviklingen per måned de siste fem årene.

Figur 2: FAOs matvareprisindeks (realpriser) per måned, januar 2019–januar 2024. Indeks: 2014–2016=100

Kilde: (FAO, 2024a)

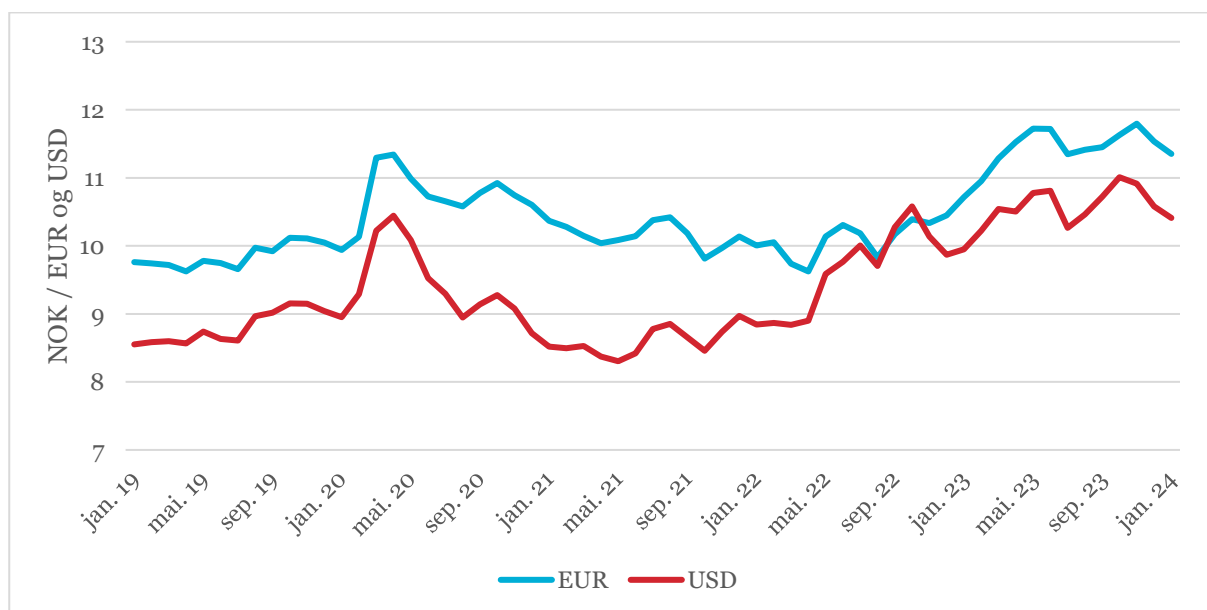
Pristoppen for internasjonale matvarepriser var i mars 2022, like etter at Russland invaderte Ukraina. Siden da har prisindeksen hatt en sakte nedadgående kurve. I desember 2023 var indeksverdien 27 prosent lavere enn i mars 2022. For planteoljer var indeksverdien mer enn halvert i samme tidsrom.

1.1.2 Faktorer som påvirker matvareprisene

Prisene på landbruksvarer påvirkes av en rekke faktorer, blant annet priser på innsatsfaktorer som energi og mineralgjødsel. I tillegg påvirkes prisen på importerte landbruksvarer av kronekurs og fraktkostnader.

1.1.2.1 Valutakurser

Figur 3 viser kronekursens utvikling mot euro og dollar de siste fem årene.

Figur 3: Gjennomsnittlige valutakurser for euro og dollar mot norske kroner, januar 2019–januar 2024

Kilde: Norges Bank

Den norske krona har vært svak i hele 2023. I gjennomsnitt var kursen mot dollar kr 10,56 og kursen mot euro kr 11,42. I oktober 2023 kostet dollaren over 11 kroner, mens kursen mot euro toppet seg på 12 kroner i november. I starten av 2024 har krona styrket seg mot begge valutaene igjen.

Urolige økonomiske tider bidrar normalt til en svakere krone, mens en høy oljepris drar i motsatt retning. Inflasjonen er nå på vei ned globalt, noe som bør føre til mindre press på krona i tida framover. Rentehevingen i desember bidro til at kursen styrket seg rundt årsskiftet.

En svak krone gjør det dyrere å kjøpe varer i utenlandsk valuta, samtidig som varer som er priset i norske kroner blir billigere å kjøpe på verdensmarkedet. Importvarer blir dyrere, noe som styrker tollvernet for norske produkter. De varene som Landbruksdirektoratet setter ned tollavgiftssatsen på, blir derimot lite påvirket av svingninger i valutakursene, ettersom valutakursen tas hensyn til når tollavgiftssatsene fastsettes.

1.1.2.2 Energipriser

Figur 4 viser utviklingen i prisen på Nordsjøolje siden 2019.

Oljeprisen har stor påvirkning på globale matvarepriser. På den ene siden gjør høye energipriser at det blir dyrere å produsere mat, og samtidig øker interessen for å bruke jordbruksvarer til å produsere biodrivstoff når oljeprisen er høy.

Figur 4: Ukentlige oljepriser (Europa Brent Spot FOB), januar 2019–januar 2024. Amerikanske dollar per fat

Kilde: EIA

Da Russland invaderte Ukraina, passerte oljeprisen 100 dollar per fat for første gang på åtte år. Russland har lenge vært en viktig leverandør av olje og gass til Europa, og invasjonen førte til usikkerhet om tilgangen.

I 2023 var oljeprisen på et mer normalt nivå. Om høsten hadde Brent-prisen en lang nedgangsperiode. I starten av 2024 gikk USA og Storbritannia til angrep på Houthi-opprørerne i Jemen, like etter økte oljeprisen til 80 dollar fatet. En langvarig ustabil situasjon i regionen kan føre til at oljeprisen blir liggende høyt.

Prisen på naturgass påvirker også norske produsenter, både gjennom energikostnader og gjødselpriser (se avsnitt 1.1.2.4). I 2022 førte krigen i Ukraina til at gassprisen nådde rekordhøye nivåer, og Russland la kraftige restriksjoner på sin eksport. EU har siden da kjøpt inn store mengder flytende naturgass (LNG), hovedsakelig fra USA.

Per februar 2024 er den europeiske gassprisen (TTF) tilbake på nivået den lå på før krigen i Ukraina. EU har mer gass på lager enn normalt for denne tiden på året, og ekspertene forventer at det vil være nok til å dekke behovet fram mot sommeren. Samtidig er tilgangen delvis truet av angrepene mot skip i Rødehavet som blant annet frakter LNG-gass fra Midtøsten.

1.1.2.3 Fraktkostnader

Figur 5 viser utviklingen i kostnader for frakt av korn med bulkskip siden 2019.

Figur 5: Indekserte dagspriser på frakt av korn og oljefrø med skip, januar 2019–januar 2024. 1.1.2013=100

Kilde: Det internasjonale kornrådet (IGC)

Pristoppen på bulkfrakt kom høsten 2021, som følge av den globale logistikk-krisen i forbindelse med covid-19-pandemien. Stengte havner, mangel på skip og arbeidskraft og en plutselig vekst i etterspørselen førte til forsinkelser og kraftig økte priser. I starten av 2022 begynte prisene å falle, før de gikk kraftig opp igjen fra februar til mai som følge av krigen i Ukraina.

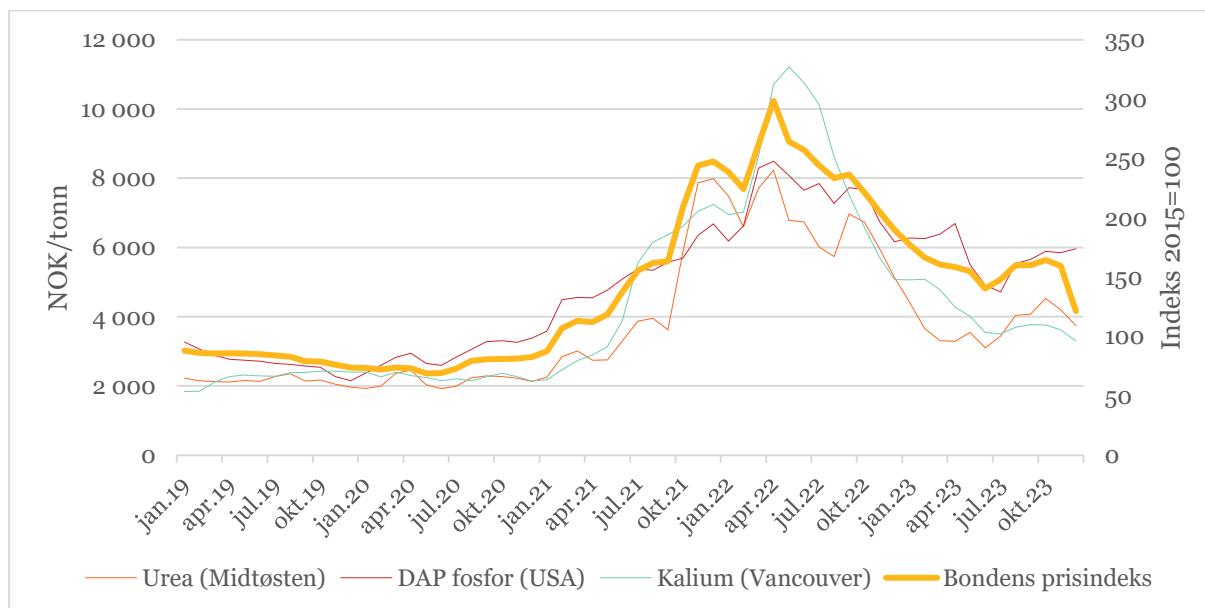
På slutten av 2023 gikk prisene på skipsfrakt opp igjen. Én av hovedårsakene var at Houthis-krigere i Jemen begynte å angripe fraktskip i Rødehavet. Om lag 12 prosent av verdenshandelen passerer normalt gjennom dette området, men de siste månedene har mange av skipene valgt alternative ruter som fører til økte kostnader (Baraniuk, 2024). Samtidig er Panamakanalen, en annen viktig handelsrute, rammet av alvorlig tørke. Dersom disse utfordringene blir langvarige, vil det påvirke prisen på sluttproduktene, deriblant matvarer.

Fraktkostnadene har historisk fulgt sykluser der prisene går opp en kort periode, før de faller igjen og forblir lave i flere år. Ifølge FNs handelsorganisasjon er det derimot mulig at kostnadene blir liggende på et varig høyere nivå framover. Dette skyldes blant annet at den globale skipsflåten skal oppfylle stadig strengere klimakrav i de kommende tiårene, noe som vil kreve massive investeringer (UNCTAD, 2023b).

1.1.2.4 Gjødelspriser

Mineralgjødelse, også omtalt som kunstgjødelse er en viktig innsatsfaktor i planteproduksjon. I Norge forhandler gjødelsegrossistene hvert halvår med Yara om innkjøpspriser på NPK-gjødelse (som er en blanding av nitrogen, fosfor og kalium). Innkjøpspriser på nitrogengjødelse (N-gjødelse) forhandles derimot hver måned.

Figur 6 viser indeksert utvikling i gjødelspriser siden 2019. Bondens prisindeks beregnes av Agri Analyse, basert på internasjonale priser fra Verdensbanken (Agri Analyse, 2024). Figuren viser også noen av råvareprisene som indeksen bygger på, omregnet til norske kroner. Internasjonale priser er brukt ettersom offisiell prisstatistikk for gjødelse i Norge ikke er tilgjengelig.

Figur 6: Internasjonale priser på mineralgjødelse, januar 2019–desember 2023. NOK per tonn og indeks 2015=100

Kilde: Agri Analyse; Verdensbanken

De viktigste faktorene som bestemmer prisen på mineralgjødelse, er prisen på energi og på viktige råvarer. Naturgass til å produsere ammoniakk utgjør den største kostnaden.

Gjødelsprisene var rekordhøye våren 2022, i etterkant av Russlands invasjon av Ukraina. Krigen førte til at prisen på naturgass i Europa økte kraftig. Samtidig ble tilgangen på viktige råvarer til gjødelseproduksjonen kraftig redusert. Råvarer som nitrater, fosfor og kalium kommer i stor grad fra Russland, Kina og Hviterussland, som alle innførte eksportrestriksjoner i denne perioden. Økt etterspørsel etter gjødelse i etterkant av covid-19-pandemien bidro også til de høye prisene.

I 2023 har gjødelsprisene falt betydelig igjen, men de ligger fortsatt over det historiske normalnivået (AMIS, 2023). Ifølge markedsovervåkningsorganet AMIS har ikke prisoppgangen påvirket produksjonen i store matproduserende land i særlig grad. Derimot har både Russland og Kina opprettholdt eksportrestriksjonene på viktige råvarer til gjødelseproduksjon.

I slutten av januar 2024 ble Felleskjøpet Agri og Yara enige om nye gjødelspriser i Norge. Prisene gikk i gjennomsnitt ned med rundt 10 prosent (Aase, 2024).

1.2 Handelspolitiske rammebetingelser

FN anslår at global varehandel gikk ned med fem prosent i 2023, blant annet som følge av spenninger internasjonalt og mer konsentrert handel innenfor handelsblokker (UNCTAD, 2023a). Tilsvarende tall for handelen med landbruksvarer viser en reduksjon på tre prosent.

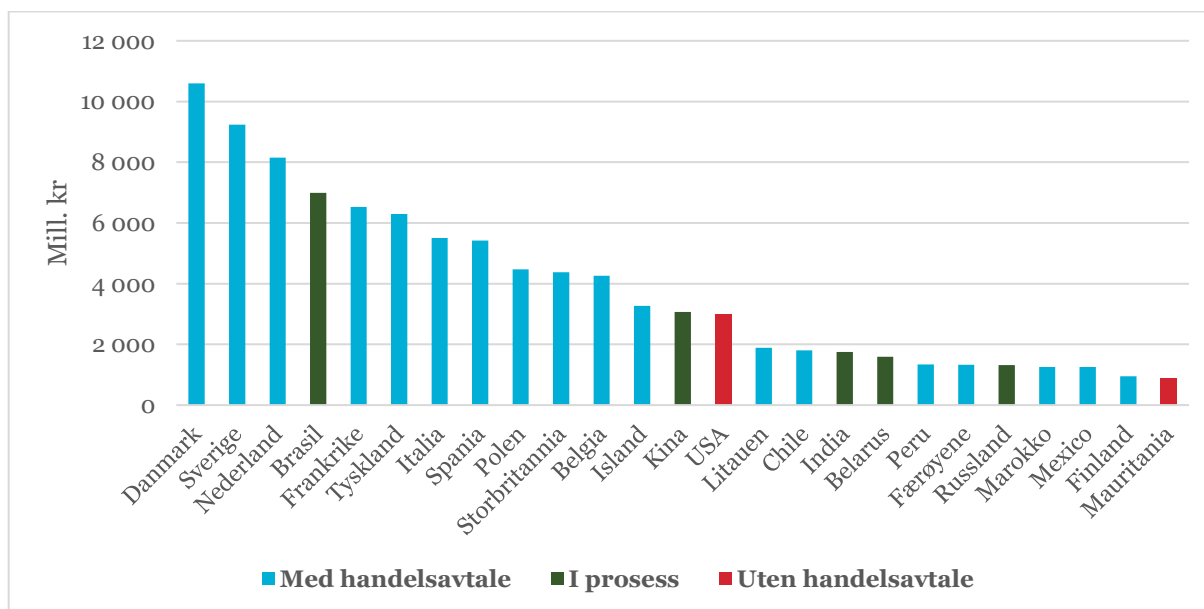
Verdens handelsorganisasjon (WTO) har en sentral rolle i internasjonal handelspolitikk gjennom et avtaleverk som bidrar til forutsigbarhet og åpenhet i handelen mellom land. Norge som er et lite land med en åpen økonomi, er avhengig av et regelbasert system for internasjonal handel. Fram mot neste WTO-ministermøte i Abu Dhabi i februar 2024 har medlemslandene arbeidet med ulike forslag som skal bidra til en åpnere og mer rettferdig handel, samtidig som andre samfunnshensyn ivaretas. Det arbeides også med reform av organisasjonen, men heller ikke i 2023 ble det enighet om tvisteløsningsmekanismen og oppnevning av nye dommere til ankeorganet.

Frihandelsavtaler sikrer blant annet norske bedrifter markedsadgang og likebehandling med næringen i avtalelandet. Norge har sammen med de andre medlemsstatene i Det europeiske frihandelsforbund (EFTA) inngått 30 frihandelsavtaler med i alt 41 land.

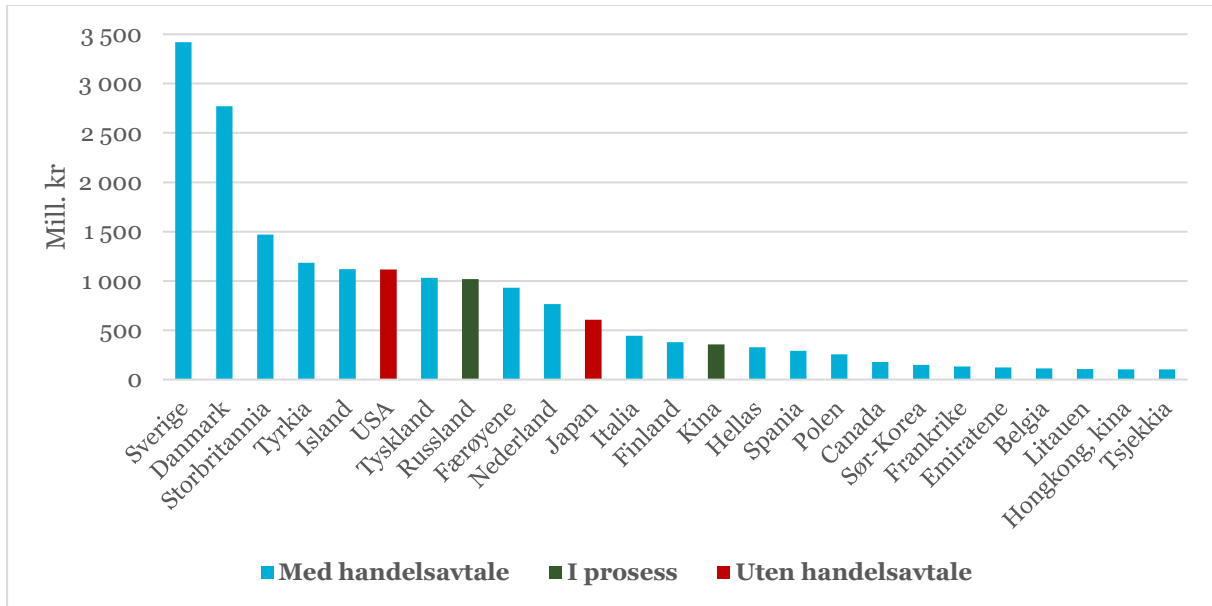
I tillegg har Norge alene inngått avtaler med EU, EFTA, Færøyene og Grønland. At Storbritannia gikk ut av EU, medførte at Norges forhold til Storbritannia ikke lenger var regulert av EØS-avtalen. Island, Liechtenstein og Norge har nå en egen frihandelsavtale med Storbritannia.

Norge, som en del av EFTA, forhandler om nye handelsavtaler med Thailand, Kosovo, India, Malaysia og Vietnam, og bilateralt med Kina. En handelsavtale mellom EFTA-statene og Mercosur ble i prinsippet ferdigforhandlet i august 2019, men det gjenstår fortsatt noen avklaringer. Avtaler med Moldova og Guatemala er signert, men har ikke trådt i kraft. I tillegg er det igangsatt reforhandling av handelsavtalene med blant andre SACU, Chile, Egypt, Ukraina og palestinske selvstyremyndigheter.

Land som Norge har avtale med, inkludert EØS-avtalen, eller har startet opp forhandlinger med, utgjør rundt 95 prosent av importverdien og 90 prosent av eksportverdien av jordbruksvarer. De viktigste, basert på import og eksport, er vist i figur 7 og figur 8 under.

Figur 7: Norges viktigste handelspartnere med jordbruksvarer rangert etter importverdi, 2023. Mill. kroner

Figur 8: Norges viktigste handelspartnere med jordbruksvarer rangert etter eksportverdi, 2023. Mill. kroner

2 Utvikling i markedene for landbruksvarer

2.1 Korn og kraftfôrråvarer

Global kornproduksjon er økende, men etterspørselen øker raskere. Dette fører til at globale sluttlagre blir mindre.

Norsk import av mathvete gikk opp fra 2022 til 2023, men var likevel mindre enn gjennomsnittlig import de siste ti årene.

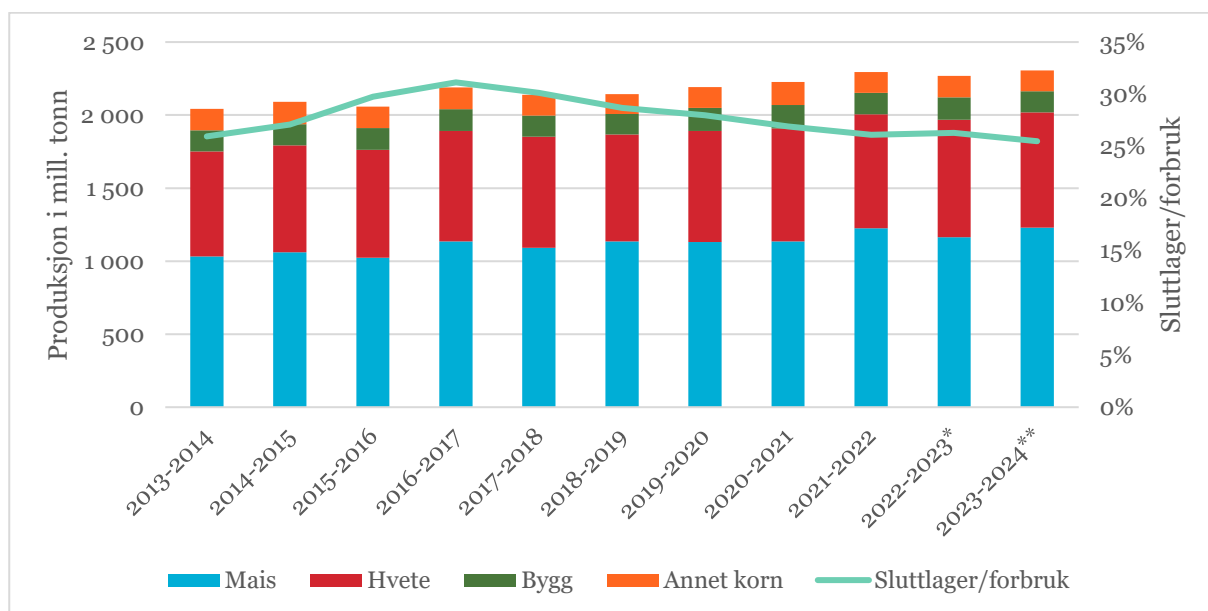
Verdensmarkedsprisene har stabilisert seg, etter en periode med store svingninger.

2.1.1 Stor global produksjon

2.1.1.1 Korn

Søylene i figur 9 viser utviklingen i verdens samlede kornproduksjon siden kornåret 2013–2014. Det internasjonale kornrådet (IGC) anslår en produksjon i 2023–2024 på 2 307 mill. tonn. Dette er den største totalproduksjonen som hittil er registrert.

Den grønne linja viser utviklingen i sluttlager som andel av etterspørsel. Denne størrelsen viser hvor mye korn som finnes i verden i forhold til hvor mye vi forbruker, og den er derfor en avgjørende faktor i internasjonal prisutvikling. Andelen har gått nedover siden 2016–2017. I avtaleåret 2023–2024 anslår IGC at den vil synke med ett prosentpoeng fra 26,3 til 25,3 prosent. Verdensmarkedet for korn generelt ser altså fortsatt ut til å bli strammere. Etterspørselen øker noe raskere enn produksjonen.

Figur 9: Global kornproduksjon, og sluttlager som andel av forbruk, 2013–2014 til 2023–2024. Mill. tonn og prosent

Kilde: IGC

*Estimat **Prognose

Økningen i totalproduksjonen i 2023–2024 er i stor grad drevet av økt maisproduksjon. USA, verdens største maisprodusent, øker sin produksjon med 11 prosent sammenliknet med 2022–2023. EU og Argentina, som også er store maisprodusenter, øker produksjonen med henholdsvis 15 og 47 prosent. Krigen i Ukraina førte til en kraftig reduksjon i den ukrainske maisproduksjonen i forrige avtaleår. Den har

nå tatt seg noe opp igjen, og forventet produksjon i 2023–2024 er 8 prosent høyere enn i 2022–2023. Totalt forventes en produksjonsøkning på nesten 6 prosent sammenliknet med forrige avtaleår, og de globale lagrene forventes å øke med over 4 prosent.

Produksjonen av hvete anslås å være på 788 mill. tonn i 2023–2024. Dette er 16 mill. tonn mindre enn den rekordstore produksjonen i 2022–2023, men likevel den nest største produksjonen som er registrert. Flere av de største produsentene har vært rammet av ekstremvær, noe som har ført til en reduksjon i avlingsnivået. I Canada og Australia, som begge har vært rammet av tørke, reduseres produksjonen med henholdsvis 7 og 37 prosent. Russlands produksjon reduseres med nesten 6 prosent etter en historisk stor avling i 2022–2023. Produksjonen i EU ligger på samme nivå som i 2022–2023. Produksjonen i Russland og EU er spesielt viktig for verdensmarkedet da dette er de to største eksportørene. USA og Ukraina, som også er store eksportører øker sin produksjon med henholdsvis 10 og 7 prosent.

De globale sluttlagrene av hvete forventes å reduseres med 6 prosent i løpet av avtaleåret. Dette inkluderer lagrene i Kina og India. Begge disse er store produsenter, men produserer kun til eget forbruk. Dersom kun de store eksportørene inkluderes, er den forventede nedgangen på nesten 10 prosent.

Tabell 1: Verdens fem største produsenter av hvete, mais og soyabønner i 2023–2024. Mill. tonn

Hvete		Mais		Soya	
Land/område	Mill. tonn	Land/område	Mill. tonn	Land/område	Mill. tonn
Kina	137	USA	387	Brasil	154
EU	133	Kina	288	USA	112
India	108	Brasil	120	Argentina	49
Russland	90	Argentina	61	Kina	21
USA	49	EU	61	India	12
Verden total	788	Verden total	1 230	Verden total	392

Kilde: IGC

2.1.1.2 Oljefrø

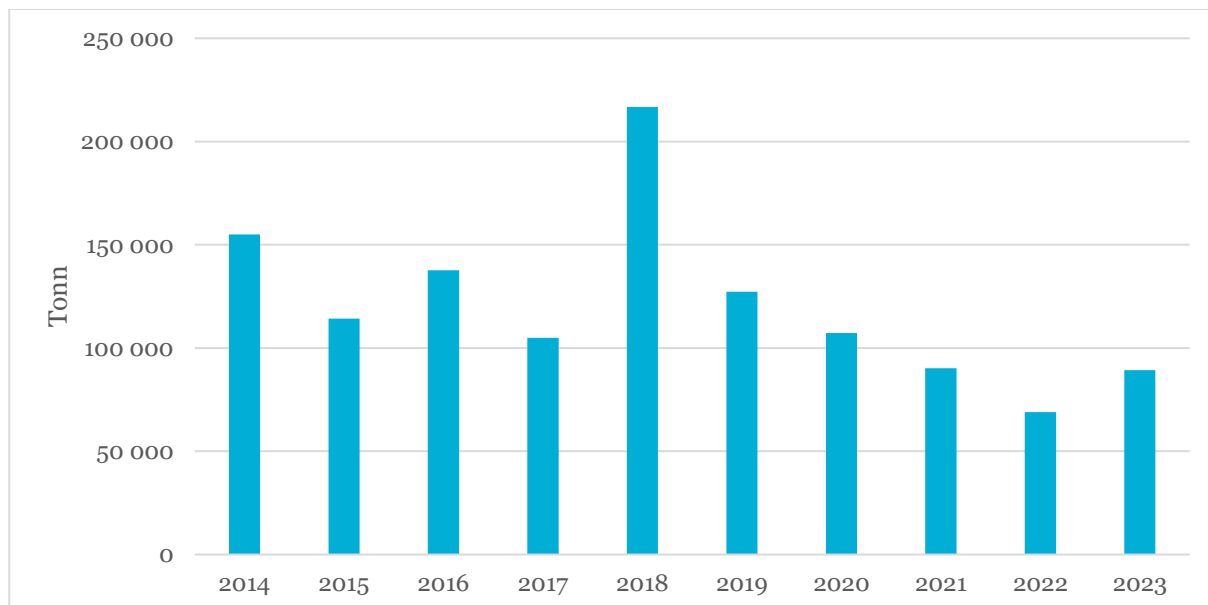
De viktigste oljefrøene er soyabønner og rapsfrø. Produksjonen av soyabønner ser ut til å bli rekordstor i 2023–2024. Den anslås til 392 mill. tonn, en økning på nesten 6 prosent fra 2022–2023. Økningen er først og fremst drevet av Argentina, som nesten doubler sin produksjon sammenliknet med 2022–2023. Både Brasil og USA har en svak nedgang i produksjonen. Det er noe større usikkerhet knyttet til prognosen for soyabønner enn for korn, da en større andel av soyabønnene ikke høstes før våren 2024.

Produksjonen av rapsfrø er lite endret sammenliknet med 2022–2023. Produksjonen anslås til 88,5 mill. tonn, en nedgang på under 1 prosent. Australia og Canada, som begge er store eksportører av rapsfrø, forventes å få mindre avlinger enn i 2022–2023. Ukraina øker derimot sin produksjon, som følge av at mange bønder har gått over til rapsfrøproduksjon de siste årene.

2.1.2 Import

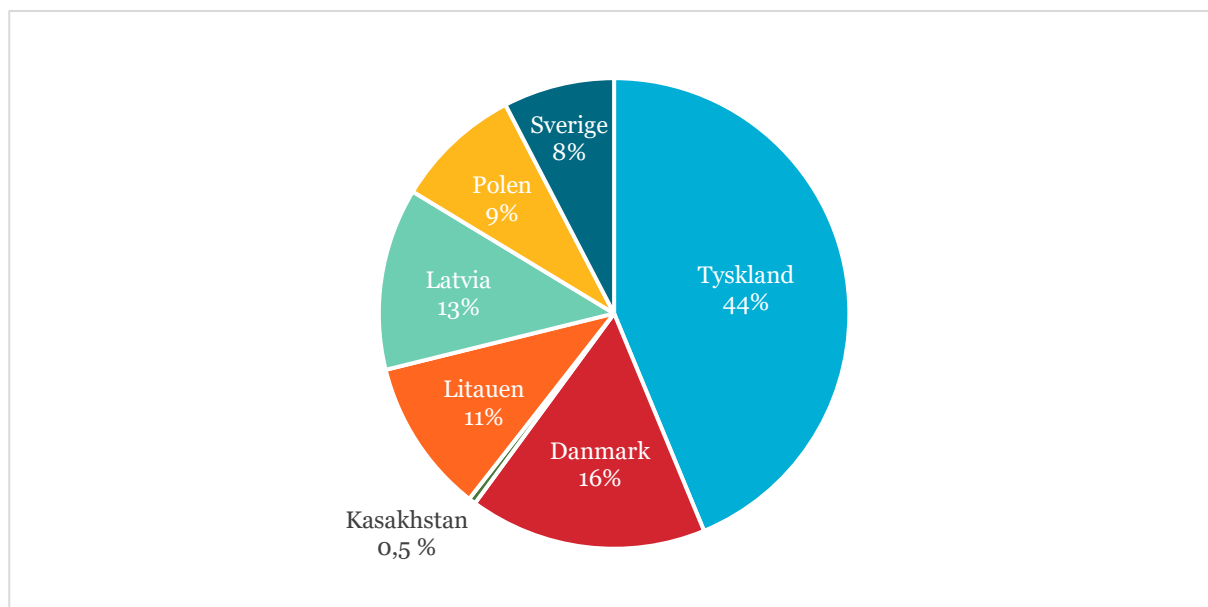
2.1.2.1 Økt import av matkorn

Etter tørkeåret 2018 sank norsk import av mathvete hvert år fram til 2023. I 2023 økte importen noe igjen, og matmellemøllene importerte litt over 89 000 tonn mathvete. Dette skyldes det lave avlingsnivået høsten 2023, og det forventes et høyt importbehov for sesongen 2023–2024. Figur 10 viser utviklingen i årlig import av mathvete siden 2014, og figur 11 viser hvor industrien importerte fra i 2023.

Figur 10: Matmøllenes import av mathvete, 2014–2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 11: Andel import av mathvete per opprinnelsesland, 2023. Prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Andelen import fra Tyskland økte fra 15 prosent i 2022 til 44 prosent i 2023. Andelen fra Sverige, Danmark og Polen er redusert. I 2022 var det ingen import fra Latvia og Litauen, mens til sammen 24 prosent av importen kom derfra i 2023.

Hele Europa har hatt utfordringer med kvaliteten på kornet som ble høstet i 2023. Dette har gjort det vanskeligere for matmøllene å få tak i hvete av riktig kvalitet, og kan forklare hvorfor importen fordelte seg på flere land i 2023 enn i 2022. Hveteproduksjonen i alle disse landene ser ut til å bli mindre i 2023–2024 enn i 2022–2023. Dette i kombinasjon med kvalitetsutfordringene gir et noe strammere marked for mathvete.

2.1.2.2 Mindre import av kraftfôrråvarer

Av et totalt råvareforbruk til kraftfôr på litt under 2 mill. tonn i 2023, var i underkant av 800 000 tonn import. Dette tilsvarer en norskandel på 60 prosent, en økning på 6 prosentpoeng sammenliknet med 2022.

Karbohydrater

De viktigste importerte karbohydratråvarene i 2023 var fôrhvete, mais, roesnitter og melasse. Tabell 2 viser forbruket av disse råvarene i 2023. Importbehovet for fôrhvete varierer med norsk produksjon, mens de tre andre råvarene er rene importvarer.

Tabell 2: Forbruk av importert fôrhvete, mais, roesnitter og melasse til kraftfôr i 2023. Tonn

Vare	Forbruk i tonn
Fôrhvete	51 365
Mais	81 472
Roesnitter	65 801
Melasse	57 439

Kilde: Landbruksdirektoratet

Det er god tilgang på fôrhvete og mais fra verdensmarkedet i 2023–2024. Norsk kraftfôrindustri importerte i 2023 det aller meste av mais fra Polen og det meste av fôrhvete fra Baltikum, Polen og Sverige.

Tilgangen på roesnitter og melasse var problematisk i 2022. Årsaken var at Russland er den klart største tilbyderen av disse varene. Melasse fra sukkerroer kan erstattes med melasse fra sukkerrør, mens det er vanskeligere å finne en god erstatning for roesnitter. I 2023 var tilgangen på roesnitter bedre, og kraftfôrindustrien ser ut til å ha funnet alternative tilbydere. Importen kom hovedsakelig fra Egypt, Danmark og Belarus.

Protein

Soyamel og rapsmel stod til sammen for nesten 80 prosent av det totale forbruket av proteinråvarer i 2023. Av dette var 194 000 tonn rapsmel og 110 000 tonn soyamel. Behovet for protein til kraftfôr har de siste årene blitt dekket stadig mer av rapsmel, på bekostning av soyamel. Denne trenden fortsatte i 2023. Forbruket av soyamel har gått ned med nesten 45 prosent de siste ti årene, og forbruket av rapsmel har økt omtrent tilsvarende.

Rapsmel importeres hovedsakelig fra Baltikum, Sverige og Finland. Soyamelet kommer først og fremst fra importerte soyabønner som prosesseres i Norge, mens soyabønnene hovedsakelig kommer fra Brasil. Noe soyamel importeres også ferdig prosessert. Tilgangen på soyamel til norsk kraftfôr avhenger av den brasilianske produksjonen av GMO-frie soyabønner. Den brasilianske produksjonen av soyabønner generelt ser ut til å bli historisk stor i 2023–2024. Avlingen blir høstet fra mars til mai. Den GMO-frie produksjonen ser ut til å bli omtrent som i forrige sesong, og premiene forventes å holde seg på samme nivå som i 2023.

I tillegg til de to nevnte råvarene, er det en betydelig import av åkerbønner og maisgluten. Åkerbønner importeres hovedsakelig fra Baltikum, Storbritannia og Danmark. Over halvparten av maisglutenet kommer fra Kina, resten kommer fra forskjellige opprinnelser i Europa.

Fett, vitaminer og mineraler

Norsk kraftfôrindustri importerer relativt små mengder fett, vitaminer og mineraler, sammenliknet med karbohydrater og protein. Fett utgjorde 2,5 prosent, og vitaminer og mineraler utgjorde 7 prosent av råvareimporten i 2023.

De importerte vitaminene og mineralene kommer i stor grad fra Øst-Asia. Verdensmarkedet for vitaminer og mineraler har, i likhet med andre råvaremarkeder, vært preget av krigen i Ukraina. Den urolige

situasjonen i Rødehavet har i tillegg ført til forsinkelser på leveranser og høye fraktkostnader. Dette har ført til økte priser og et svært usikkert marked.

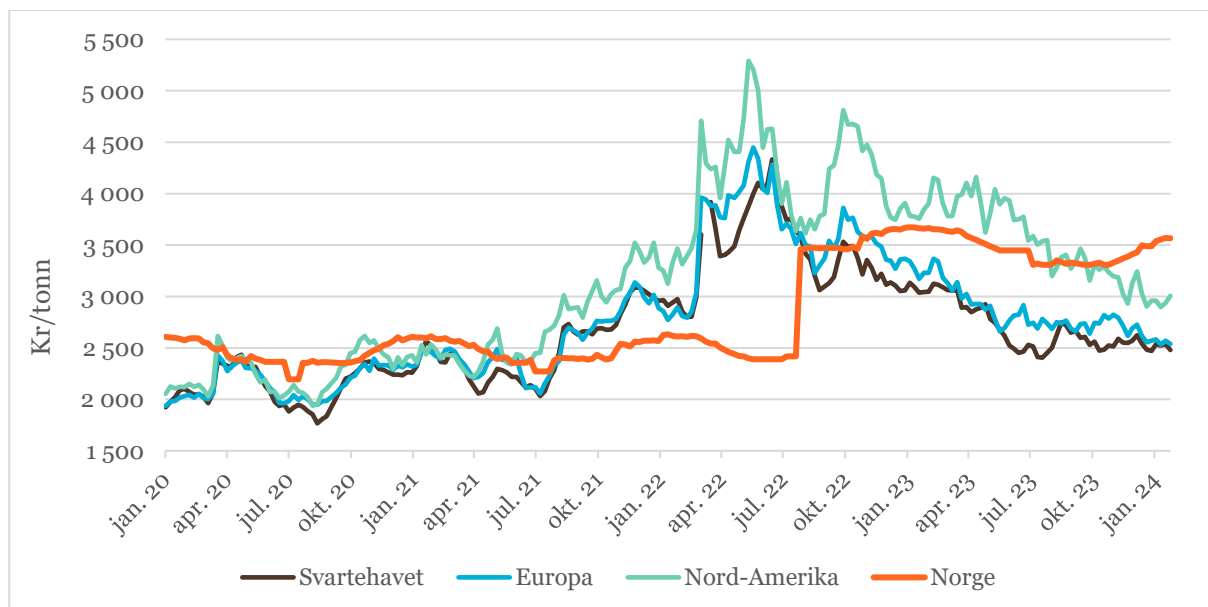
Det importerte fettet er produkter basert på vegetabilsk olje. Markedet for fett var utfordrende i 2022, og verdensmarkedsprisene var høye ved inngangen av 2023. Markedet ser ut til å ha stabilisert seg, og tilgangen til vegetabilsk olje var god i siste halvdel av 2023. Den globale produksjonen av soya og raps ligger som nevnt an til å bli stor i 2023–2024, noe som skulle tilsi god tilgang i 2024.

2.1.3 Internasjonal prisutvikling

2.1.3.1 Synkende trend i 2023

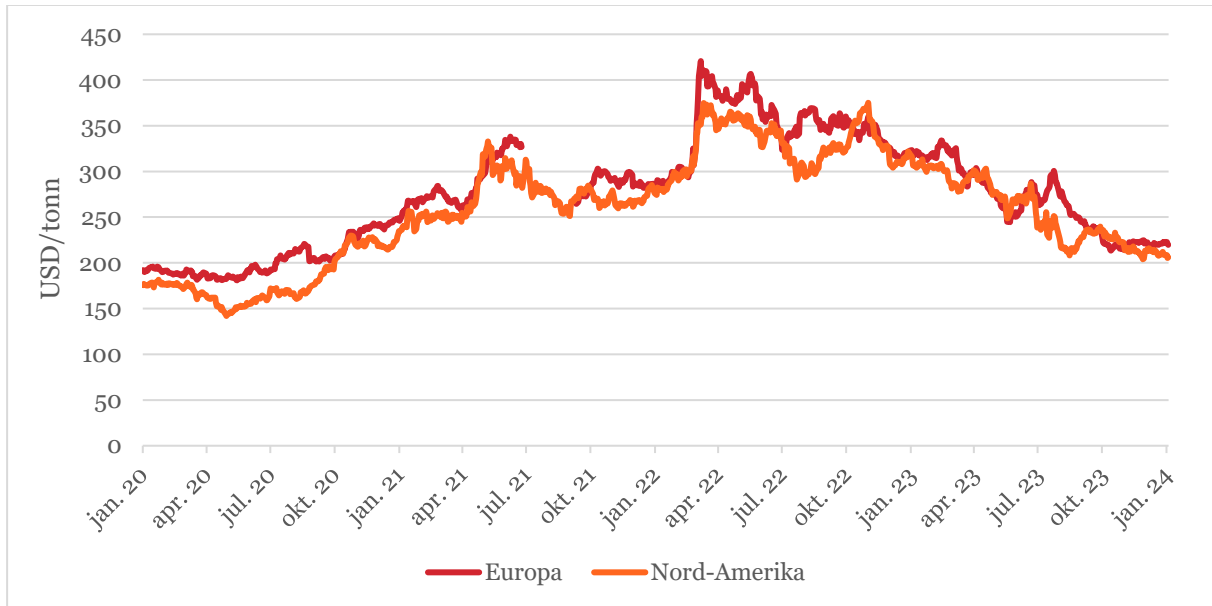
Verdensmarkedsprisene steg kraftig i 2022 og lå på et høyt nivå ved inngangen til 2023. Krigen i Ukraina skapte store svingninger i råvareprisene. Til tross for at krigen fortsatt pågår, ser markedene ut til å ha stabilisert seg noe. Gjennom 2023 hadde de aller fleste råvarene en synkende trend, og både matkorn, fôrkorn og kraftfôrråvarer lå på et lavere prisnivå ved utgangen av året.

Figur 12, figur 13 og figur 14 viser den internasjonale prisutviklingen for henholdsvis hvete, mais og soyabønner i perioden januar 2020 til januar 2024.

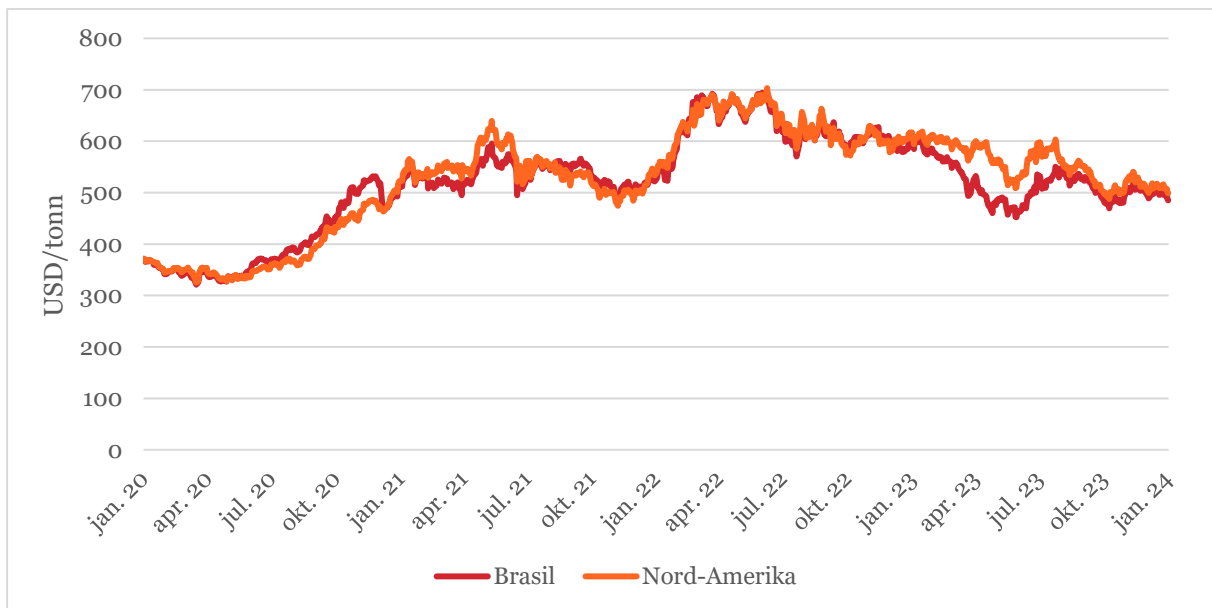
Figur 12: Internasjonal prisutvikling på mathvete, januar 2020–januar 2024. Kr per tonn

Kilde: IGC og Landbruksdirektoratet

Figur 13: Internasjonal prisutvikling på mais, januar 2020–januar 2024. USD per tonn

Kilde: IGC

Figur 14: Internasjonal prisutvikling på soyabønner, januar 2020–januar 2024. USD per tonn

Kilde: IGC

Prisene gikk nedover i hele 2023. Hveteprisen i Europa ble redusert fra kr 3,3 per kg. i januar 2023, til kr 2,5 per kg. i januar 2024. Utviklingen gjennom året var nokså lik for hveten, mais og soya. I juli ble det kjent at kornavtalen, som sikret Ukraina trygg eksport av råvarer over Svartehavet, ikke ble fornyet. Det var stor usikkerhet knyttet til hvordan dette ville påvirke prisene på verdensmarkedet, men responsen ble begrenset og kortvarig.

Felles for alle disse prisene er at de sank gjennom 2023, og prissvingningene var mindre enn i 2022.

2.1.3.2 Framtidsutsikter

På kort sikt er det ingenting som tilsier at det vil komme store prisendringer i disse markedene. I løpet av 2023 viste det seg at Ukraina klarer å opprettholde en stor andel av sin normale produksjon og eksport, til tross for den pågående krigen. I 2022 responderte markedet kraftig på all ny informasjon knyttet til krigsutviklingen, og endringer i kornavtalen og uttalelser fra president Putin førte til store prissvingninger. Vi så ikke sett den samme responsen i 2023.

Situasjonen i Rødehavet påvirker fraktkostnadene for noen kraftfôrråvarer, blant annet vitaminer og mineraler. Slik situasjonen er nå, er det først og fremst råvarer som fraktes i container som påvirkes. Korn- og oljefrø fraktes hovedsakelig i bulkskip, og er derfor lite berørt. Hvordan dette vil utvikle seg framover, er likevel usikkert.

Ifølge de siste prognosene forventes det at prisene vil stabilisere seg på et noe høyere nivå enn der de lå før prisøkningen startet i 2021. Befolkningsvekst og heving av levestandard fører til at forbruket av korn og kraftfôrråvarer stiger minst like raskt som produksjonen. Dermed krymper den globale lagerbeholdningen av korn. Dersom denne trenden fortsetter, kan det føre til prisstigning på lang sikt.

Produksjonen av korn og kraftfôrråvarer er svært avhengig av været. Det er forventet mer ekstremvær i årene framover på grunn av klimaendringer, og dette vil påvirke mange av disse råvarene. Hyppigere tilfeller av ekstremvær kan føre til større variasjon i produksjonen fra år til år. Råvarer der store deler av produksjonen er konsentrert på få land, er mer utsatt for dette enn råvarer med mer spredt produksjon.

2.1.4 Hvordan påvirker verdensmarkedet Norge?

Ved inngangen til 2023 var verdensmarkedsprisene så høye at det var null toll på alle korn- og kraftfôrråvarene som Landbruksdirektoratet administrerer tollavgiftssatsen på. Som beskrevet over har verdensmarkedsprisene sunket gjennom 2023, og i september fikk flere av karbohydratråvarene tollavgiftssats igjen. Alle protein- og fettråvarer lå fortsatt på et så høyt prisnivå at de ikke hadde tollavgiftssats ved utgangen av 2023.

Det er fortsatt prisnedskrivning på importerte karbohydratråvarer, slik at råvarene som har verdensmarkedspriser over norsk prisnivå blir skrevet ned til norsk referansepris. Dette forhindrer at høye verdensmarkedspriser slår rett inn i det norske kraftfôrmarkedet. I praksis fungerer prisnedskrivningen som «motsatte tollavgiftssatser». Uten prisnedskrivningen er det sannsynlig at kraftfôrprisene i Norge ville vært høyere.

2.2 Melk og meieriprodukter

Global melkeproduksjon økte i 2022, men andelen som ble handlet over landegrenser gikk noe ned.

Andelen av melken som det handles med internasjonalt er om lag 10 prosent av global melkeproduksjon. Den internasjonale handelen med meieriprodukter domineres av få eksportørland. Import av meieriprodukter er fordelt på flere land.

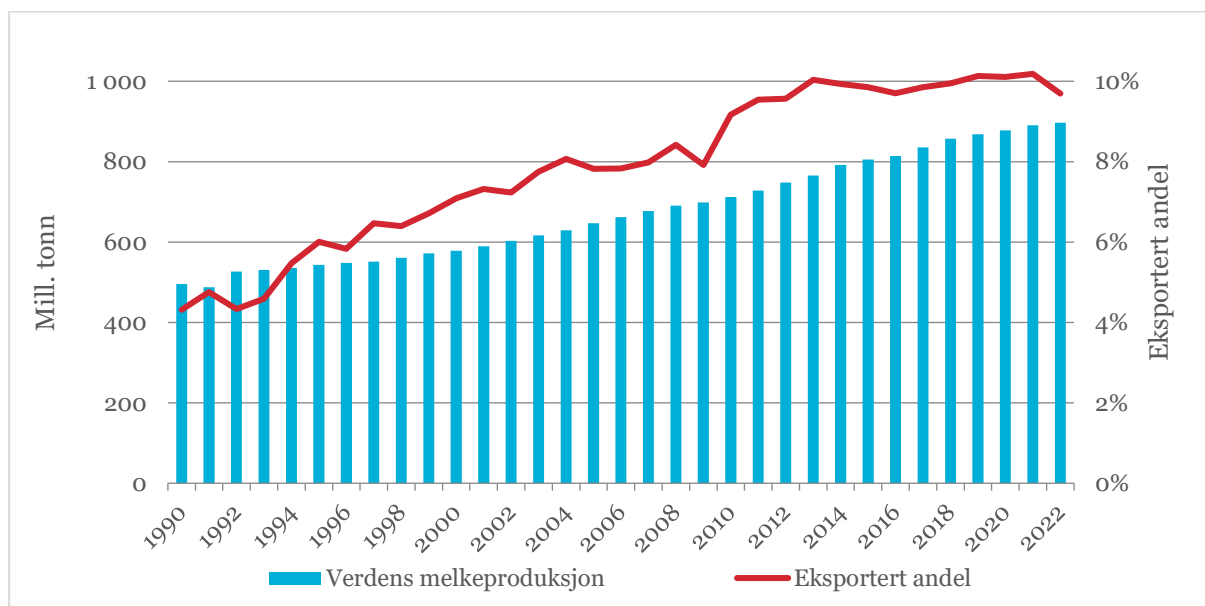
Prisene gikk ned for alle meieriprodukter i 2023 sammenlignet med de høye prisene i 2022. Mot slutten av 2023 gikk prisene noe opp igjen.

Det norske markedet for meieriprodukter påvirkes først og fremst av det internasjonale markedet gjennom importen av ost fra EU og gjennom meieriprodukter som er RÅK-varer eller ingrediens i RÅK-varer.

2.2.1 Melkeproduksjonen globalt

Her gir vi et overblikk over global melkeproduksjon. Vi bruker tall fra OECD og FAOs rapport *Agricultural Outlook*, der de siste tilgjengelige tallene er for 2022. Videre beskriver vi markedsutviklingen i de store eksportlandene i 2023, i tillegg til trender for etterspørsel. De store eksportlandene påvirker det internasjonale markedet for meieriprodukter mest, og de er dermed mest relevante for det markedet som «omgir» norske melkeprodusenter og norsk meierinæring.

Global melkeproduksjon har siden 1990 økt fra 500 mill. til nesten 900 mill. tonn. I 2022 ble det produsert 897 mill. tonn melk. Produksjonen økte med 7 mill. tonn fra 2021 (OECD/FAO, 2023). Den største økningen var i India, Kina og Pakistan. I Ukraina gikk melkeproduksjonen ned med 1,7 mill. tonn til 7 mill. tonn i 2022. Blant de største eksportlandene var det en liten økning i melkeproduksjonen i USA, mens i EU, New Zealand og Australia gikk den noe ned. India, EU, USA, Pakistan og Kina er de landene hvor det produseres mest melk. I 2022 var produksjonen i disse landene til sammen 557 mill. tonn melk, som er mer enn 60 prosent av verdens produksjon. Norsk melkeproduksjon utgjorde ca. 1,5 mill. tonn eller under 0,2 prosent av verdens melkeproduksjon i 2022.

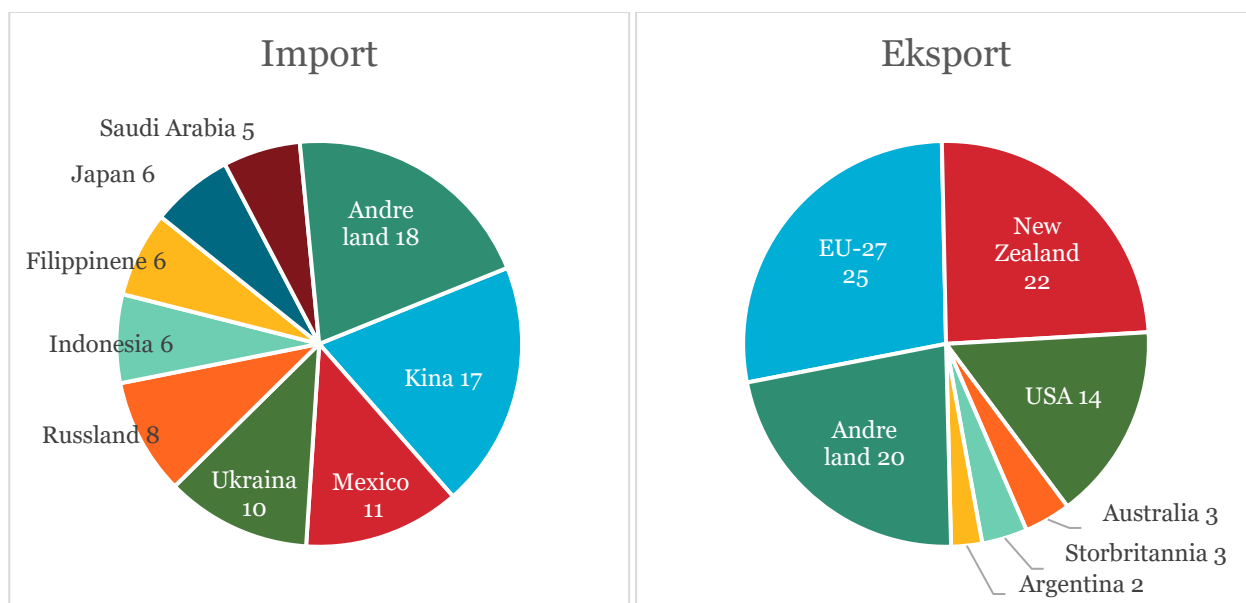
Figur 15: Verdens melkeproduksjon og andel av den som eksporteres, 1990–2022. Mill. tonn

Kilde: (OECD/FAO, 2023)

*2022 er foreløpige tall

I figur 15 ser vi at andelen av verdens melkeproduksjon som ble eksportert, gikk ned fra litt over ti prosent i 2021 til litt under ti prosent i 2022. Melk har kort holdbarhet og må foredles til meieriprodukter kort tid etter at den er innsamlet. Ferske meieriprodukter, som det globalt sett konsumeres mest av, har også kort holdbarhet. Ost, smør og melkepulver har lengre holdbarhet enn de ferske og er de meieriproduktene som det handles med på det internasjonale markedet.

OECD og FAO forventer en vekst i melkeproduksjonen på 1,5 prosent årlig fram mot 2032 (OECD/FAO, 2023), både basert på en avdråttøkning og flere dyr. Endringer i EU mot mer bærekraftig og økologisk produksjon og beitebaserte produksjonssystemer, gjør at en forventer en nedgang i produksjonen i EU.

Figur 16: Import og eksport av meieriprodukter (ekskl. smør) fordelt på land omregnet til mengde melk, 2022. Mill. tonn

Kilde: Landbruksdirektoratets beregninger basert på (OECD/FAO, 2023)

De største eksportørlandene av meieriprodukter er EU, New Zealand, USA og Australia. Disse står for en tredel av verdens melkeproduksjon, men de har en adskillig større andel av melken som handles internasjonalt. I 2022 eksporterte disse landene meieriprodukter tilsvarende 72 prosent av melken som ble omsatt internasjonalt.

Tabell 3: Produksjonen av melk totalt og av ulike meieriprodukter, samt eksportandel i de 15 landene med størst melkeproduksjon og i Norge, 2022. 1 000 tonn

Land/ Område	Total melke- prod.	Prod. av ferske meieri prod.	Smør		Ost		Skummetmelk- pulver		Helmelkpulver	
			Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel
India	193 525	127 799	5 039	1 %	-		311	16 %	-	
EU-27	152 763	40 641	2 284	11 %	10 695	13 %	1 399	48 %	585	43 %
USA	102 875	22 136	909	7 %	6 352	7 %	1 136	72 %	64	74 %
Pakistan	64 180	49 539	1 229	0 %	-		-		-	
Kina	43 403	33 974	91	0 %	192	0 %	24	0 %	1 050	0 %
Brasil	37 080	25 308	108	1 %	745	0 %	157	0 %	583	0 %
Russland	33 034	23 292	307	0 %	560	7 %	91	0 %	58	36 %
New Zealand	21 678	581	451	88 %	369	90 %	367	98 %	1 509	96 %
Tyrkia	21 271	14 313	269	0 %	255	18 %	40	100 %	-	
Storbritannia	15 132	8 160	214	27 %	506	36 %	55	100 %	33	79 %
Mexico	13 461	3 444	208	0 %	326	0 %	45	71 %	231	8 %
Canada	11 031	2 659	112	0 %	490	0 %	84	0 %	-	
Argentina	10 981	1 629	31	64 %	459	15 %	40	63 %	188	77 %
Iran	8 573	2 429	214	0 %	308	32 %	74	100 %	1	0 %
Australia	8 467	3 169	68	0 %	420	36 %	148	90 %	40	99 %
Norge	1 535	442	17	0 %	82	0 %	-		-	
Verden	897 015	467 409	12 739	8 %	25 405	14 %	4 437	58 %	4 992	52 %

Kilde: (OECD/FAO, 2023)

I 2023 var melkeproduksjonen i EU omtrent lik som i 2022. I perioden januar til november gikk produksjonen opp med 0,4 prosent sammenlignet med samme periode i 2022 (EU-kommisjonen, 2024b).

I USA økte produksjonen med 0,2 prosent fra perioden januar til november 2022 til samme periode i 2023 (EU-kommisjonen, 2024b). USDA anslår at økningen i melkeproduksjonen i USA fra 2023 til 2024 vil være om lag 1 prosent (USDA Economic Research Service, 2023).

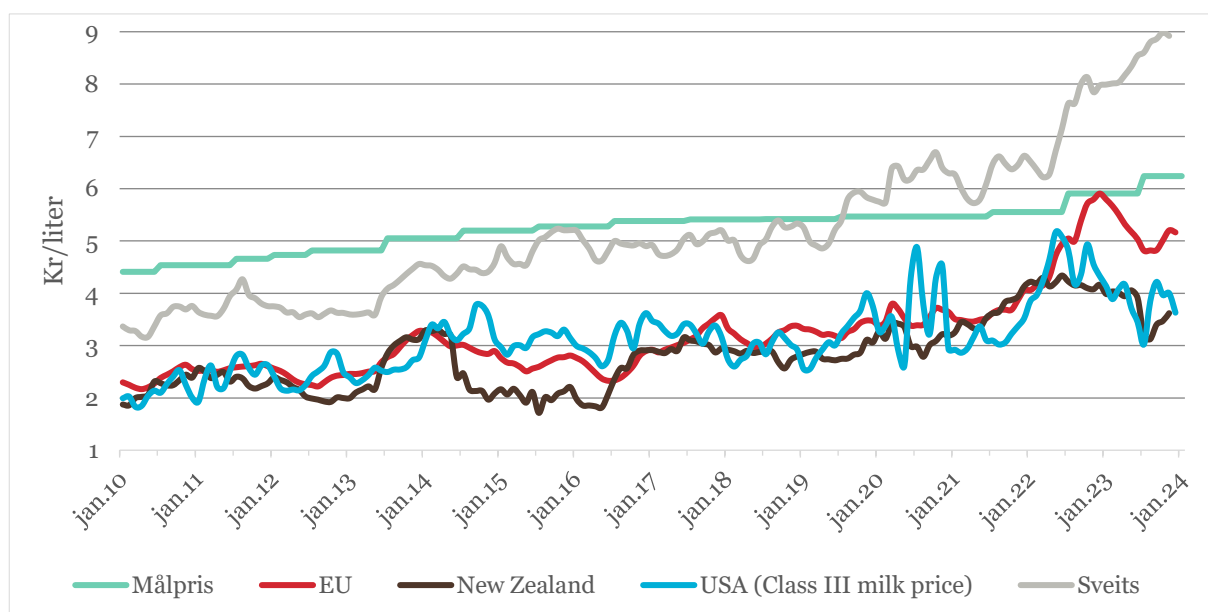
Det var per november 2023 en nedgang i melkeleveranser på 0,7 prosent på New Zealand og oppgang på 0,9 prosent i Australia, sammenlignet med sesongen 2022–2023 (EU-kommisjonen, 2024b).

2.2.2 Prisene på melk og meieriprodukter i 2023

2.2.2.1 Rå melk

Prisene på rå melk internasjonalt har vært relativt høye siden 2017. I 2022 var prisene svært høye, mens de gikk noe ned igjen i 2023. Figur 17 viser norsk målpris på melk sammenlignet med pris til produsent i EU, New Zealand, Sveits og USA. I inneværende jordbruksavtaleår er målprisen på melk kr 6,24 per liter. Den økte med 33 øre per liter fra 1. juli 2023. De siste 20 årene har den økt med til sammen kr 2,49 per liter, fra kr 3,75 i første halvår 2004. Dette tilsvarer en økning på 66 prosent på 20 år.

Prisen på rå melk i EU var i 2004 i gjennomsnitt 29,6 euro per 100 kg melk. Den har variert noe fra år til år, men har økt i et lengre perspektiv. I 2022 var den rekordhøy på 50,2 euro per 100 kg, men gikk så ned til 46,9 euro i gjennomsnitt for 2023. Økningen fra 2004 til 2023 var på 58 prosent. Omregnet til norske kroner gikk imidlertid prisen på EU-melk opp i 2023 på grunn av svekket kronkurs. Den har gått fra en gjennomsnittspris på kr 2,40 per liter i 2004 til kr 5,20 per liter i 2023. Dette tilsvarer en prisøkning på 117 prosent.

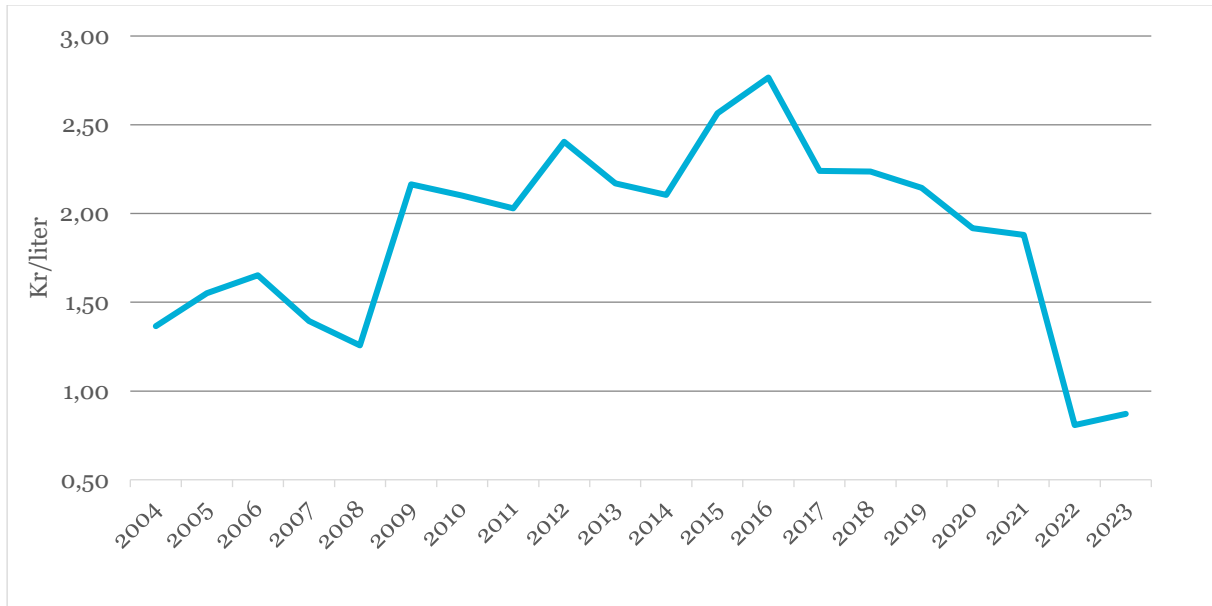
Figur 17: Melkepris til produsent internasjonalt og norsk målpris, januar 2010–januar 2024. Kr per liter

Kilde: (ZuivelNL, 2024), (EU-kommisjonen, 2024a), (Clal.it, 2024)

Internasjonale priser er oppgitt i euro per kg og er omregnet til kr per liter ved hjelp av valutakurs fra Norges Bank

Melkeprisen i USA og i New Zealand har med noen unntak vært relativt lik melkeprisen i EU. De to siste årene har disse to ligget noe lavere. Prisen på melk i Sveits har vært relativt høy sammenlignet med prisen i EU, og de siste fire årene har den også vært høyere enn norsk målpris.

Forskjellen mellom målprisen for melk og prisen på rå melk i EU vises i figur 18. Den økte fram til 2016, men i årene etter har forskjellen blitt mindre. Forskjellen i 2016 var kr 2,77 per liter. I 2022 var den relativt mye mindre, med en forskjell på 81 øre per liter. Denne økte litt i 2023 opp til 87 øre per liter.

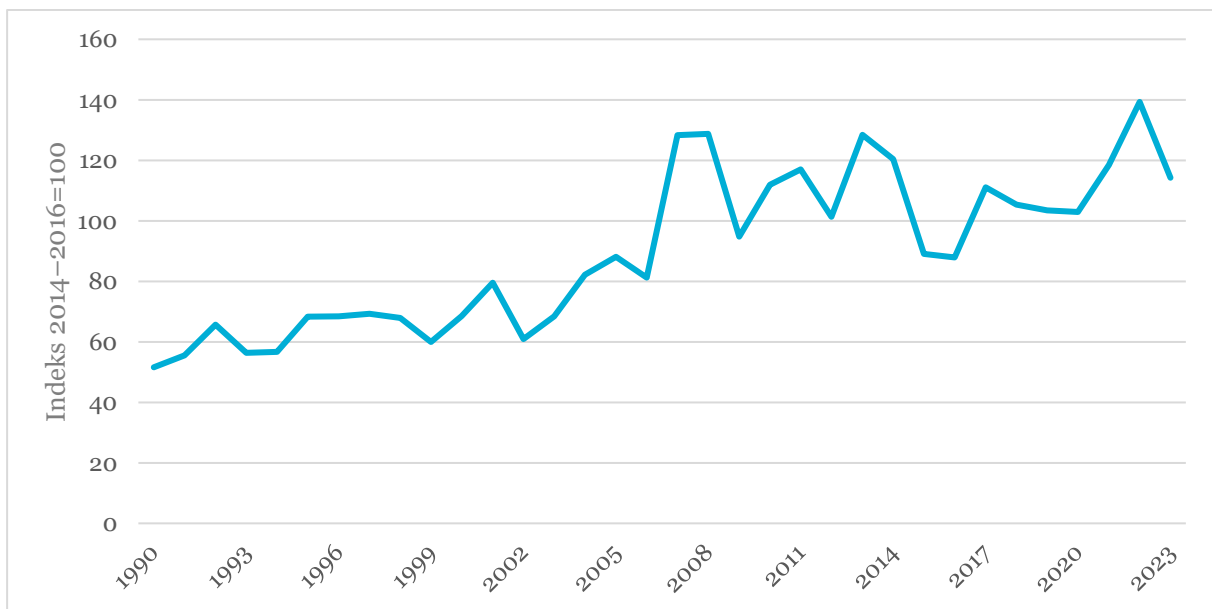

Figur 18: Gj.snittlig differanse mellom norsk målpris for melk og melkepris til produsent i EU, 2004–2023. Kr per liter

Kilde: Landbruksdirektoratets beregninger basert på (EU-kommisjonen, 2024a) og valutakurser fra Norges Bank

2.2.2.2 FAOs prisindeks for meieriprodukter

Figur 19 viser FAOs prisindeks for meieriprodukter, som måler utviklingen i priser på meieriprodukter som omsettes internasjonalt. Prisene på meieriprodukter var i 2023 noe lavere enn i 2022, da de var rekordhøye. Figuren viser også at prisene internasjonalt har vært mer volatile og høyere siden 2007, sammenlignet med perioden fra 1990 til 2006.

Figur 19: FAOs inflasjonsjusterte prisindeks for meieriprodukter, 1990–2023. 2014–2016=100

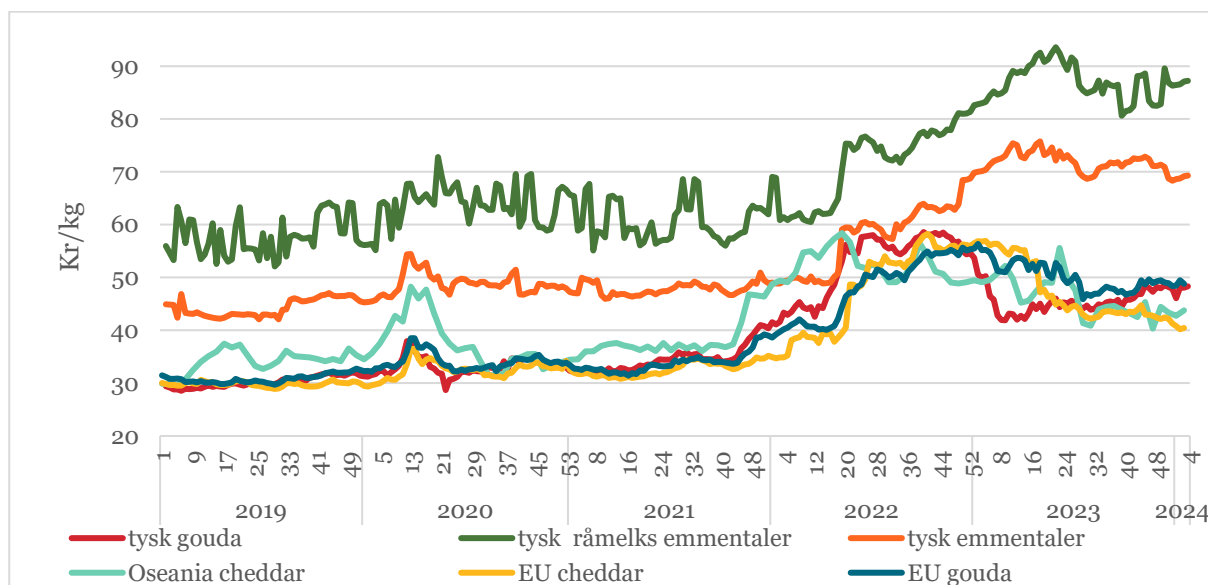
Kilde: (FAO, 2024a)

Månedstallene fra indeksen viser, med ett unntak, reduksjon i prisene fra juni 2022 til september 2023. For siste kvartal 2023 viser månedsindeksen en liten økning.

2.2.2.3 Prisutvikling på ost

Prisene på ost var relativt stabile gjennom 2023 etter at de i starten av året gikk noe ned fra det høye nivået i 2022. I 2023 lå prisen for gouda og cheddar mellom kr 40 og 50 per kg. Dette var om lag 10 kroner høyere enn normalen fram til 2021. Emmentalerostene som ligger kr 20 til 40 per kg høyere i pris enn gouda og cheddar, har ikke hatt samme reduksjon i prisene etter 2022.

Begrepet generisk ost brukes om harde hvite oster som er relativt like og som omsettes i store kvanta internasjonalt. Gouda og cheddar er blant disse, mens emmentalerostene ikke kan sammenlignes med andre oster i like stor grad.

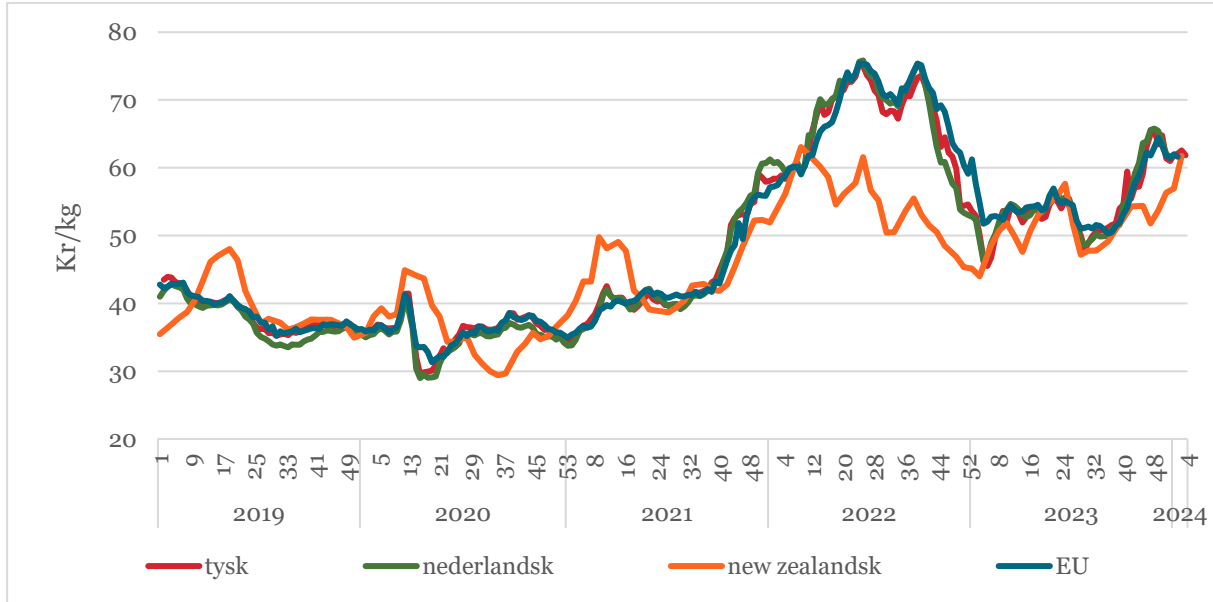

Figur 20: Utvikling i engrospris på ost internasjonalt, 2019–uke 4 2024. Kr per kg

Kilde: (Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V., 2024), (Milchland Niedersachsen, 2024), (EU-kommisjonen, 2024a) og (USDA, 2024b)

2.2.2.4 Prisutvikling på smør

I 2023 sank prisen på smør fra et rekordhøyt nivå i 2022. Likevel var kiloprisene 10 til 20 kroner høyere enn i årene før 2022. Mot slutten av 2023 har prisene steget igjen, men ikke til et så høyt nivå som året før. Prisen på smør i EU steg noe mer enn prisen fra New Zealand. Dette hang sammen med økt etterspørsel internt i EU.

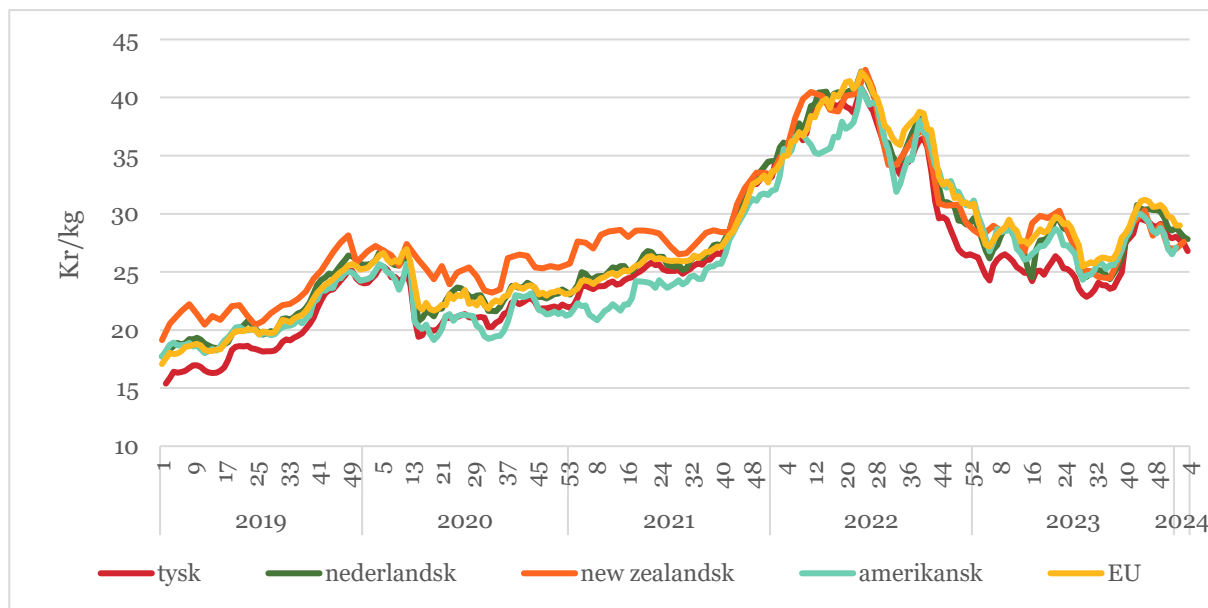
Figur 21: Utvikling i engrospris på smør internasjonalt, 2019–uke 4 2024. Kr per kg

Kilde: (Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V., 2024), (EU-kommisjonen, 2024a), (ZuivelNL, 2024) og (GlobalDairyTrade, 2024)

2.2.2.5 Prisutvikling på skummetmelkpulver

Prisen på skummetmelkpulver lå litt høyere i 2023 enn i årene 2020 og 2021, men vesentlig lavere enn i 2022. Prisnivået var omtrent likt som under de tidligere pristoppene i 2007 og 2013, målt i norske kroner.

EU og USA er de største eksportørene av skummetmelkpulver. Prisene for dette produktet i Oseania følger i større grad prisene i EU og USA, enn for smør og helmelkpulver. Tall fra EU-kommisjonen viser at EUs eksport økte fra 586 000 tonn til 678 000 tonn i perioden januar til oktober 2023 sammenlignet med samme periode i 2022. Eksporten fra USA var relativt stabil på 677 000 tonn, mens eksporten fra New Zealand økte med 34 prosent til 352 000 tonn i denne perioden. Kina har i samme periode økt importen av skummetmelkpulver med 8 prosent til 305 000 tonn (EU-kommisjonen, 2024b). Til sammenligning er global produksjon av skummetmelkpulver om lag 4,5 mill. tonn (jf. tabell 3).

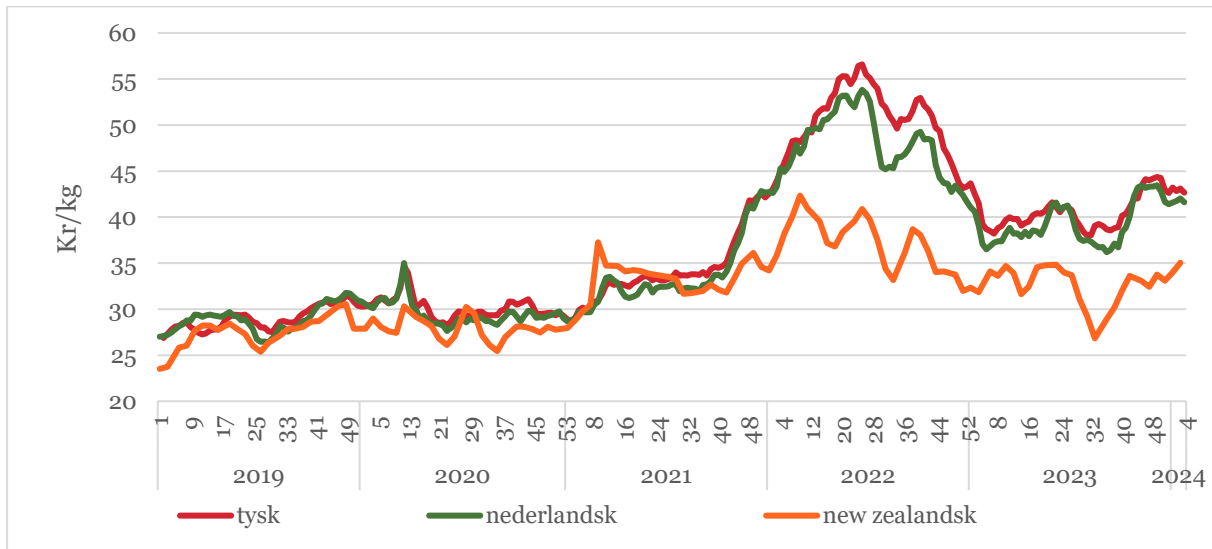
Figur 22: Utvikling i pris på skummetmelkpulver internasjonalt, 2019–uke 4 2024. Kr per kg

Kilde: (Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V., 2024), (ZuiveINL, 2024), (EU-kommisjonen, 2024a), (GlobalDairyTrade, 2024) og (USDA, 2024d)

2.2.2.6 Prisutvikling på helmelkpulver

Den største produsenten og eksportøren av helmelkpulver er New Zealand. I perioden januar til oktober 2023 ble det eksportert en mill. tonn helmelkpulver herfra. Det var på samme nivå som i 2022. Fra EU økte eksporten i dette tidsrommet med 11 prosent til 227 000 tonn, mens produksjonen økte med 4 prosent. Kina, som var den nest største produsenten av helmelkpulver, reduserte importen i januar til oktober 2023 med 38 prosent sammenlignet med samme periode året før (EU-kommisjonen, 2024b).

Prisene i New Zealand var ikke like høye gjennom 2022 og 2023 som i EU. Likevel har prisene i New Zealand vært relativt høye sett over lang tid. Prisnivået i EU de to siste årene kan bare sammenlignes med pristoppene som var i 2007 og 2013.

Figur 23: Utvikling i pris på helmelkpulver internasjonalt, 2019–uke 4 2024. Kr per kg

Kilde: (Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V., 2024), (ZuivelNL, 2024) og (GlobalDairyTrade, 2024)

2.2.3 Det norske markedet påvirkes av markedet internasjonalt

Det internasjonale markedet for meieriprodukter påvirker den norske omsetningen av melk og meieriprodukter. Verdensmarkedsprisene har sunket en god del etter pristoppen i 2022. Fortsatt er prisene høye, men i snitt har avstanden opp til norsk målpris på melk økt litt det siste året.

På verdensbasis blir om lag 10 prosent av melken som produseres eksportert. I Norge er importen og eksporten av meierivarer relativt begrenset. Importvernet begrenser importen. Eksporten er begrenset av høyere pris- og kostnadsnivå i Norge enn utenlands. Eksporten var begrenset i 2023, men importen økte, både for ost, yoghurt og smaksatt søtmelk. Denne importen konkurrerer med de norske aktørene i markedet.

Importen av ost var på 19 210 tonn i 2023, inkludert ost som importeres etter at den er produsert utenlands av norsk melk. Vi har verdens største osteeksportør som nærmeste nabo, og markedsandelen til importert ost i det norske markedet har økt jevnt over flere år. I 2023 gikk importandelen i det norske markedet marginalt ned til 15,8 prosent. De importerte ostene kommer i all hovedsak fra EU, og omtrent halvparten er knyttet opp til importkvoter.

Det norske tollvernet skjermer norske melkeprodusenter og meierier mot internasjonal konkurranse. Prisene i Norge har vært forutsigbare og stabile. Når det skjer endringer, er det stort sett kun som følge av endring i målprisen på melk. I 2022 har økte kostnader på energi, gjødsel, og kraftfôr bidratt til høyere priser på meierivarer både nasjonalt og internasjonalt. Figur 17 og figur 18 viser at norske melkeprodusenters konkurransekraft mot EUs melkeprodusenter relativt sett var bedre i 2022 og 2023 sammenlignet med tidligere år.

Smaksatte yoghurter, smaksatt syrnet melk og smaksatt søtmelk omfattes av protokoll 3 i EØS-avtalen, og er de mest konkurranseutsatte varene for norske produsenter. Avtalen omfatter også mange varer hvor meieriprodukter inngår som råvarer i andre varer (RÅK-varer). Gjennom denne avtalen har meieriprodukter et lavere tollvern når de importeres som ingrediens i en RÅK-vare enn når de importeres som meieriprodukter. Meierisektoren og matindustri som bruker ingredienser fra melkeproduksjonen, merker konkurransen ved at utenlandske produsenter av bearbejdede produkter har lavere råvarepris enn det norske produsenter har. Norske myndigheter følger prisutviklingen og utligner råvareprisforskjeller gjennom prisnedskrivningstilskudd til norske råvarer.

2.3 Kjøtt

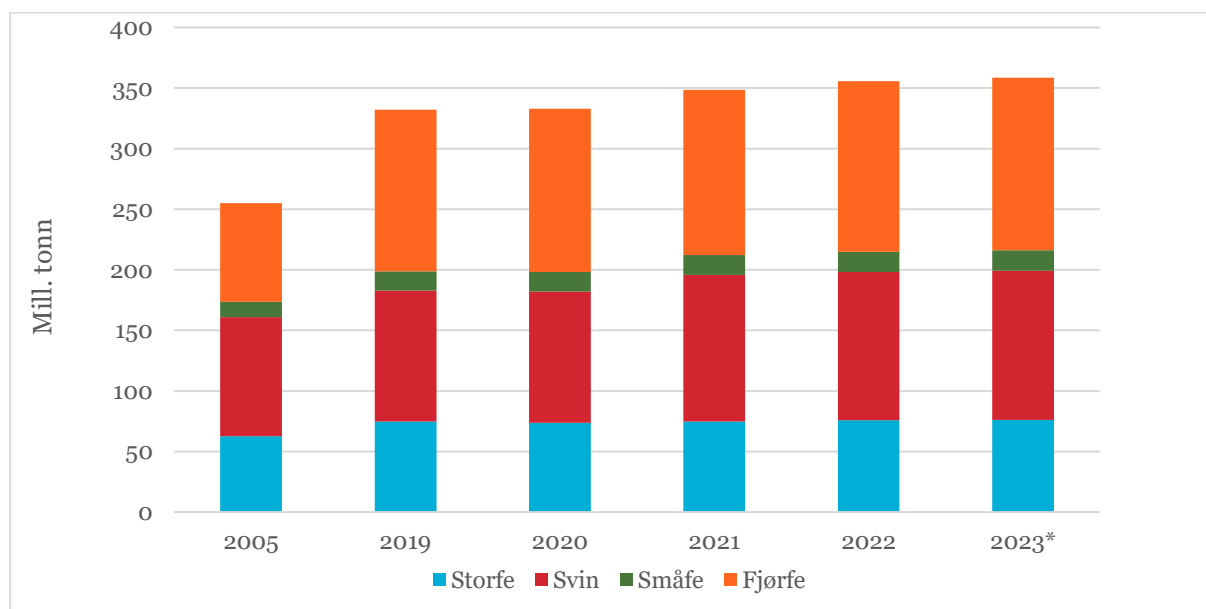
Global kjøttproduksjon økte i 2023 med 0,8 prosent, drevet først og fremst av økte tilførsler av gris og fjørfe. Produksjonsveksten var lavere enn foregående år, på grunn av dempet økonomisk vekst, fortsatt høye priser på innsatsfaktorer, utbrudd av fugleinfluenza, og tørt vær som har gitt dårlige beiteforhold.

Etter å ha økt kraftig i 2022, lå prisene lavere i 2023. I første halvår økte prisene, men i andre halvår begynte de igjen å gå nedover, drevet av økte tilførsler på verdensmarkedet. Fortsatt høye priser og lav økonomisk vekst bidro til en nedgang i handelen på 0,8 prosent.

2.3.1 Liten økning i produksjonen og mindre handel

Ifølge FAOs estimater fra november 2023 økte kjøttproduksjonen i 2023 med 0,8 prosent fra året før og endte på 365,2 mill. tonn (FAO, 2023a). Veksten var drevet av økt produksjon av svinekjøtt i Kina, fjørfekjøtt i Brasil og storfekjøtt i Australia. Samtidig gikk kjøttproduksjonen ned både i USA og i EU.

Figur 24 viser verdens kjøttproduksjon fordelt på de største kjøttslagene de siste årene, samt i 2005.

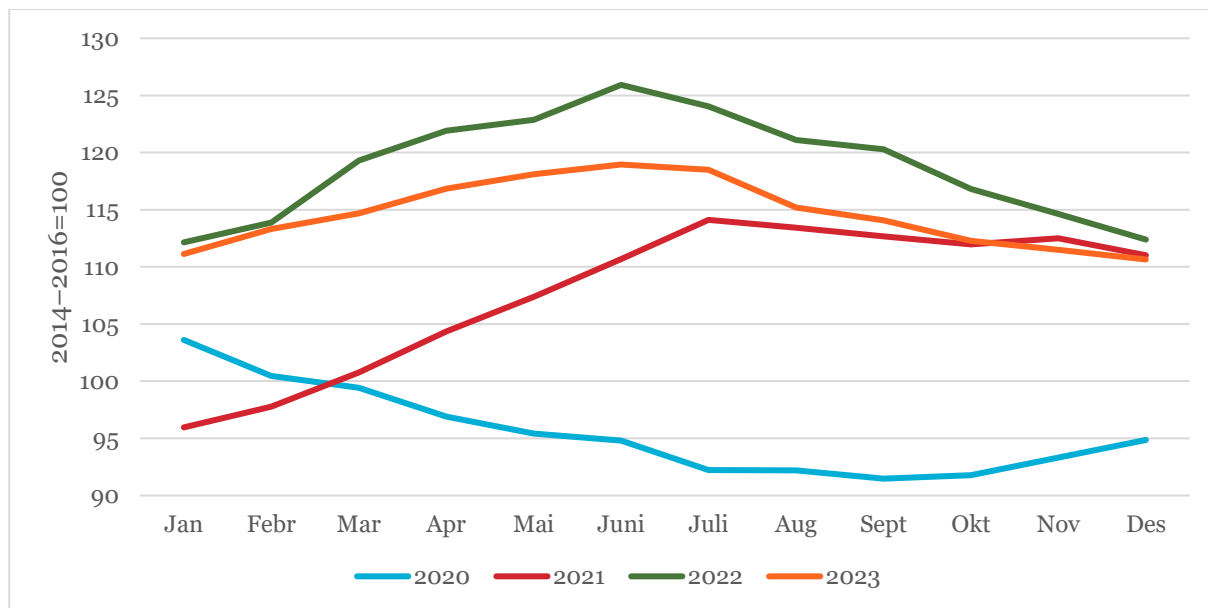
Figur 24: Verdens produksjon av kjøtt fordelt på dyreslag, 2005 og 2019–2023. Mill. tonn

Kilde: (FAO, 2023a) (FAO, 2024c)

* Estimert/prognose fra november 2023

Etter flere år med vekst, viser FAOs anslag at verdenshandelen med kjøtt gikk ned med 0,8 prosent i 2023. Nedgangen skyldes i all hovedsak mindre etterspørsel som følge av inflasjon, lavere økonomisk vekst og devaluering av valutaen i flere land, som har gjort det dyrere å handle internasjonalt. Mens handelen av både storfe, gris og småfe gikk ned, økte handelen av kylling med rundt 0,7 prosent i 2023.

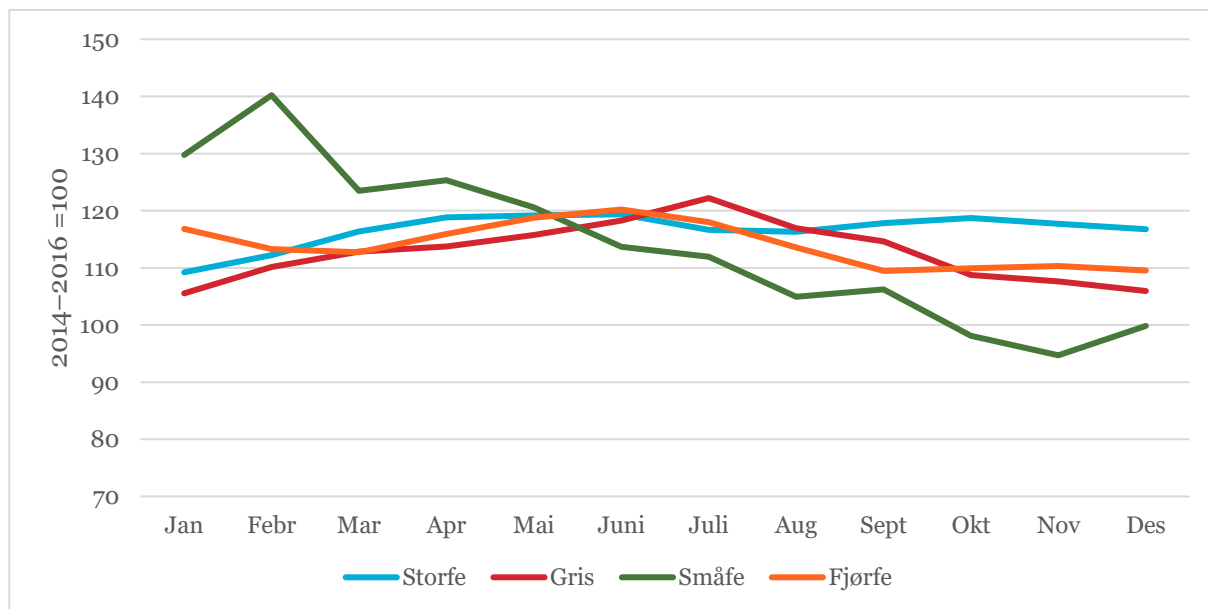
I 2022 steg prisene kraftig fram til sommeren som følge av høye førkostnader, høye priser på energi og knapphet på arbeidskraft. I tillegg ble kostnadsveksten forsterket av krigen i Ukraina. Etter en nedgang på slutten av 2022, begynte prisene igjen å stige i 2023, men kom ikke opp på det samme nivået som året før. Sommeren 2023 begynte prisene igjen å gå nedover, drevet av økte tilførsler på verdensmarkedet.

Figur 25: FAOs prisindeks for kjøtt per måned, 2020–2023 (2014–2016=100)

Kilde: (FAO, 2024b)

Som vist i figur 26 var det nedgangen i prisen både på småfe, fjørfe og svin som dro indeksen nedover i andre halvår 2023. Prisen på fjørfe gikk ned blant annet som følge av økte tilførsler i Brasil. Prisen på gris ble presset ned av mindre etterspørsel fra blant annet Kina. Den største prisnedgangen var for småfeskjøtt, som følge av betydelig økte tilførsler fra Oseania og økt etterspørsel fra Midtøsten.

Figur 26: FAOs prisindeks for ulike kjøttslag per måned, i 2023, (2014–2016=100)

Kilde: (FAO, 2024b)

2.3.1.1 Framtidsutsikter for kjøtt

Pandemien endret forbruksmønsteret vesentlig, både hvilke typer kjøttslag som ble etterspurt og hvilke kanaler de ble solgt gjennom. Dette ga en vridning i etterspørselen fra eksklusive stykningsdeler til mer prisgunstige alternativer som svin og fjørfe. Trenden med vridning mot rimeligere alternativer fortsatte også i 2023, forsterket av høye priser.

De nærmeste årene forventer OECD-FAO at denne utviklingen vil fortsette. Selv om prisene er på vei ned, vil redusert kjøpekraft og svak økonomisk vekst dempe etterspørselen og fortsette å vri forbruket mot billigere kjøttslag.

På lengre sikt vil den totale etterspørselen etter kjøtt først og fremst drives av økt inntekt og befolkningsvekst, spesielt i lavinntektsland. Sammenlignet med gjennomsnittet for perioden 2020–2022, anslår OECD-FAO en økning i forbruket av kjøtt på 2 prosent, til 28,8 kg per innbygger. Av de ulike kjøttslagene er det fortsatt fjørfe som først og fremst driver etterspørselsveksten. I lavinntektsland skyldes dette den relativt lave prisen. I høvinntektsland skyldes økt forbruk at fjørfe er lett å tilberede, og at fjørfekjøtt anses som helsemessig gunstig sammenlignet med andre kjøttslag (OECD/FAO, 2023).

OECD-FAO anslår i sine prognoser økt global produksjon av kjøtt i årene fram mot 2032. Selv om deler av Asia vil være preget av svineinfluensautbrudd en tid framover, vil den største veksten skje her. Samtidig vil produksjonen gå ned i Europa. I EU vil bærekraft spille en stadig mer framtrædende rolle både for forbrukerne og for produsentene, og det vil bli økt oppmerksomhet på dyrevelferd og klima i produksjonsprosessene. Den nye landbrukspolitikken i EU, herunder «Farm to Fork»-strategien, vil sette strengere krav til dyrevelferd.

Fjørfe vil stå for omtrent halvparten av veksten i kjøttproduksjonen det nærmeste tiåret. Veksten vil først og fremst komme i land med stor tilgang på fôrråvarer, som Brasil og USA. Også i flere asiatiske land har produksjonen av fjørfe økt de siste årene, en trend som OECD-FAO forventer vil fortsette.

Det er knyttet betydelig usikkerhet til utbrudd av dyresykdommer i årene som kommer. Svinepest har spesielt påvirket markedene i Asia og Europa. Klimaendringer, med mer tørke og flom, vil spille en avgjørende rolle for kjøttproduksjonen. Det samme vil krav om reduksjon av utslipp, et mer bærekraftig landbruk, og forbrukernes økte oppmerksomhet om helse og matsikkerhet., vil påvirke forbruket av kjøtt framover. Geopolitisk usikkerhet og handelsavtaler vil også spille inn.

Forbruket av storfekjøtt og svinekjøtt i EU forventes å gå ned på grunn av økt oppmerksomhet om bærekraft og helse, nedgang i befolkningsveksten på sikt, og en aldrende befolkning som spiser mindre kjøtt. Samtidig vil etterspørselen etter fjørfekjøtt øke. EU-kommisjonen anslår kjøttforbruket per innbygger i EU til 65,4 kg i 2035, tilsvarende en årlig nedgang på 0,2 prosent (EU-kommisjonen, 2023a).

2.3.2 Storfe

2.3.2.1 Produksjon

Ifølge anslag fra FAO endte verdens storfeproduksjon i 2023 på 76 mill. tonn, som var 0,3 prosent mer enn i 2022. Mens storfeproduksjonen gikk ned i Nord-Amerika og EU, fortsatte den å øke i Sør-Amerika (FAO, 2023a).

I USA, verdens største produsent av storfekjøtt, gikk produksjonen ned med 4,6 prosent i 2023. Flere år med tørke og høye fôrkostnader har ført til en betydelig reduksjon i besetningene. I 2023 gikk besetningene ned med rundt 2,6 prosent, og antallet dyr i juli var det laveste registrert siden 2014 (USDA, 2023b).

Mens USA er preget av mindre tilførsler og til dels høye priser, er situasjonen motsatt i Brasil. Her økte produksjonen av storfekjøtt med 2,6 prosent i 2023. Med en produksjon på 10,6 mill. tonn stod Brasil for hele 14 prosent av verdens storfeproduksjon. De senere årene har det vært stort fokus på effektivisering i

næringen og oppbygging av besetninger. I 2023 har god tilgang på fôr gitt lavere fôrkostnader, og dermed lavere priser på storfekjøtt, noe som har gitt økte muligheter for eksport på verdensmarkedet.

Se oversikt over de største produsentlandene med anslått produksjon i 2023 i tabell 4.

Tabell 4: Produksjon av storfekjøtt, 2023. Mill. tonn

Land / landområde	Mill. tonn
USA	12,3
Brasil	10,6
Kina	7,5
EU	6,5
India	4,4
Øvrige	34,6
Totalt	76,0

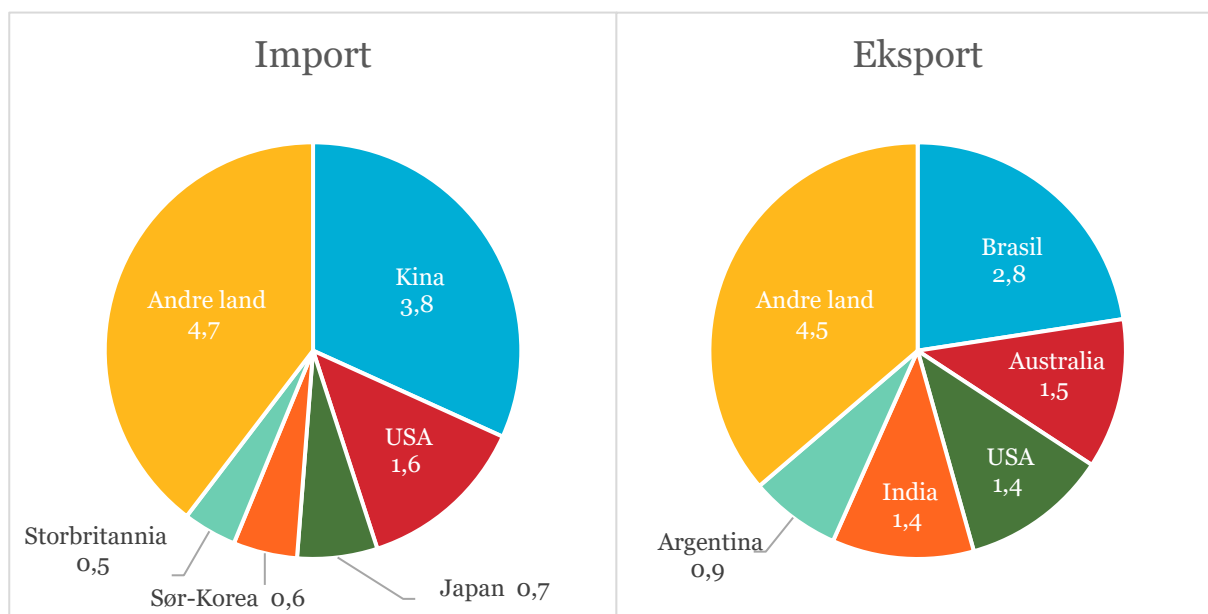
Kilde: (FAO, 2023a)

I EU har produksjonen av storfe fortsatt å gå ned de siste årene. I 2023 anslår EU-kommisjonen en nedgang på 3,1 prosent fra 2022 (EU-kommisjonen, 2023d). I mange EU-land var året preget av utfordrende beiteforhold som følge av tørt vær. Selv om fôrkostnadene har gått ned, ligger de fortsatt på et relativt høyt nivå.

Nedgangen i storfeproduksjonen var størst i Italia, Spania og Frankrike. Samtidig økte produksjonen noe i Nederland og Tyskland.

2.3.2.2 Handel

De siste estimatene fra FAO viser en nedgang i verdenshandelen med storfe, målt i eksport, på 1,3 prosent i 2023 (FAO, 2023a). De viktigste årsakene var svakere økonomisk vekst og økt inflasjon i flere land, noe som reduserte kjøpekraften og dempet etterspørselen. Det er noen unntak, som Kina, hvor økt innenlands etterspørsel har ført til økt etterspørsel på verdensmarkedet. Produksjonsnedgangen i USA har medført en økt eksport til USA i løpet av året, spesielt fra Brasil og Australia (USDA, 2023d).

Figur 27: Import og eksport av storfekjøtt fordelt på land, 2023. Mill. tonn

Kilde: (FAO, 2023a)

USA er både en stor eksportør og importør av storfekjøtt. Produksjonsnedgang og høye priser innenlands påvirket eksporten herfra, FAO anslår en nedgang fra 2022 til 2023 på hele 14 prosent. Et høyt prisnivå har samtidig gjort det mer attraktivt for andre å eksportere til USA, noe som har bidratt til en importvekst i 2023 på rundt 5 prosent.

Kina er verdens største importør av storfekjøtt. Selv om også Kina er preget av økonomiske nedgangstider, demper ikke dette etterspørselen. FAO anslår en import på nærmere 3,8 mill. tonn i 2023, en økning på 1,9 prosent fra året før. Kina stod dermed for nesten en tredjedel av hele verdens import av storfekjøtt. Et utbrudd av kugalskap i Brasil stanset Kinas import herfra noen uker på starten av året, men Brasil ble likevel det landet Kina importerte mest storfekjøtt fra i 2023. Mer enn 70 prosent av Kinas import kom fra Sør-Amerika, hvorav 41 prosent var fra Brasil (AHDB, 2023).

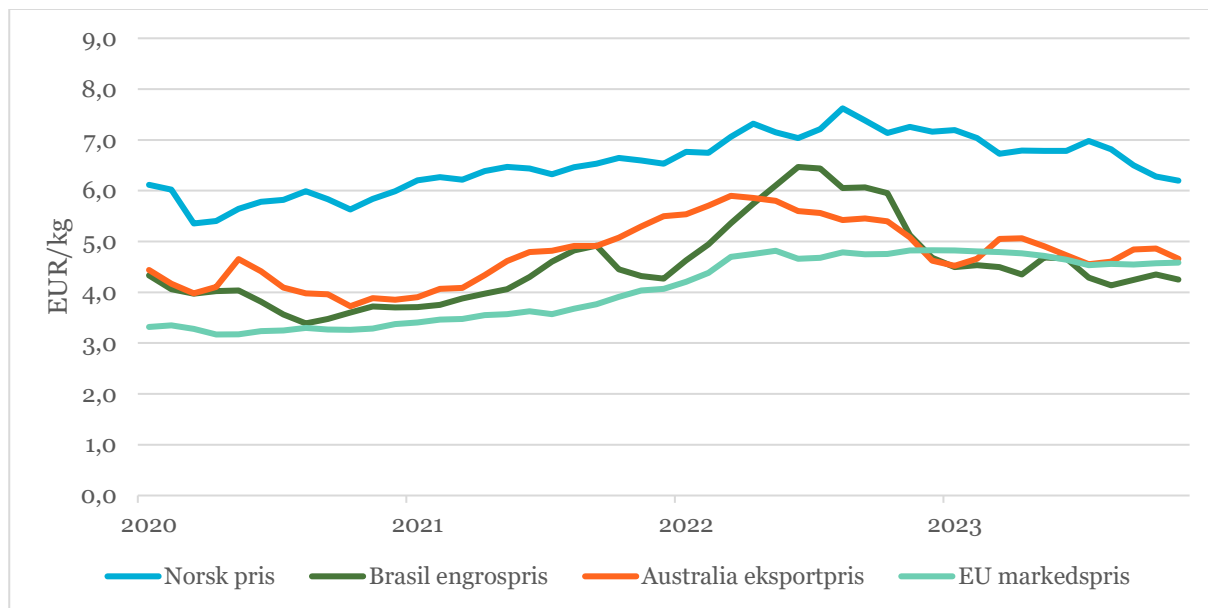
Høye priser har svekket EUs konkurranseevne på verdensmarkedet, noe som har redusert eksporten herfra de siste årene. EU-kommisjonen anslår en nedgang i eksporten i 2023 på 5 prosent, i 2022 og i 2021 var nedgangen på 9,6 prosent og 4,3 prosent.

Høye priser i EU gjør det i utgangspunktet attraktivt å importere storfe. Samtidig har prisen også vært høy i Storbritannia, som er det landet EU importerer mest fra. Selv om importen fra land i Sør-Amerika har gått opp, anslår EU-kommisjonen likevel en nedgang i samlet import på rundt 2 prosent i 2023 (EU-kommisjonen, 2023d). Importen tilsvarte med dette rundt 5,7 prosent av forbruket i EU.

2.3.2.3 Priser

Storfekjøtt er det dyreste kjøttslaget av de fire som er omtalt. Internasjonalt økte prisen på storfekjøtt kraftig i 2021 for deretter å gå mye ned i 2022. I 2023 steg prisene noe i starten av året og lå deretter relativt stabilt. FAOs indeks viser en nedgang i gjennomsnittlig prisindeks fra året før, på 9,3 prosent, drevet av økte tilførsler fra Sør-Amerika og Oseania (FAO, 2024b).

Figur 28 viser noteringsprisen i Norge (engrospris, ung okse klasse O) og utvalgte priser i ulike land de siste årene.

Figur 28: Internasjonale priser på storfekjøtt fra utvalgte land, 2020–2023. EUR per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet, (EU-kommisjonen, 2024a) (Comex Stat, 2023) (FAO, 2024b)

Brasil eksportpris viser eksportprisen på fersk og fryst storfekjøtt, under vareposisjon 0201 og 0202. Australias eksportpris er pris på eksport av ku til USA. I tillegg viser figuren markedspris i EU for ung okse. Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid. Norsk pris er planlagt gjennomsnittlig engrospris.

I EU lå prisene på et stabilt høyt nivå ut året. Lavere tilførsler bidro til å holde prisene oppe, selv om førkostnadene gikk noe ned.

2.3.2.4 Framtidsutsikter for storfe

OECD-FAO forventer en økning i den globale storfeproduksjonen fram mot 2032. Veksten vil være prosentvis størst i Afrika, men den største absolutte veksten er forventet i Asia. De store driverne er Pakistan og Kina, som vil stå for en vekst fra gjennomsnittlig produksjon i 2020–2022 på henholdsvis 34 og 12 prosent de neste ti årene (OECD/FAO, 2023).

Verdens forbruk av storfekjøtt per innbygger forventes å ligge stabilt det neste tiåret, på rundt 6 kg per innbygger per år. Det er imidlertid store forskjeller mellom land og verdensdeler. I Asia vil forbruket øke, drevet av økonomisk vekst og økt velferd. Her er forbruket per innbygger anslått til ca. 4 kg per år, en økning fra ca. 3,5 kg i perioden 2020–2022. Spesielt øker forbruket i Kina, hvor økonomisk framgang og en voksende middelklasse fører til økt etterspørsel. I de øvrige verdensdelene vil forbruket gå ned, med størst prosentvis nedgang i Oseania og Nord-Amerika.

Markedet vil framover være preget av økende fokus på de miljømessige konsekvensene av storfeproduksjonen. Dette er spesielt knyttet til klimagassutslipp, men også avskoging. Større søkelys på klima og helse, i tillegg til pris, vil vri etterspørslene over til en større andel av fjørfe.

EU-kommisjonen anslår en nedgang i forbruket av storfekjøtt per innbygger i EU på 0,6 prosent årlig fram mot 2035. Dette gir et gjennomsnittlig forbruk per innbygger i 2035 på 9,5 kg, mens det lå på 10 kg i 2023. Et relativt høyt prisnivå, større fokus på helseaspektet ved å spise rødt kjøtt og bekymringer knyttet til bærekraft vil dempe etterspørselen. Sammen med lav lønnsomhet, strengere miljø- og klimareguleringer og mindre besetninger gir dette en nedgang i produksjonen på 9,2 prosent i 2035 sammenlignet med gjennomsnittet for 2021–2023 (EU-kommisjonen, 2023a).

2.3.3 Svin

2.3.3.1 Produksjon

FAOs foreløpige anslag for 2023 viser en samlet svineproduksjon i verden på 123,1 mill. tonn. Dette er en vekst på 0,7 prosent fra 2022. Som i de to foregående årene ble veksten drevet av økt produksjon i Kina, verdens største produsent av svinekjøtt, men veksten var betydelig lavere enn året før (FAO, 2023a).

Svinenæringen i Kina har det siste året stått overfor flere store utfordringer. Relativt lave priser har presset marginene, og landet opplever fortsatt utbrudd av svinepest. Dette har ført til at mange mindre produsenter har sluttet å produsere, noe som begrenser veksten. På tross av dette øker produksjonen i takt med økende innenlands etterspørsel. De siste anslagene fra FAO viser en produksjon på nærmere 58 mill. tonn svinekjøtt i Kina i 2023, en økning på 2,8 prosent fra året før.

Også andre store produsentland i Asia har økt sin produksjon. Etter Kina er Vietnam er det største markedet for svinekjøtt. I 2019 ble det oppdaget svinepest også her, og tilførslene ble kraftig redusert. Prisene steg, og underskuddet førte til en betydelig import. Kort tid etter at produksjonen hadde tatt seg opp igjen, førte covid-19-pandemien til en drastisk nedgang i etterspørselen, og det ble igjen et betydelig overskudd på markedet. De siste årene har vært preget av høye fôrkostnader, og importen av fôrråvarer har økt. I 2023 økte prisene og fôrkostnadene gikk noe ned, noe som har gitt bedre marginer. De siste anslagene til FAO viser en vekst i produksjonen på 5,6 prosent i 2023.

Tabell 5: Produksjon av svinekjøtt, 2023. Mill. tonn

Land / landområde	Mill. tonn
Kina	57,9
EU	20,8
USA	12,4
Brasil	5,5
Russland	4,6
Andre land	21,9
Totalt	123,1

Kilde: (FAO, 2023b)

Produksjonen gikk vesentlig ned i Europa det siste året. Lave priser, små marginer og utfordringer med utbrudd av svinepest både i 2020 og i 2021 førte til at mange europeiske produsenter sluttet å produsere svinekjøtt. Dette har gitt en stor nedgang i besetningene. De siste to årene har prisene økt, men samtidig har fôr- og energikostnadene steget mye, noe som eskalerte med krigen i Ukraina. På tross av noe bedre marginer i 2023, endte den totale produksjonen i første halvår 2023 hele 8,6 prosent under produksjonen i samme periode året før, og hele 12,4 prosent lavere enn produksjonen første halvår 2021. EU-kommisjonen anslår imidlertid en bedring i produksjonen på slutten av 2023, slik at samlet nedgang i produksjonen mot året før ender på 6,6 prosent (EU-kommisjonen, 2023d).

Afrikansk svinepest

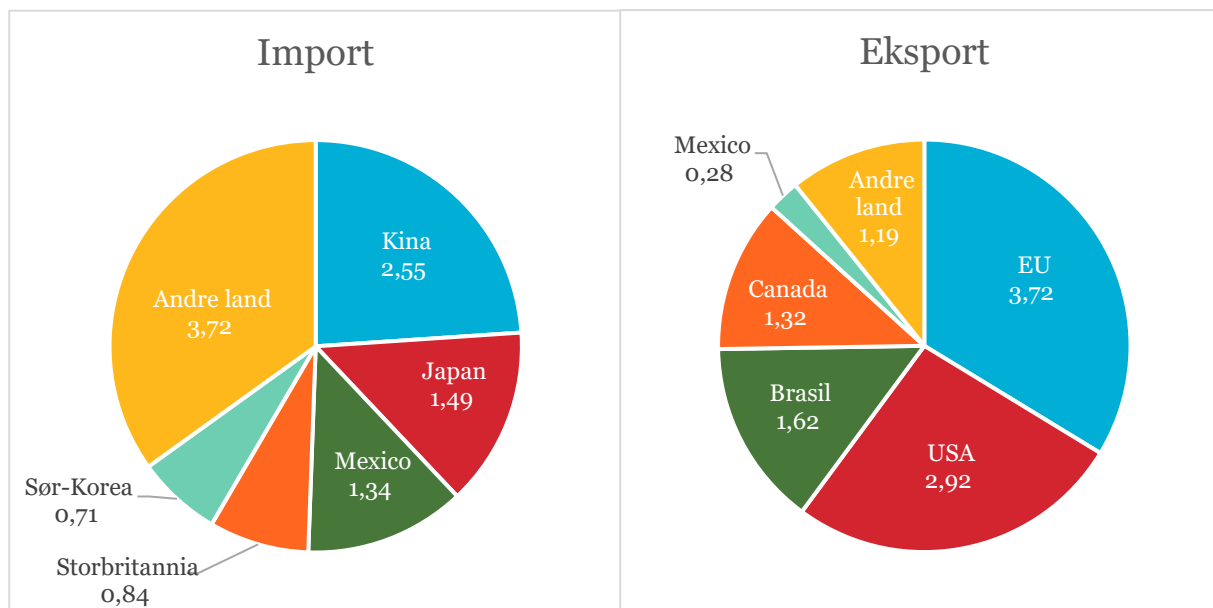
Afrikansk svinepest (ASF) er en svært smittsom og alvorlig virussykdom hos svin. Både ville og tamme svin kan rammes, men viruset smitter ikke til mennesker. Sykdommen gir høy feber, nedsatt allmenntilstand, opphørt matlyst, misfarging og blødninger i huden. Griser kan dø raskt uten at en har observert særlige symptomer på forhånd, men de fleste griser dør etter 2 til 10 dager.

Det har vært flere utbrudd i Europa av svinepest de siste årene, spesielt i Øst-Europa. I 2023 ble det påvist svinepest hos villsvin i Sverige. Sykdommen har så langt ikke blitt påvist i Norge (Mattilsynet, 2024).

2.3.3.2 Handel

FAO anslår en samlet eksport av svinekjøtt på verdensmarkedet på 11 mill. tonn i 2023, en nedgang på 3,6 prosent fra 2022. Nedgangen er først og fremst drevet av mindre import fra EU på grunn av høye priser og små tilførsler.

På importsiden er det fortsatt Asia som dominerer, med mer enn halvparten av verdens import av svinekjøtt i 2023. Samtidig står Asia også for mer enn halvparten av verdens produksjon av svinekjøtt. Ettersom etterspørselen øker i takt med den økonomiske utviklingen, og det fortsatt er utbrudd av svinepest i mange asiatiske land, holdes importen oppe. Det er imidlertid store variasjoner mellom landene. Kina, som stod for nærmere 45 prosent av Asias import, importerte 3,2 prosent mer svinekjøtt enn året før. Samtidig gikk importen ned i flere andre store importørland, som Japan, Filippinene, Sør-Korea og Vietnam.

Figur 29: Import og eksport av svinekjøtt fordelt på land, 2023. Mill. tonn

Kilde: (FAO, 2023a)

På eksportsiden er det EU og USA som dominerer. De utgjorde til sammen 60 prosent av de totale eksportmengdene i 2023.

EU stod for om lag en tredjedel av verdens eksport av svinekjøtt i 2023. Høye priser har imidlertid redusert konkurransekraften på verdensmarkedet. I tillegg har flere land i EU fortsatt utfordringer med svinepest. Sammen med lavere tilførsler fører dette til at eksporten av svinekjøtt fra EU har gått kraftig ned i 2023. EU-kommisjonen anslår nedgangen til rundt 16 prosent (EU-kommisjonen, 2023d).

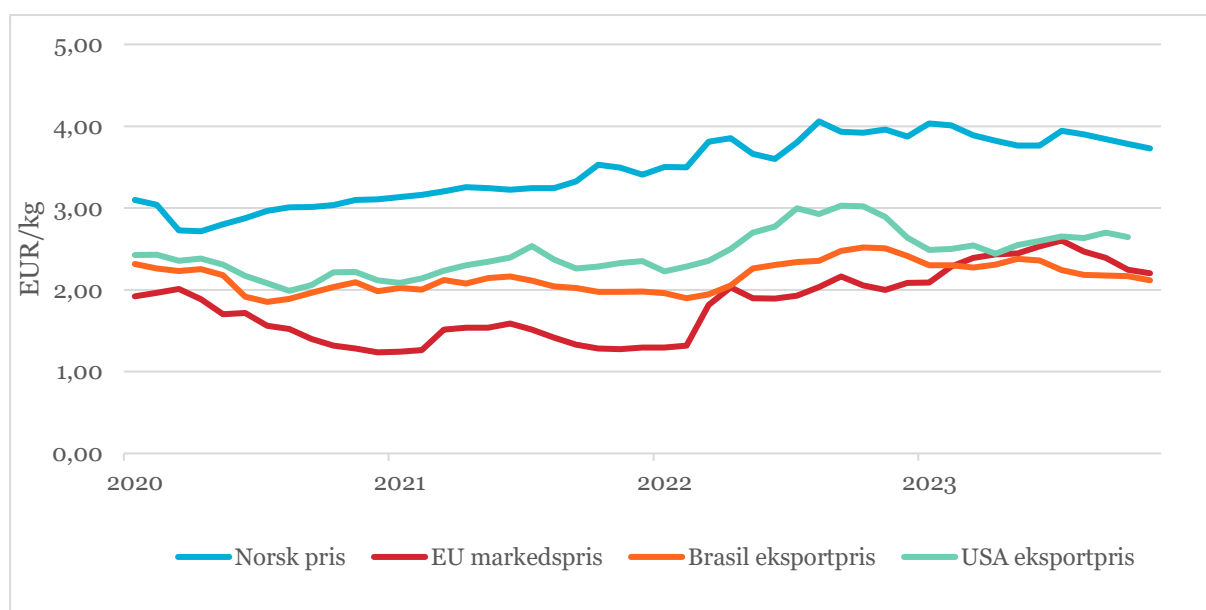
Mindre eksport fra EU ble på verdensmarkedet i stor grad erstattet av økt eksport fra Brasil og USA. I disse landene økte eksporten i 2023 med henholdsvis 10 og 7 prosent fra året før. Store deler av de økte kvantaene ble sendt til Asia, men også eksporten til Mexico økte mye i 2023. Mexico var i 2023 verdens tredje største importør av svinekjøtt.

I Canada har økt innenlands etterspørsel sammen med lavere tilførsler ført til en nedgang i eksporten i 2023. Eksporten til de to største internasjonale markedene for canadisk svinekjøtt, USA og Japan, gikk ned, mens det var en liten økning i eksporten til Kina (USDA, 2023c).

2.3.3.3 Priser

Økte produksjonskostnader og stigende etterspørsel førte til at prisene gikk mye opp i 2022, spesielt på starten av året. Ved inngangen til 2023 lå derfor prisene fortsatt på et høyt nivå. FAOs prisindeks viser stigende priser i løpet av våren 2023, mye drevet av lavere tilførsler på verdensmarkedet, spesielt fra Europa. I løpet av sommermånedene snudde trenden, og prisene gikk nedover. Årsakene var redusert etterspørsel fra Kina, økt eksport fra EU og en nedgang i fôrkostnadene. Samlet viser FAOs gjennomsnittlige prisindeks for svinekjøtt i 2023 en økning på rundt 10 prosent sammenlignet med året før (FAO, 2024b).

Figur 30 viser markedspriser fra utvalgte land fra 2020 til 2023. Prisene fra Brasil og USA viser gjennomsnittlig eksportpris av fersk og fryst svinekjøtt. EU-prisen viser gjennomsnittlig markedspris i EU på slakt i klasse E. Den norske prisen viser engrospris for hele og halve slakt i klasse E. Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid.

Figur 30: Utvalgte internasjonale markedspriser på svinekjøtt, 2020–2023. EUR per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet, (EU-kommisjonen, 2024a) (Comex Stat, 2023) (USDA, 2023a)

I EU har prisene gått kraftig opp de siste to årene. Lave tilførsler presset prisene opp i første halvår 2023, og selv om prisene gikk noe ned mot slutten av året, holdt de seg på et høyt nivå. Spesielt i Tyskland steg prisene mye gjennom året, og i løpet av sommeren nådde de det høyeste nivået noensinne. Samtidig har etterspørselen vært liten, og det har vært utfordrende å ta ut de høye prisene i markedet. Dette dempet prispresset mot slutten av året.

2.3.3.4 Framtidsutsikter svin

Ifølge OECD-FAO vil forbruket av svinekjøtt øke med nærmere 6 prosent fra 2023 til 2032. Etter fjørfekjøtt vil det være svinekjøtt som står for størstedelen av veksten i verdens kjøttforbruk i årene som kommer. Bortsett fra i Europa, forventer OECD-FAO en vekst i alle verdensdeler, og desidert størst vekst i Asia. Veksten per innbygger vil imidlertid være noenlunde stabil i tiårsperioden, noe som indikerer at økningen spesielt i Asia først og fremst vil drives av befolkningsveksten (OECD/FAO, 2023).

Hva som skjer på verdensmarkedet for svin, er tett knyttet til hva som skjer i Asia. I Kina har markedet endret seg mye de siste årene, og produksjonen har tatt seg opp igjen til nivået før utbruddene av ASF. OECD-FAO forventer en vekst i Kina fram mot 2032 på 6,2 prosent fra 2023. Også i de store produsentlandene Vietnam og Filippinene forventes det en betydelig økning i produksjonen. I kjølvannet av ASF-utbruddene har det blitt et større fokus på modernisering av svinekjøttproduksjonen, og hvordan

man i størst mulig grad kan forhindre smitte mellom og i besetninger. Dette har ført til at flere mindre såkalte bakgårdsbesetninger har blitt lagt ned, og det har blitt mer storskala produksjon av svinekjøtt.

EU-kommisjonen forventer en nedgang i EUs svinekjøttproduksjon på rundt 0,9 prosent årlig fram mot 2035. Strengere reguleringer knyttet miljø og dyrevelferd og fortsatt utbrudd av svinepest vil dempe produksjonen. I tillegg vil eksporten gå ned i takt med etterspørsel og at produksjonen øker i Asia. EU-kommisjonen forventer en nedgang i eget forbruk av svinekjøtt på rundt 0,7 prosent årlig, drevet av et økende fokus på dyrevelferd, helse og miljø (EU-kommisjonen, 2023a).

2.3.4 Småfe

2.3.4.1 Produksjon

Småfe, her definert som sau, lam og geit, er en liten husdyrproduksjon i verdenssammenheng, og utgjorde i 2023 knappe 5 prosent av verdens samlede produksjon av kjøtt. Prognoser fra FAO viser at global produksjon av saue- og lammekjøtt økte med 1,7 prosent fra året før, til nærmere 17 mill. tonn (FAO, 2023a).

Tabell 6: Produksjon av småfekjøtt, 2023. 1 000 tonn

Land / landområde	1 000 tonn
Kina	5 447
India	823
Pakistan	797
Australia	768
Tyrkia	642
Andre land	8 495
Totalt	16 972

Kilde: (FAO, 2023a)

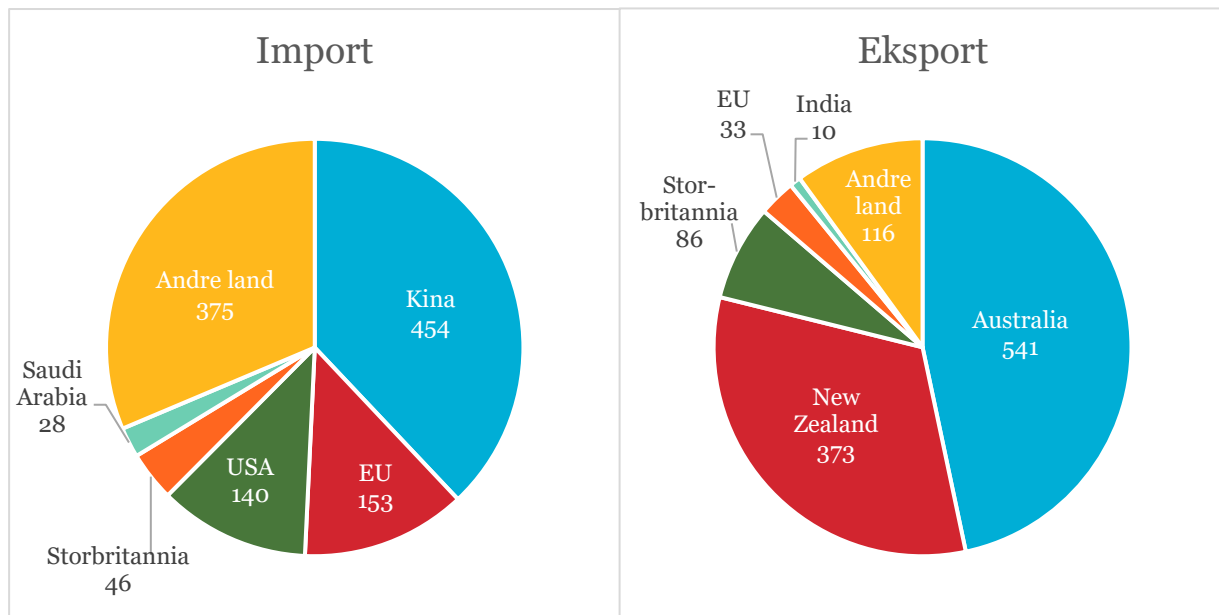
De siste ti årene har produksjonen av småfekjøtt i Asia gått opp med rundt 30 prosent. I 2023 stod Asia for rundt 62 prosent av verdens produksjon av sau- og lammekjøtt, hvorav rett over halvparten i Kina. Det var også i Kina den største produksjonsveksten var i 2023, med en anslått økning på 3,7 prosent eller 195 000 tonn. Dette var drevet av økt innenlands etterspørsel.

Den største eksportrettede produksjonen av sau og lam skjer på New Zealand og i Australia, og eksport fra disse landene dominerer verdenshandelen. Mens produksjonen i New Zealand har gått noe ned det siste året, har situasjonen vært motsatt i Australia. Her økte produksjonen med 4,5 prosent i 2023, drevet blant annet av større besetninger, gode beiteforhold og økt etterspørsel på verdensmarkedet. I tillegg har en reduksjon i besetningene og produksjonen på New Zealand de siste årene gitt rom for økt eksport fra Australia.

I EU har besetningene av sau og lam gått nedover i flere år, noe som begrenser produksjonsveksten. EU-kommisjonen anslår en nedgang i produksjonen av småfekjøtt i EU på 1,8 prosent i 2023 (EU-kommisjonen, 2023d).

2.3.4.2 Handel

Det ble eksportert nærmere 1,2 mill. tonn småfeskjøtt til verdensmarkedet i 2023. Dette var en vekst på 6,3 prosent fra 2022, drevet av økte tilførsler fra Australia og økt etterspørsel fra Asia.

Figur 31: Import og eksport av småfeskjøtt, 2023. 1 000 tonn

Kilde: (FAO, 2023a)

Nesten 80 prosent av eksporten i 2023 kom fra Australia og New Zealand, som vist i figur 31. Det har aldri blitt eksportert mer sau- og lammekjøtt fra Australia. FAO anslår at eksporten herfra gikk opp med mer enn 13 prosent i 2023. Australias største eksportmarked for sauekjøtt var Kina, mens størstedelen av eksporten av lam gikk til Nord-Amerika. Selv om det har vært usikkerhet i markedet knyttet til prissvingninger og tørke, bidro besetningsveksten de siste årene og lavere priser til økt eksport (MLA, 2023).

Spesielt økte Australias eksport til Kina. Mens Kinas import gikk ned i 2022, økte importetterspørselen kraftig i 2023. Siste anslag fra FAO viser en vekst i Kinas import på mer enn 19 prosent fra 2022.

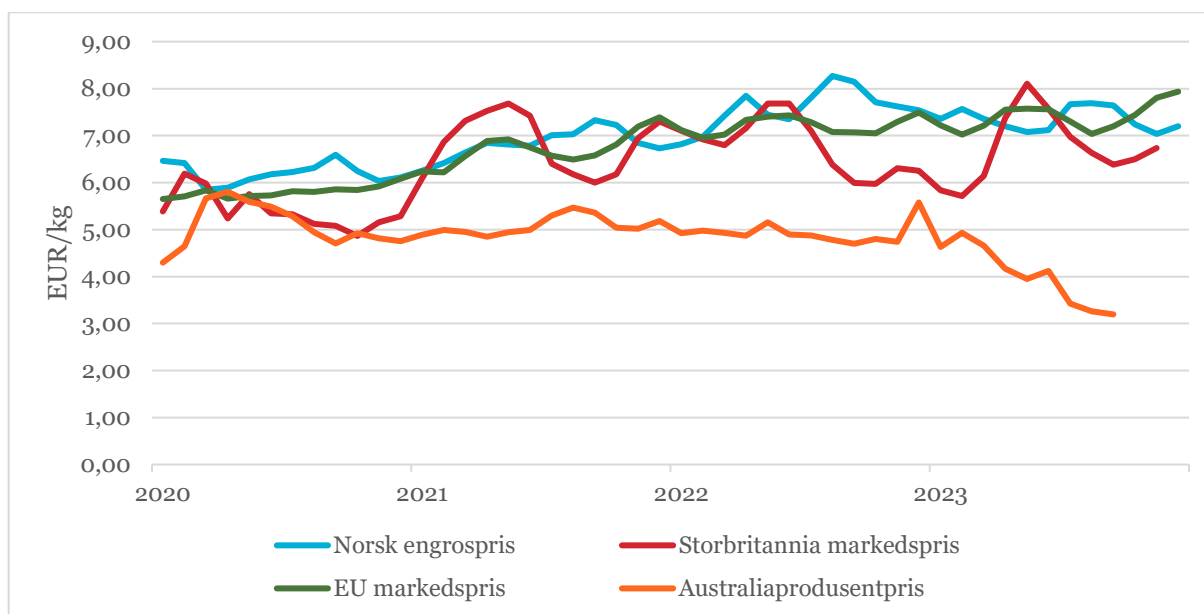
Mindre produksjon, høye transportkostnader og mindre etterspørsel, spesielt fra Kina, har dempet eksporten fra New Zealand de siste årene. Samlet eksporterte New Zealand 373 000 tonn småfeskjøtt i 2023, en nedgang på 0,5 prosent fra året før (FAO, 2023b). Noe av den reduserte eksporten til Kina har trolig blitt kompensert med økt eksport til EU.

Høye priser i EU har dempet konkurransevnen i det internasjonale markedet, det har bidratt til mindre eksport i 2023. Spesielt gikk eksporten ned til Jordan, ett av landene EU normalt eksporterer mest til. EU-kommisjonen anslår en samlet nedgang i eksporten på rundt 10 prosent fra 2022. På importsiden anslår EU-kommisjonen derimot en økning på rundt 10 prosent, spesielt fra Storbritannia og New Zealand (EU-kommisjonen, 2023d).

2.3.4.3 Priser

Prisene på lam på verdensmarkedet gikk ned i 2023. Nedgangen skyldes i stor grad de økte tilførselene fra Australia. I tillegg har flere land vært preget av høy inflasjon, noe som har dempet etterspørselen og presset prisene ytterligere ned. Samtidig holdt etterspørselen fra spesielt Kina og Midtøsten seg oppe også i 2023, og det dempet noe av prisfallet. FAOs prisindeks viser en nedgang i gjennomsnittsprisen for 2023 på 13 prosent fra året før.

Figur 32 viser prisutviklingen de siste årene.

Figur 32: Utvalgte internasjonale priser på småfekjøtt, 2020–2023. EUR pr kg

Kilde: Landbruksdirektoratet, Nortura, EU-kommisjonen, ADHB og MLA

Prisen fra Australia viser pris for lam 18–20 kg, betalt til produsent OTH («Over the hook»). Prisen fra Storbritannia og fra EU viser markedspriser på lam. Den norske prisen er engrospris for lam i klasse R. Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid.

Det er store avvik mellom prisene i EU og i New Zealand og Australia, på grunn av lavere produksjonskostnader i de sistnevnte. Dette gjør EU mindre konkurransedyktig på verdensmarkedet, og det siste året har spesielt eksporten fra EU til Midtøsten gått mye ned. Prisforskjellene bidro også til økt import av småfekjøtt til EU spesielt fra New Zealand.

Prisene i EU har variert noe gjennom året, men ligger fortsatt på et høyt nivå. Selv om også EU er preget av inflasjon og høye kostnader, med påfølgende mindre etterspørsel, er forbruket mindre preget av dette enn for øvrige kjøttslag. I kombinasjon med nedgang i produksjonen i EU, holdes dermed prisene oppe.

2.3.4.4 Framtidsutsikter småfe

Småfekjøtt utgjør kun en liten del av verdensmarkedet for kjøtt. Fram mot 2032 anslår OECD-FAO at denne andelen vil være stabil. Det totale forbruket vil øke med nærmere 12 prosent fra 2023 til 2032, drevet først og fremst av Asia og Afrika (OECD/FAO, 2023).

De siste ti årene har det vært en betydelig nedgang i besetningene og produksjonen av småfekjøtt i EU. Mellom 2010 og 2022 gikk besetningene av sau, lam og geit ned med 10 mill. dyr, en nedgang på 12 prosent. EU-kommisjonen forventer at denne utviklingen vil fortsette, men i noe lavere tempo enn tidligere. Etterspørselen etter lam er mindre prissensitiv enn øvrige kjøttslag, ettersom den ofte er knyttet til kulturelle eller religiøse tradisjoner. EU-kommisjonen forventer derfor ingen store endringer i etterspørselen, målt i forbruk per innbygger, det neste tiåret. Forbruket vil holde seg på et relativt stabilt nivå, rundt 1,3 kg per innbygger per år (EU-kommisjonen, 2023a).

2.3.5 Fjørfe

2.3.5.1 Produksjon

Fjørfe er en fellesbetegnelse for tamme fugler som holdes til produksjon av kjøtt, egg eller fjær. Fjørfekategorien inneholder blant annet kylling, gås, kalkun og ender. Innenfor kjøttproduksjon av fjørfe, er det i de aller fleste sammenhenger snakk om produksjon av slaktekylling. Ifølge FAO utgjorde kylling 94 prosent av verdens fjørfebestand i 2020, etterfulgt av ender som utgjorde 3 prosent (FAO, 2024d).

Produksjonen av fjørfekjøtt har vært i sterk vekst i mange år og etter hvert blitt det kjøttslaget som det produseres mest av. Produksjonsveksten har avtatt noe i forhold til tidligere år, men steg likevel med 1 prosent i 2023. Fjørfekjøttproduksjonen nådde med dette 142,5 mill. tonn, nesten 40 prosent av total kjøttproduksjon. Som vist i tabell 7, var Kina, USA, Brasil og EU de klart største produsentene av fjørfekjøtt i 2023.

Tabell 7: Produksjon av fjørfe, 2023. Mill. tonn

Land / landområde	Mill. tonn
Kina	25,9
USA	23,8
Brasil	16,1
EU	13,4
Russland	4,8
Andre land	58,5
Totalt	142,5

Kilde: (FAO, 2023a)

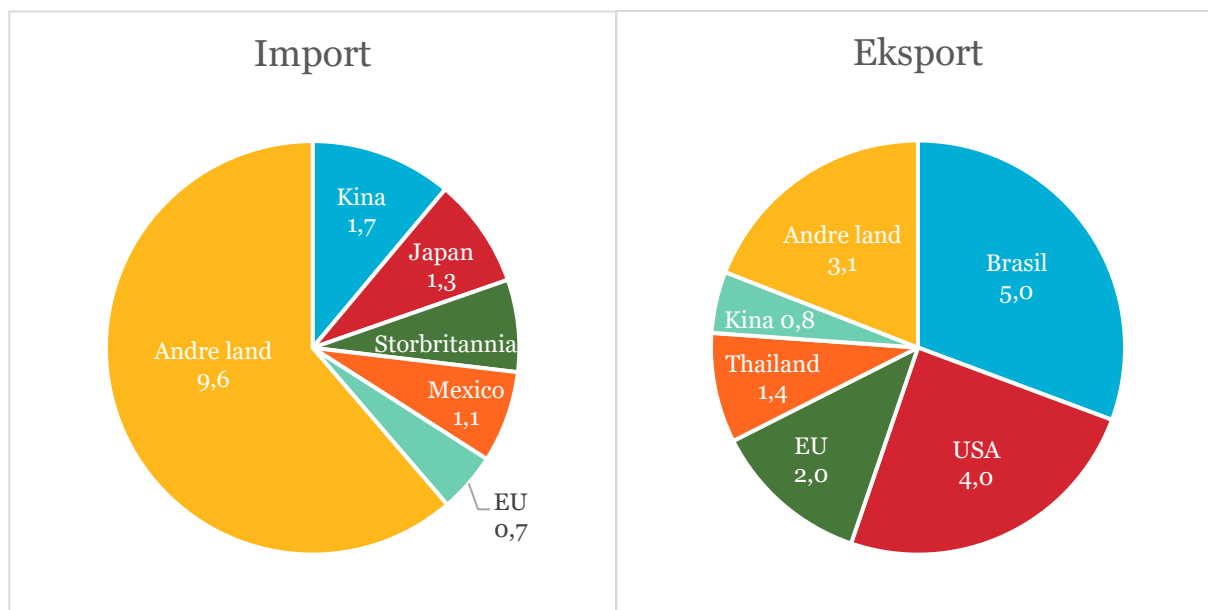
Det er en vedvarende sterk etterspørsel etter fjørfekjøtt, drevet av ulike faktorer. Kylling er rimeligere å produsere sammenlignet med annet kjøtt, og denne kostnadseffektiviteten bidrar til en økning i forbruket, ofte på bekostning av svinekjøtt. Ifølge EU-kommisjonen er det også få religiøse begrensninger knyttet til kjøttet, samtidig som mange forbrukere anser det som en råvare det er lett å tilberede (EU-kommisjonen, 2023a). Som følge av disse faktorene, økte forbruket av kylling med 1 kg per person i EU. Dette tilsvarer en økning i konsum per innbygger på 4,3 prosent i forhold til 2022 (EU-kommisjonen, 2023d).

At veksten i verdensproduksjonen likevel avtok noe i forhold til tidligere, kan forklares med høye priser på innsatsfaktorer og problemer med dyresykdommer, spesielt fugleinfluensa. I EU, som er en av de største produsentene av fjørfekjøtt, var det lenge usikkert om produksjonen kunne økes i forhold til tidligere år. EU endte likevel opp med en produksjonsvekst i 2023 på 2,7 prosent. I tillegg økte Brasil og Kina produksjonen med henholdsvis 3,7 og 2,4 prosent.

I Kina ble produksjonsveksten opprettholdt gjennom økte investeringer i avlsprogrammer. Samtidig økte prisen på kyllingkjøtt betydelig i løpet av 2022. Dette resulterte etter hvert i høyere marginer for produsentene. Nedadgående kraftfôrpriser bidro trolig til den sterke veksten i Brasil, samtidig som det her var rikelig tilgang på fôrmais (FAO, 2023b).

2.3.5.2 Handel

I 2023 økte verdenshandelen av fjørfekjøtt med 0,7 prosent. Anslaget til FAO viser at den totale eksporten endte på 16,3 mill. tonn. Fordelingen av import og eksport mellom ulike land vises i figur 33. I 2023 var Brasil den største eksportøren, mens Kina var landet med høyest import.

Figur 33: Import og eksport av fjørfe, 2023. Mill. tonn

Kilde: (FAO, 2023a)

Brasil har i flere år økt sin eksport og etter hvert blitt den største eksportøren av kyllingkjøtt. Brasil har effektiv produksjon og kan eksportere kyllingkjøtt til en vesentlig lavere pris enn USA og EU. I 2023 kunne Brasil i tillegg dra fordel av de har lite smitte av dyresykdommer.

Tallene fra FAO viser at Brasil økte sin eksport med hele 8,8 prosent i 2023, og sto med det for over 30 prosent av verdens eksport av fjørfe kjøtt. Også Thailand økte eksporten sin med over 4 prosent, mens USA eksporterte omtrent like mye som i 2022 (FAO, 2023b).

I EU derimot, gikk eksporten ned med 1,1 prosent. EU har i flere år vært plaget med pågående utbrudd av fugleinfluensa. Dette har ført til forstyrrelser i produksjonen, men også til at enkelte land har innført importrestriksjoner. I tillegg var prisen på kylling fra EU relativt høy i 2023, noe som reduserte konkurransekraften.

Samtidig som eksporten fra EU ble redusert, økte importen av kylling til EU med over 9 prosent i 2023. Det var en sterk økning i import fra Brasil, Thailand og Ukraina (EU-kommisjonen, 2023d). Som et støttetiltak til Ukraina, har tollavgiften på ukrainsk kyllingkjøtt blitt fjernet i EU. Dette har ført til misnøye blant enkelte medlemsland som mener at billig import utkonkurrerer deres nasjonale kyllingindustri (Europaparlamentet, 2023).

Fugleinfluensa

Fugleinfluensa (HPAI – highly pathogenic avian influenza) er en alvorlig smittsom sykdom som har økt i omfang globalt de siste årene. Spredningen av sykdommen skjer vanligvis med trekkfugler og har vært knyttet til høsten, vinteren og våren.

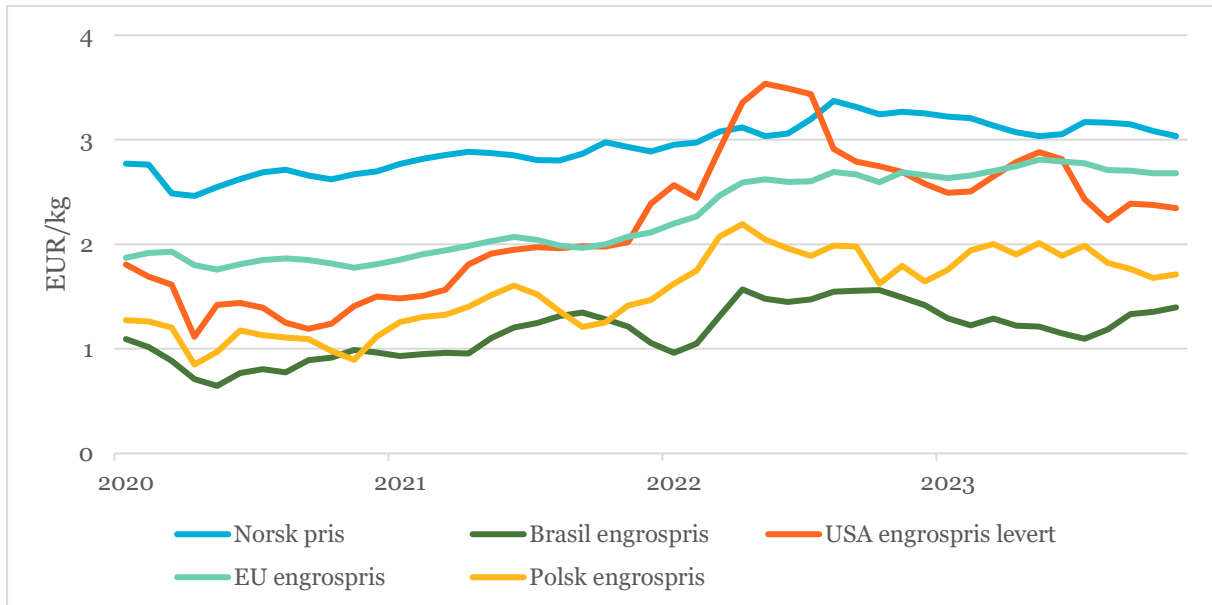
Europa har vært spesielt rammet de siste årene og opplevde det største utbruddet noen gang sesongen 2021–2022. Smitten fortsatte også inn i sommermånedene, en periode det vanligvis er lite smitte.

I 2023 var også spredning av fugleinfluensa et vedvarende problem i kommersielle fjørfehold. I oktober 2023 ble det igjen oppdaget virus i ville trekkfugler, noe som markerte starten på en ny sesong med spredning (EU-kommisjonen, 2024d).

Det neste tiåret er det forventet at smitten i mindre grad vil være knyttet til sesong, og heller spres utover året. Fugleinfluensa vil trolig være et vedvarende problem, og spesielt i frittgående produksjoner (EU-kommisjonen, 2023a).

2.3.5.3 Priser

Internasjonale priser på kyllingkjøtt har økt betydelig, som illustrert i figur 34. Veksten startet i midten av 2020, men var spesielt kraftig i 2021 og tidlig i 2022. Fra siste halvdel av 2022 snudde trenden, og prisene begynte å synke. Men prisene er fortsatt høye sammenlignet med perioden før den kraftige prisveksten startet.

Figur 34: Utvalgte internasjonale priser på fjørefekjøtt, 2020–2023. EUR pr kg

Kilde: (Landbruksdirektoratet, 2024b), (EU-kommisjonen, 2024a), (USDA, 2024c), (CEPEA, 2024)

Prisveksten skyldes særlig utbrudd av fugleinfluensa, spesielt i EU og USA. I tillegg har det vært stor etterspørsel etter kylling og store kostnadsøkninger på innsatsfaktorer. Produksjon av kylling er spesielt avhengig av prisen på kraftfôr, og i mange områder er det også dyrt med energi til oppvarming av driftshusene. Siden de høyeste nivåene i 2022, falt prisene på både kraftfôr og energi i 2023.

Gjennomsnittsprisen i EU toppet seg i starten av 2023, før den begynte å synke. De norske prisene fulgte en lignende trend, men svingte mye mindre.

I Brasil var gjennomsnittlig engrospris 1,26 euro per kg i 2023. Prisen i Brasil falt i første halvdel av 2023, før den steg kontinuerlig de siste 6 månedene, og toppet seg i desember på 1,4 euro per kg (CEPEA, 2024). Prisen på brasiliansk kylling fulgte dermed ikke helt samme mønster som i det europeiske markedet. Dette kan skyldes at det i løpet av året oppstod bekymring for fugleinfluensa også i Brasil.

I desember 2023 endte prisene marginalt lavere i alle de nevnte markedene sammenlignet med samme måned året før. Ifølge FAO var god tilgang på kyllingkjøtt den største driveren for at prisene stabiliserte seg i 2023. Hovedårsaken til at man likevel ikke fikk et større prisfall, var fugleinfluensa (FAO, 2023a).

2.3.5.4 Framtidsutsikter fjørfe

Veksten i det globale kyllingmarkedet har vært svært sterk de siste 20 årene, og det er lite sannsynlig at den vil holde seg på et like høyt nivå i årene som kommer. Det er likevel mye som tyder på at produksjonen vil fortsette å vokse, bare i et lavere tempo.

EU-kommisjonen anslår i sine prognoser at produksjonen av fjørfe i EU vil fortsette å øke det neste tiåret, primært på bekostning av andre kjøttslag. Kyllingkjøtt anses som et helsemessig godt og billig alternativ til annet kjøtt, og det har få religiøse restriksjoner. Kommisjonen påpeker samtidig at veksten kan begrenses av miljøreguleringer, som kan føre til at kun enkelte medlemsland får mulighet til å øke produksjonen.

En annen faktor som kan begrense veksten er den vedvarende utfordringen med fugleinfluenza. Spesielt produksjoner hvor dyra kan være utendørs, anses som sårbare. Det forventes også at utbruddene vil fortsette å spre seg ut over hele året, og ikke kun være knyttet til sesonger, som tidligere.

EU-kommisjonen tror at eksporten fra EU vil ta seg opp igjen, til tross for at prisforskjellen mellom EU og andre eksportører vil vedvare (EU-kommisjonen, 2023a).

Også i verdensmarkedet forventes det at produksjonen av fjørfekjøtt vil fortsette å øke mest. OECD-FAO legger til grunn en økning med 15 prosent fra 2023 til 2032. Dette skyldes først og fremst føreffektiviteten sammenlignet med drøvtyggere, og en kort produksjonssyklus. Produksjon av fjørfekjøtt kan raskt respondere på markedssignaler, og man kan raskt gjøre forbedringer med hensyn til genetikk, dyrehelse og fôringspraksis.

Den sterke globale etterspørselsveksten etter fjørfe på 2010-tallet skyldtes et økende konsum i Kina, India, Indonesia, Pakistan og Filippinene. Trenden med høyere kjøttforbruk i disse landene er forventet å fortsette. Det neste tiåret forventer man i tillegg at etterspørselen vil øke i regioner som Brasil, USA og Afrika sør for Sahara (OECD/FAO, 2023).

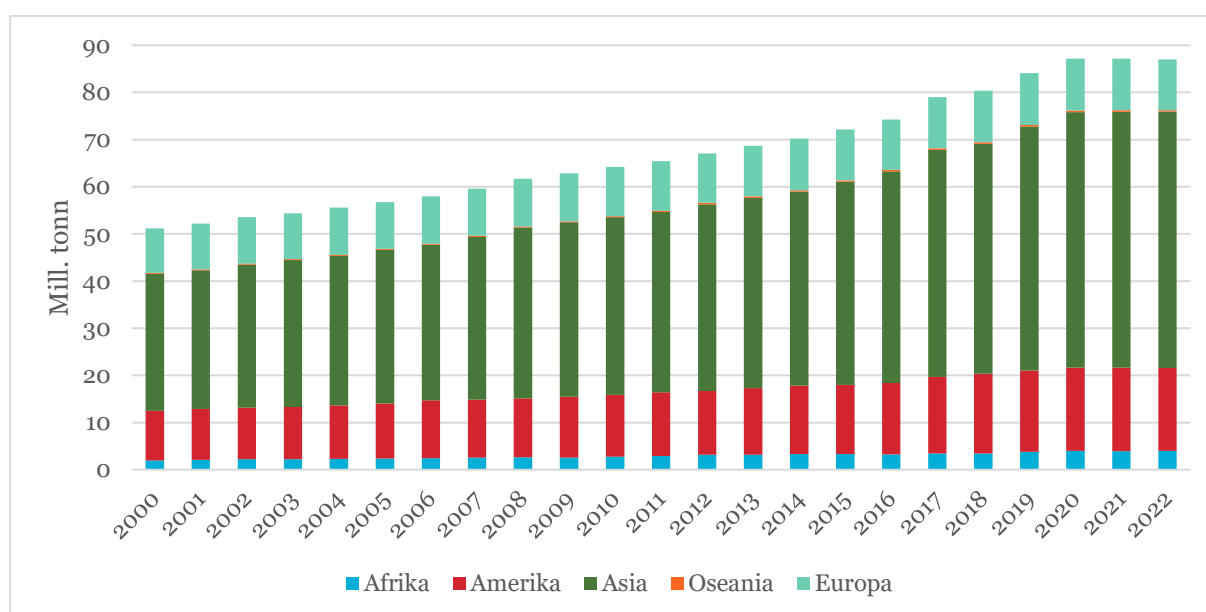
2.4 Egg

Den globale produksjonen av egg falt i både 2021 og 2022 (siste tilgjengelige tall). Dette skyldtes blant annet produksjonsavbrudd i flere land som følge av fugleinfluensa og økte kostnader på innsatsfaktorer. Dette har ført til et sterkt prispress, spesielt i 2022. I 2023 stabiliserte prisene seg noe i forhold til året før.

2.4.1.1 Produksjon

Egg produseres i stor grad for å dekke innenlands konsum, og størrelsen på produksjonen henger derfor oftest sammen med hvor stor befolkningen er. Produksjonen er følgelig størst i land som Kina, India, USA og Indonesia, i tillegg er EU en stor produsent.

Figur 35 viser den globale produksjonen av konsumegg fordelt på verdensdeler siden år 2000. Data fra FAOSTAT på produksjon og handel i det globale eggmarkedet publiseres ikke før året etter. Siste tall er derfor fra 2022.

Figur 35: Utvikling i produksjon av konsumegg fra høns, per verdensdel, 2000–2022. Mill. tonn

Kilde: (FAO, 2024c)

I 2022 var den globale produksjonen av egg i underkant av 87 mill. tonn. Dette tilsvarer en marginal nedgang i produksjonen på 0,1 prosent fra året før. 2021 og 2022 var de eneste årene på over 20 år at produksjonen ikke økte globalt. I år 2000 var den globale produksjonen på 51,2 mill. tonn, siden har den økt med 70 prosent.

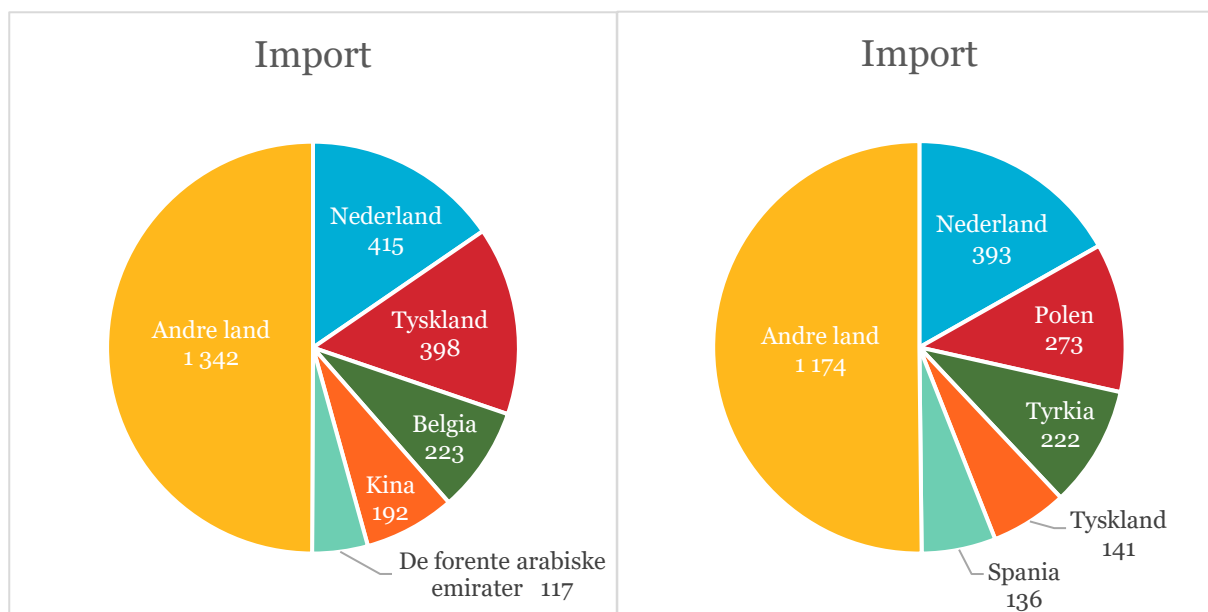
Den sterke produksjonsveksten vi har sett siden år 2000 har stagnert de siste årene på grunn av fugleinfluensa og økte kostnader. Disse faktorene har i stor grad bidratt til å presse prisene til rekordhøye nivåer.

EU-kommisjonen estimerer at de 27 medlemslandene økte produksjonen med 1,4 prosent i 2023. Dette tilsvarer 6,3 mill. tonn med konsumegg i 2023. Som følge av fugleinfluensa falt produksjonen i EU i 2022, men i 2023 økte den igjen i land som Frankrike, Spania og Ungarn. Dette kompenserte for nedgangen i Tyskland og Nederland, som er blant de største produsentene i EU (EU-kommisjonen, 2023b).

2.4.1.2 Handel

Andelen av verdens produksjon av skallegg som blir eksportert, er relativt lav, kun litt over 2 prosent i 2022. Dette skyldes blant annet at ferske skallegg har kort holdbarhet og at de ikke kan fryses. Flere land har også utfordringer med salmonellabakterien i egg. Salmonella er årsaken til at det er få land Norge kan importere skallegg fra.

Figur 36 viser den globale importen og eksporten av egg og eggprodukter. En viss andel av handelen er av eggprodukter i pulverform, som veier mindre enn varene med væske. Det vil si at om man hadde regnet om eggproduktene til vekt med væske og skall, kunne fordelingen sett annerledes ut.

Figur 36: Import og eksport av egg og eggprodukter globalt, fordelt på de største landene i 2022. 1 000 tonn

Kilde: (FAO, 2024c)

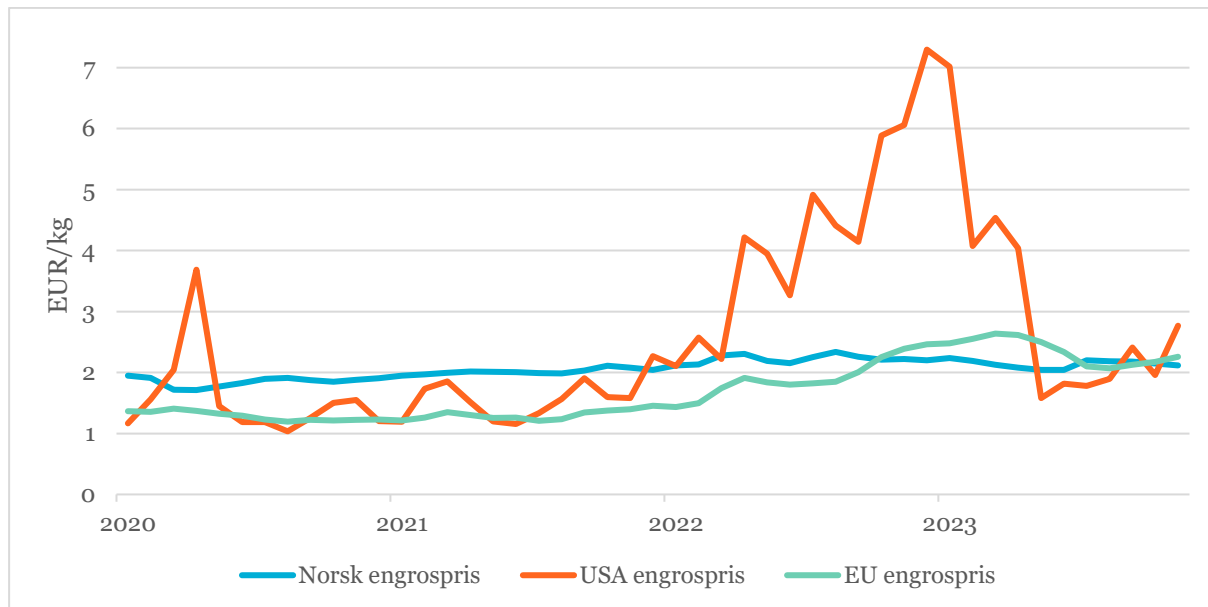
Som figur 36 viser, domineres verdenshandelen av europeiske land. Nederland eksporterer og importerer mest egg og eggprodukter. Deretter kommer Tyskland og Belgia som de nest største importørene, mens Polen og Tyrkia er store eksportører.

På grunn av fugleinfluensavar det store endringer i handelen fra 2021 til 2022. USA var i 2021 den nest største eksportøren av egg, men i 2022 falt eksporten med over 45 prosent på grunn av omfattende produksjonsavbrudd. I Polen økte eksporten med nesten 40 prosent i forhold til 2021. Nederland økte importen med 44 prosent, mens eksporten gikk ned med nesten 20 prosent.

Målt i eksporterte mengder endte verdenshandelen av egg og eggprodukter på 2,3 mill. tonn i 2022, en reduksjon på nesten 15 prosent i forhold til 2021. Av det eksporterte kvantumet var 1,9 mill. tonn ferske skallegg, mens 500 000 tonn var tørkede og flytende eggprodukter.

2.4.1.3 Pris

De internasjonale prisene på egg har variert mye de siste årene, og det har vært store forskjeller mellom ulike land og regioner. Ettersom verdenshandelen av egg er liten, vil ikke nødvendigvis prisene mellom land følge hverandre like tett som for råvarer det er enklere å importere og eksportere. Figur 37 viser prisutviklingen på egg de siste fire årene i EU, USA og Norge.

Figur 37: Utvalgte internasjonale priser på skallegg, 2020–2023. EUR pr kg

Kilde: (Landbruksdirektoratet, 2024a), (USDA, 2024c), (EU-kommisjonen, 2024a)

Engrosprisen i USA er basert på ukentlige noteringer for 12 store egg i kartong, inkludert frakt til utsalgsstedet. Noteringsprisen er konvertert til pris per kg ved å anta en gjennomsnittsvekt på 50 gram per egg (USDA, 2024a). Pris i Norge og EU er for sorterte klasse A-egg, og inkluderer ikke frakt (EU-kommisjonen, 2024c).

Som vist i figuren, har særlig den amerikanske prisen variert de siste årene. Dette skyldes primært problemer med fugleinfluenza. Prisen steg med over 200 prosent fra uke 1 til 52 i 2022 (USDA, 2024c). Nesten hele denne økningen ble reversert i løpet av våren 2023.

I starten av november 2023 ble det igjen avdekket smitte i fjørfehold i USA. Dette sammenfalt med starten av julehøytiden når etterspørselen er særlig stor. Prisene begynte da å stige som følge av frykt for at sykdommen skulle spre seg slik den gjorde året før. I løpet av de siste månedene av 2023 gikk over 5 mill. fugler tapt som følge av fugleinfluenza (USDA, 2023e).

Selv om det også har vært problemer med sykdom og kostnader i EU de siste årene, har ikke svingningene vært like ekstreme som i USA. Etter en periode med sterk og stabil vekst, flatet prisene i Europa ut og falt noe tilbake på slutten av 2023. Ifølge EU-kommisjonen økte EU-prisen med 43 prosent i 2022. I 2023 økte den, til tross for fallet på høsten, med ytterligere 25 prosent til 2,34 euro per kg (EU-kommisjonen, 2024c). Som vist i figuren, har prisnivået både i USA og EU flere ganger overgått det norske.

2.4.1.4 Framtidsutsikter

Det er i hovedsak befolkningsveksten som driver etterspørselen etter konsumegg globalt, og produksjonen responderer relativt raskt på etterspørselsendringer. Spesielt i Europa og Amerika forventes det at fugleinfluenta vil fortsette å skape utfordringer. Man må forvente at sykdommen i større grad viser seg gjennom hele året (EU-kommisjonen, 2023a). Samtidig viser erfaringene at selv med mye smitte, er det mulig å raskt gjenopprette produksjonen.

Ifølge USDA sine prognoser vil produksjonen i USA kunne øke med 2,5 prosent i 2024, dette til tross for at landet i slutten av 2023 måtte avlive over 5 mill. eggleggende høner. Vekst er likevel mulig som følge av at effektiviteten per eggleggende høne har økt. Med disse forutsetningene forventes det at engrosprisen for 12 egg i New York i snitt vil være omtrent 150 cent i 2024. Dette er omtrent 40 cent lavere enn gjennomsnittet i 2023 (USDA, 2023e).

I EU forventes det omtrent uendret produksjon av skallegg til konsum i 2024. Foreløpige prognoser legger opp til en forsiktig økning på 0,2 prosent. Dette vil gi en produksjon i EU på 6,4 mill. tonn i 2024. I prognosen ligger det til grunn at Tyskland skal øke produksjonen med 1,7 prosent, og at land som Romania, Danmark og Irland vil øke sin produksjon med mellom 3 og 4 prosent. Den største tilbakegangen forventes i Ungarn, som hadde vekst på over 20 prosent i 2023. Det forventes at produksjonen i landet vil reduseres med ca. 16 prosent i 2024, men fortsatt ende på et høyere nivå enn i 2022 (EU-kommisjonen, 2023b).

2.5 Poteter, grønnsaker, frukt og bær

Produksjonen av poteter i EU er relativt stabil, men svakt nedadgående.

Produksjonen av grønnsaker i EU gikk kraftig ned i 2022 (siste tilgjengelige tall). Tomater, den største grønnsaksproduksjonen i EU, hadde en betydelig nedgang.

Norsk import av både poteter, tomater og epler gikk ned i 2023.

Poteter, grønnsaker, frukt og bær produseres over hele verden. Ettersom Norge handler mest med EU, omtaler vi her hovedsakelig kun produksjonen i og importen fra EU-landene.

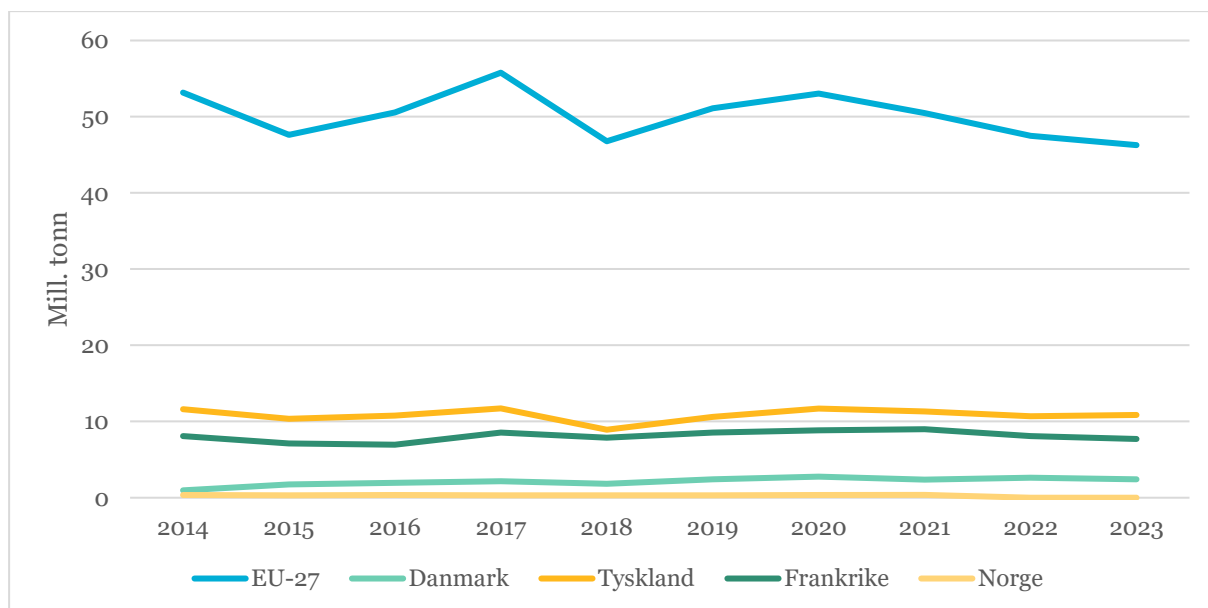
2.5.1 Poteter

2.5.1.1 Produksjon av poteter

Produksjonen av poteter i EU er konsentrert i Tyskland, Frankrike, Nederland, Polen og Belgia. Omtrent $\frac{3}{4}$ av unionens samlede produksjon foregår her. Tyskland er størst med ca. 23 prosent av EUs produksjon, mens Frankrike er nest størst med ca. 17 prosent av totalen (Eurostat, u.d.).

EUs samlede produksjon av poteter er svakt nedadgående over tid. I 2023 gikk produksjonen ned med ca. 2 prosent sammenlignet med året før (foreløpige tall fra Eurostat). Nedgangen over tid skyldes blant annet forbrukertrender med mindre etterspørsel etter poteter.

Figur 38 viser produksjonen i EU totalt, samt i enkeltland Norge importerer poteter fra (se avsnitt 2.5.1.2).

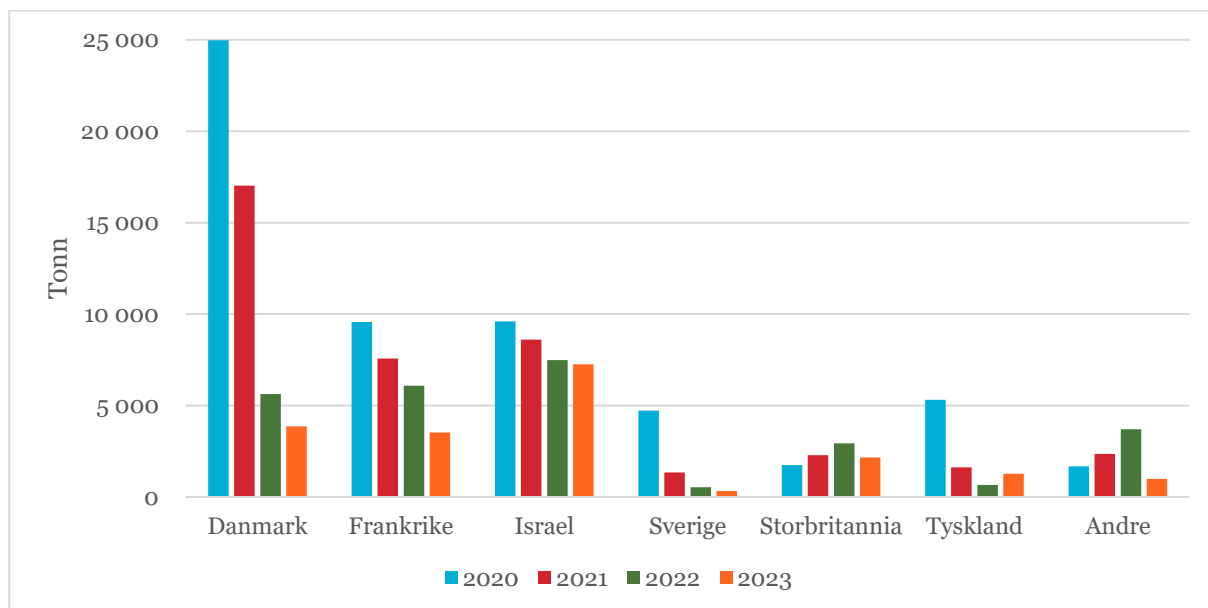
Figur 38: Produksjon av poteter i EU, samt i Danmark, Tyskland og Frankrike isolert og i Norge, 2014–2023. Mill. tonn

Kilde: Eurostat

Internasjonale priser på poteter har vært høye i 2023. Dette skyldes en krevende vekstsesong (Hambloch, 2023). En kombinasjon av tørke og flom skapte utfordringer, særlig i Vest-Europa. Samtidig har etterspørselen på verdensmarkedet vært meget stor.

2.5.1.2 Norsk import av poteter

Importen av poteter fordelt på land er vist i figur 39. Det ble importert om lag 19 000 tonn poteter til Norge i 2023. Importen gikk ned med ca. 28 prosent sammenlignet med 2022 til det laveste nivået på mange år.

Figur 39: Norsk import av poteter fordelt på opprinnelsesland, 2020–2023. Tonn

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

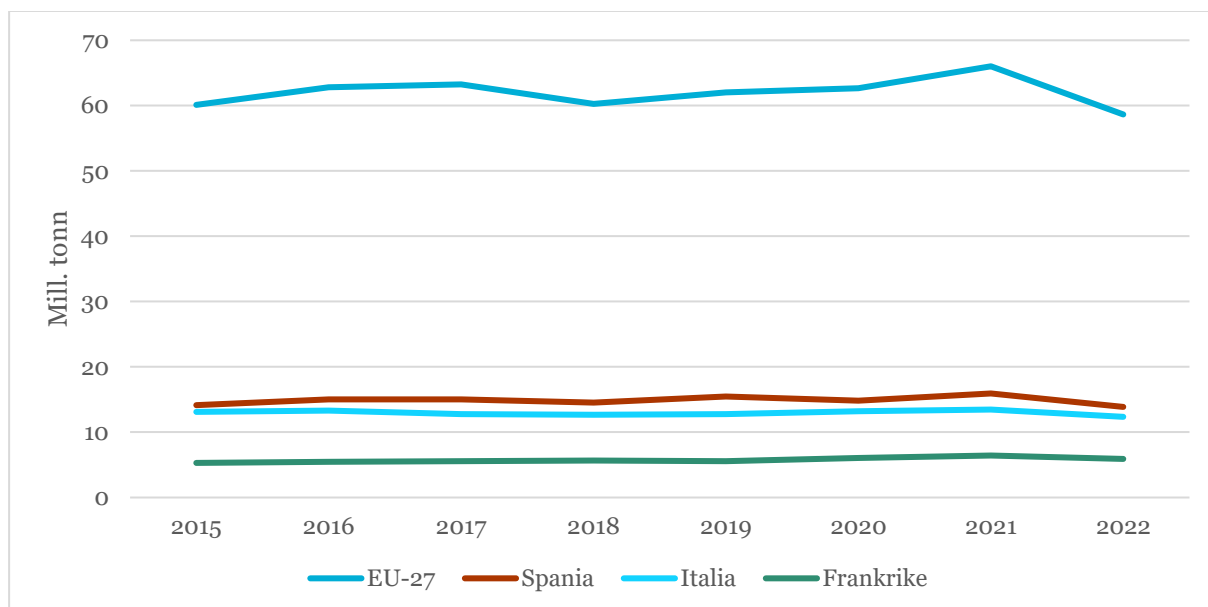
Danmark har lenge vært det viktigste opprinnelseslandet for importpoteter, etterfulgt av Frankrike. De to siste årene har Israel overtatt som største eksportør. I 2023 kom den største andelen av potetimport fra Israel (7 260 tonn). Det ble importert 3 862 tonn poteter fra Danmark og 3 527 tonn fra Frankrike i 2023.

2.5.2 Grønnsaker

2.5.2.1 Produksjon av friske grønnsaker

Mer enn halvparten av all grønnsaksproduksjonen i EU er konsentrert i tre land rundt Middelhavet: Spania, Italia og Frankrike. De fire kulturene som dyrkes på størst areal i EU er tomater, løk, erter og gulrøtter.

I 2022 ble det produsert ca. 59 mill. tonn grønnsaker i EU (Eurostat, u.d.). Dette er siste tilgjengelige tall fra Eurostat. Produksjonen gikk ned med ca. 11 prosent sammenlignet med 2021, da den var på ca. 66 mill. tonn. Gjennomsnittet de siste ti årene er ca. 62 mill. tonn. Utviklingen over tid er vist i figur 40.

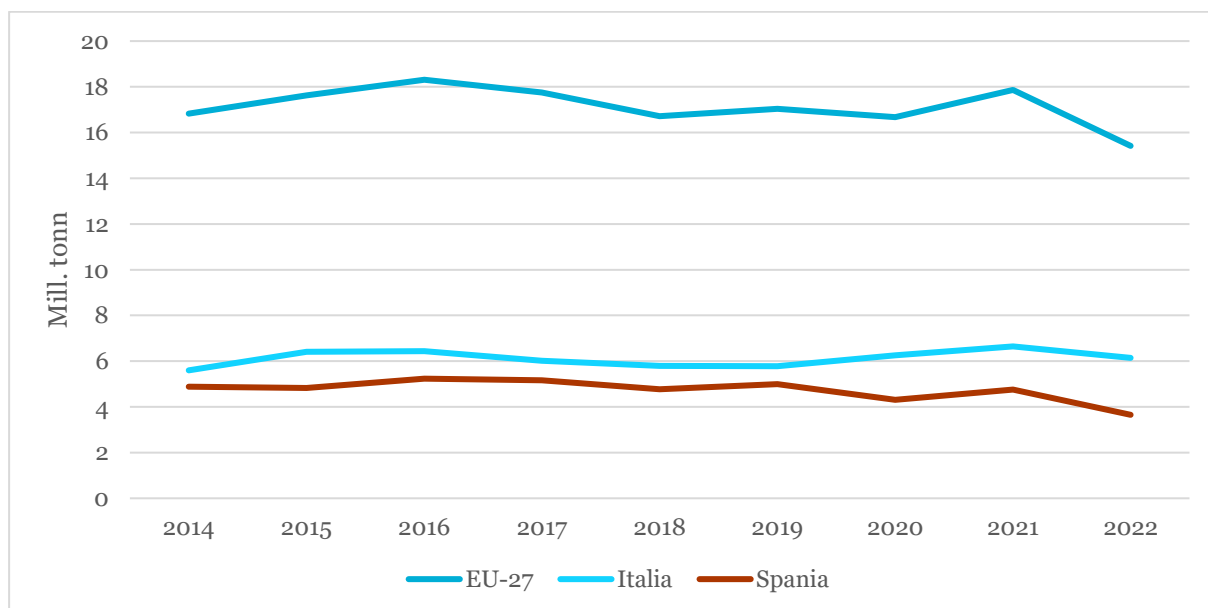
Figur 40: Produksjon av grønnsaker i EU, samt i Spania, Italia og Frankrike isolert, 2015–2022. Mill. tonn

Kilde: Eurostat

Inneværende sesong har vært krevende for grønnsaksprodusentene i EU (AMI, 2024). Den kalde starten på vinteren førte til utfordringer under innhøstingen av flere varer. Eksempelvis er prisene på rosenkål i EU i skrivende stund høye på grunn av liten tilgang. Skiftende vær har også begrenset tilgangen på purre, som har ligget høyt i pris hele vinteren. Et mer positivt utviklingstrekk for produsentene er at forbruket av enkelte grønnsaker er stabilt på tross av at prisene har økt kraftig. Dette gjelder blant annet løk.

2.5.2.2 Produksjon av tomater

Tomat er grønnsaken det produseres mest av i EU. I 2022 var produksjonen av tomater på ca. 15,5 mill. tonn, en nedgang på nesten 14 prosent fra året før. Figur 41 viser utvikling i tomatproduksjon over tid.

Figur 41: Produksjon av tomater i EU, og i Italia og Spania isolert, 2014–2022. Mill. tonn

Kilde: Eurostat

Spania og Italia er de landene i EU hvor man produserer mest tomater. I Italia produserer man i hovedsak tomater til industri, mens bare omtrent 16 prosent av produksjonen går til ferskkonsum. I Spania er produksjonen mer jevnt fordelt mellom det som skal selges til konsummarkedet og til industrien. Totalt i EU utgjør produksjon til konsummarkedet under halvparten av tomatproduksjonen.

Foreløpige estimater tyder på at produksjonen av tomater i EU falt også i 2023, men det er variasjoner mellom medlemslandene (EU-kommisjonen, 2023c). Prisene på innsatsfaktorer har økt, men det har også utsalgprisene. Kommisjonen forventer en gradvis prisnedgang på tomater framover, som følge av redusert inflasjon generelt.

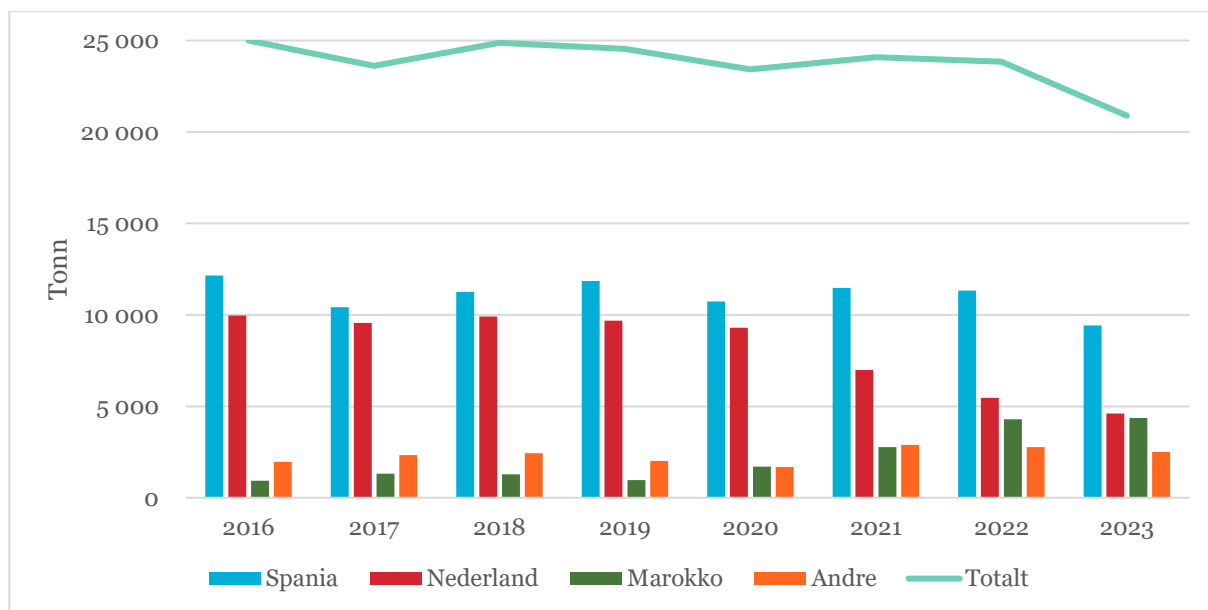
I de kommende årene prognoserer EU-kommisjonen at tomatproduksjonen til konsum vil gå ned (EU-kommisjonen, 2023a). Dette skyldes en kombinasjon av klimaendringer, tilgang på vann, høye energikostnader og begrensninger på bruk av plantevernmidler. Om lag 30 prosent av konsumtomater dyrkes i veksthus i EU.

Mens produksjonen har gått ned i EU, øker den i resten av verden. Særlig produksjon av industri-tomater er økende i store produsentland som USA, Kina og Tyrkia.

2.5.2.3 Norsk import av tomater

Årlig omsettes det om lag 13 000 tonn norske tomater. Importen av tomater ligger stabilt rundt 24 000 tonn i året. I 2023 ble det derimot importert noe mindre, ca. 21 000 tonn. Utviklingen er vist i figur 42.

Det importeres mest tomater fra Spania og Nederland, samt en del fra Marokko. Resten av tomatimporten er fordelt på en rekke ulike land.

Figur 42: Import av tomater totalt, samt fra Spania, Nederland og Marokko isolert, 2016–2023. Tonn

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

2.5.3 Frukt

2.5.3.1 Produksjon av frukt

Den største fruktproduksjonen i EU er av druer. Produksjonen var på ca. 25,5 mill. tonn i 2022. Det aller meste av dette går til produksjon av vin, EUs viktigste landbruksprodukt for eksport. EU er verdens største produsent av vin, med om lag 64 prosent av produksjonsvolumet og 45 prosent av totalt areal.

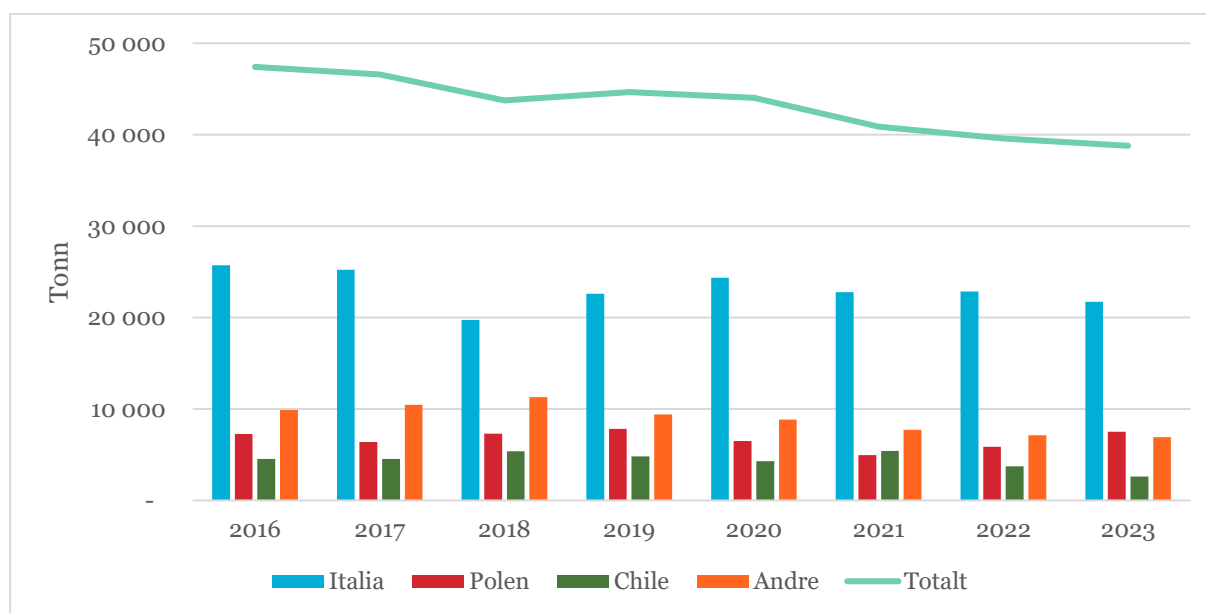
Etter flere år med pandemiutfordringer, ble 2023 enda et krevende år for fruktprodusentene i EU (AMI, 2024). Dette skyldtes en kombinasjon av ekstremvær, kostnadsøkninger og begrenset etterspørsel på grunn av inflasjonen. Ifølge AMI ble fruktavlingen i Europa i 2023 blant de minste de siste ti årene. I Spania, EUs største fruktprodusent, var produksjonen omtrent 8 prosent mindre enn normalen. I starten av 2024 opplever europeiske fruktprodusenter at kostnader øker videre. Minstelønnen økte fra og med nyttår, noe som særlig vil påvirke produsenter som har mye innleid arbeidskraft.

Epler er den nest største fruktproduksjonen i EU. Produksjonen var på ca. 12,5 mill. tonn i 2022. Epleprodusentene i EU håper på en mer vellykket sesong i 2024 (Schwartau, 2024). I flere land er lagerbeholdningene relativt store i år. Samtidig kan uroen i Rødehavet (se 1.1.2.3) føre til redusert etterspørsel fra land i Midtøsten og Nord-Afrika, som normalt importerer flere hundre tusen tonn epler fra EU hvert år. Blokaden av Suez-kanalen fører også til at eksportmulighetene til Asia er mer usikre enn før.

EU-kommisjonen anslår at epleproduksjonen i EU vil være relativt stabil fram mot 2035 (EU-kommisjonen, 2023a). Dyrket areal vil trolig gå ned på grunn av restriksjoner på bruk av plantevernmidler, sykdomsutbrudd og ekstremvær. På den annen side forventes det at avlingsnivået vil gå opp. EU-kommisjonen forventer at særlig Italia og Polen vil være like konkurransedyktige på verdensmarkedet om ti år som de er per i dag, men konkurransen fra blant andre Tyrkia vil øke. Samtidig forventes det at forbruket vil øke, og at prisene vil gjøre det samme.

2.5.3.2 Norsk import av epler

Importen av epler til Norge har gått noe ned de siste årene, fra i underkant av 50 000 tonn i 2016. I 2023 var det en meget god norsk epleseksong, og det ble importert ca. 39 000 tonn epler. Det klart viktigste opprinnelseslandet for importepler er Italia, og deretter følger Polen og Chile.

Figur 43: Norsk import av epler, samt fra Italia, Polen og Chile, 2016–2023. Tonn

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

2.6 Blomster og planter

Produksjonen av blomster og planter i EU målt i verdi økte med 5 prosent fra 2021 til 2022.

Land ved Ekvator tar en stadig større andel av det globale blomstermarkedet fra tidligere dominerende Nederland.

Norsk import av blomster og planter gikk ned med rundt 12 prosent i 2023.

Det globale markedet for blomster og planter hadde i 2015 en verdi på om lag 15 mrd. euro, ifølge bransjeorganisasjonen Union Fleurs (Mamias, 2018). Verdenshandelen har økt kraftig over tid fra et nivå på ca. 1 mill. euro i 1988. Det meste av handelen foregår tollfritt gjennom internasjonale avtaler.

Blomster er en ferskvareindustri. De transporteres via «cold chain», en rekke kjølefasiliteter fra gård via transportmiddel og fram til butikk, som sørger for at blomstene holder seg friske (Fredenburg, 2019). I dag foregår mye av transporten med fly, noe som gjør at blomstene kan være framme hos kunden på under 48 timer. Roser, nelliker og krysantemum er de mest populære varene.

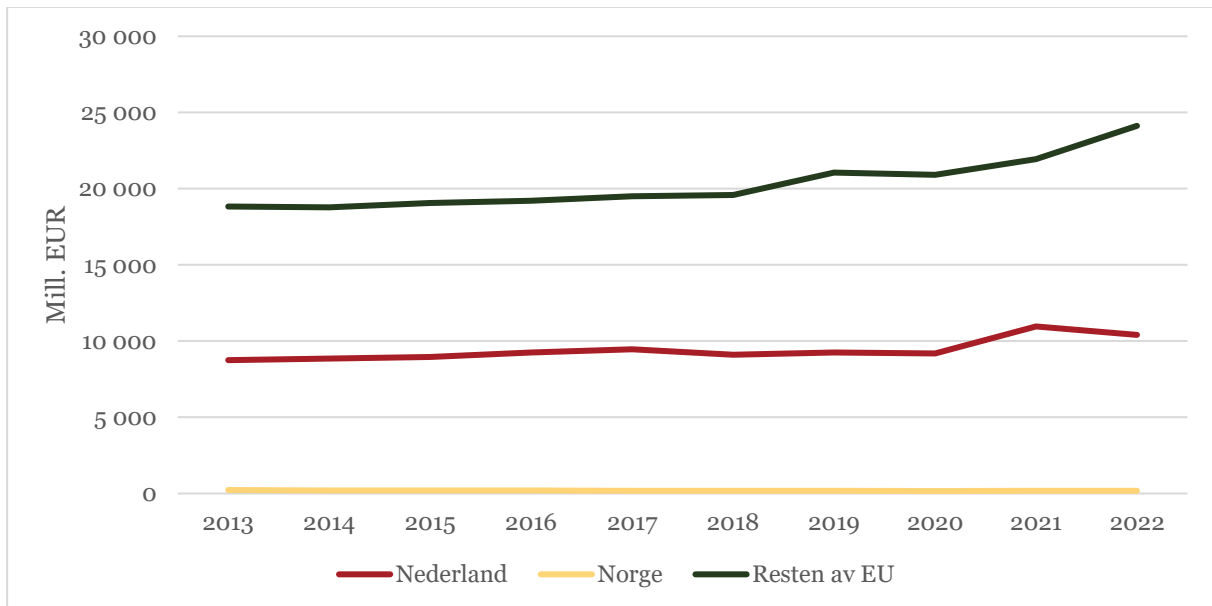
2.6.1 Blomstermarkedet i endring

I over 200 år har Nederland dominert den globale handelen med blomster. I tillegg til å produsere blomster selv, fungerer landet som en transport-hub for verdenshandelen. Over 50 prosent av alle blomster og planter som kjøpes, passerer via deres grenser (Mamias, 2018).

De siste tiårene har en større del av global blomsterproduksjon foregått i landene ved Ekvator (Fredenburg, 2019). Endringen begynte på 1970-tallet, da oljekrisen førte til at energikostnadene økte kraftig i Europa. Produksjonen flyttet seg sørover, der energibehovet er lavere. Disse landene dro også fordel av mer egnede klimatiske forhold og billigere arbeidskraft, og blomsterproduksjonen ble en helårsvirksomhet.

Mens utviklingslandene tidligere solgte det meste av blomstene sine gjennom auksjoner i Nederland, har det vært en stor økning i direkte salg de siste årene. I dag forsyner Kenya om lag 40 prosent av rosene som går til Europa (Campbell, 2023). Norge er en av de viktigste kundene (se eksempelvis avsnitt 3.1.7).

I EU har produksjonsverdien av blomster og planter økt med 5 prosent i 2022 sammenlignet med 2021 (se figur 44). Tall fra 2022 er siste tilgjengelige fra Eurostat. Målt i euro økte produksjonen i en rekke land som Spania, Italia, Tyskland og Frankrike, mens produksjonsverdien i Nederland falt med 5 prosent. Produksjonen målt i euro øker sakte for hvert år.

Figur 44: Produksjon av blomster og planter i Nederland, Norge og resten av EU, 2013–2022. Mill. euro

Kilde: Eurostat

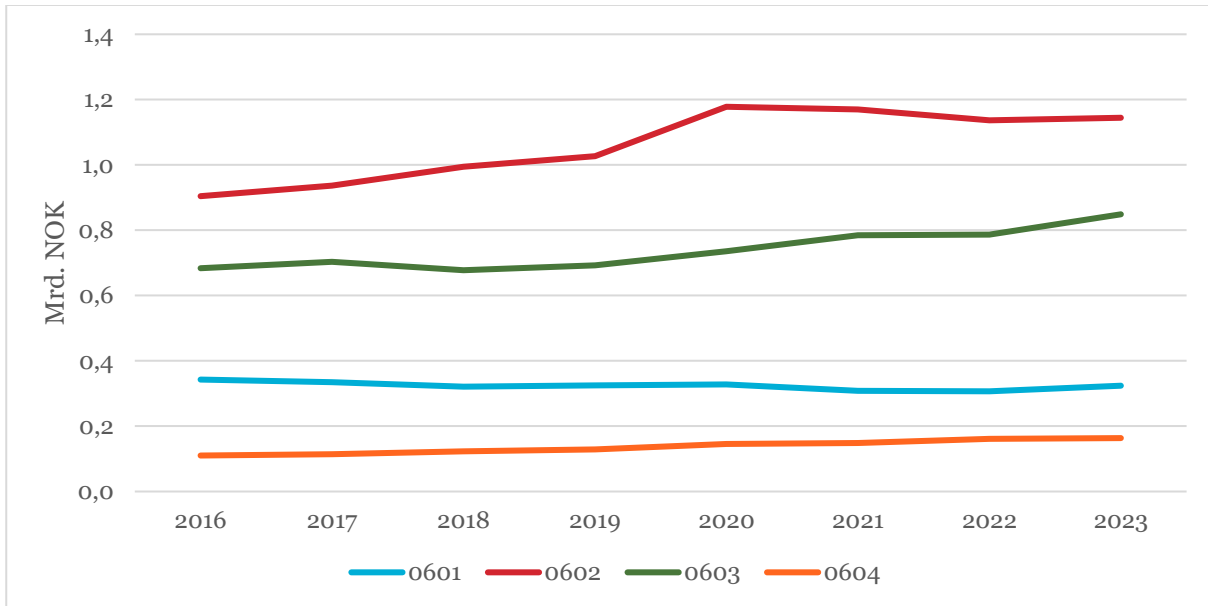
Samtidig som utviklingslandene har begynt å erobre blomstermarkedet, blir det stadig større fokus på sosial og miljømessig bærekraft i industrien (Campbell, 2023). I Kenya er omtrent 30 prosent av bedriftene del av Fairtrade-bevegelsen. Industriens miljøutfordringer dreier seg særlig om transportavstander og energibehov til kjøling. Kombinert med stans i flytrafikken som følge av covid-19-pandemien, har dette ført til at mer av transporten av blomster har gått med skip de siste årene.

2.6.2 Norsk import av blomster og planter

Norsk produksjon av blomster i gartnerier utgjør om lag 35 prosent av total omsetning (se *Markedsrapport 2023*). Det importeres hvert år store mengder blomster og planter til Norge. Importen er i all hovedsak tollfri (se avsnitt 3.1.1).

Figur 45 viser import på tolltariffens kapittel 6 målt i verdi. Det ble importert blomster og planter for ca. 2,5 mrd. kroner i 2023. Importverdien har vært stabil de siste tre årene. Målt i mengde ble det importert ca. 51 000 tonn blomster og planter i 2023. Importmengden gikk ned med 12,4 prosent fra 2022. Handelen med grønne planter økte kraftig under covid-19-pandemien, og det kan se ut til at importen i 2022 og 2023 har falt tilbake til nivået før 2020.

Både i mengde og verdi er det størst import på posisjon 06.02 («andre levende planter (herunder røtter), stiklinger og podekvister; mycelium»). Posisjon 06.03 er avskårne blomster og blomsterknopper. Importen av løk, rotknoller, stengelknoller og rotstokker (posisjon 06.01) har gått gradvis ned siden rekordåret 2014 målt i mengde. Målt i verdi er importen stabil. Importen av lauvverk, blad, greiner og andre plantedeler (posisjon 06.04), til bruk i buketter eller pryde, er relativt stabil.

Figur 45: Import av blomster og planter, 2016–2023. Mrd. NOK

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

2.7 Skog

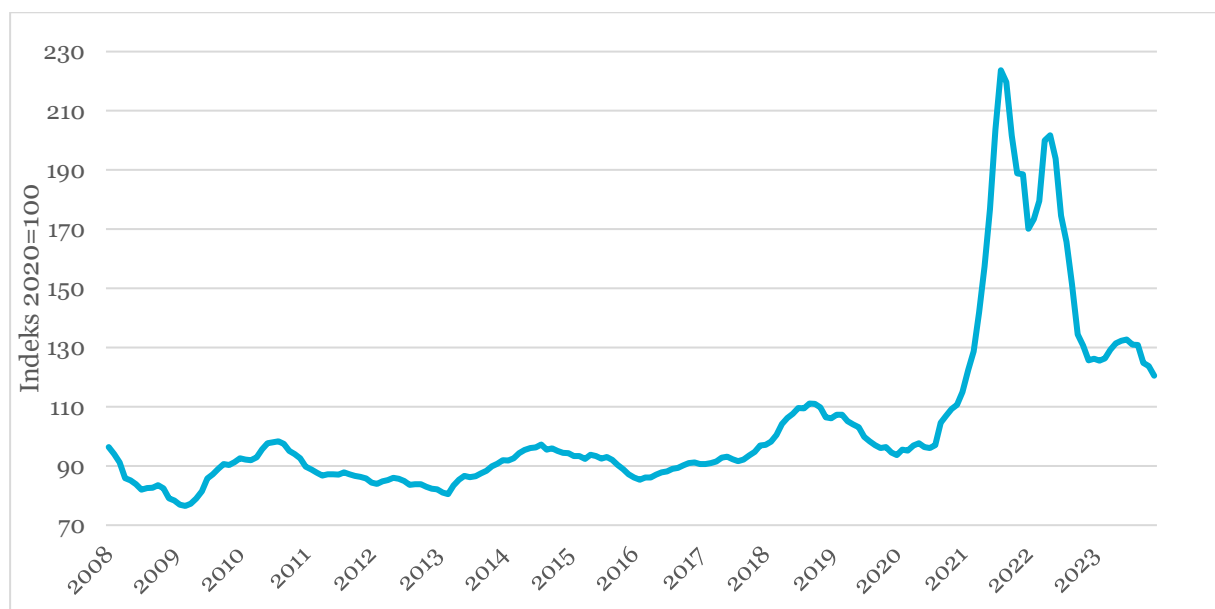
Endringer i verdensmarkedet for tømmer og trebaserte produkter ga rekordhøye tømmerpriser i Norge i 2023.

2.7.1 Endringer i verdensmarkedet

Tømmer og treprodukter er handelsvarer uten norsk tollbeskyttelse. Norsk skog- og trenæring er derfor direkte påvirket av det som skjer i det internasjonale markedet. Barkbilleskader i Nord-Amerika og Europa, stopp av eksport fra Russland og krigen i Ukraina har forårsaket et redusert utbud av tømmer på verdensmarkedet. Dette er med å endre råvarestrømmene over hele verden. Et eksempel på dette er økt tømmerimport til Kina fra Europa.

Endringer i inflasjon, rentenivå, byggeaktivitet, energipriser og produksjonskapasitet i skogindustrien påvirker også markedet for tømmer.

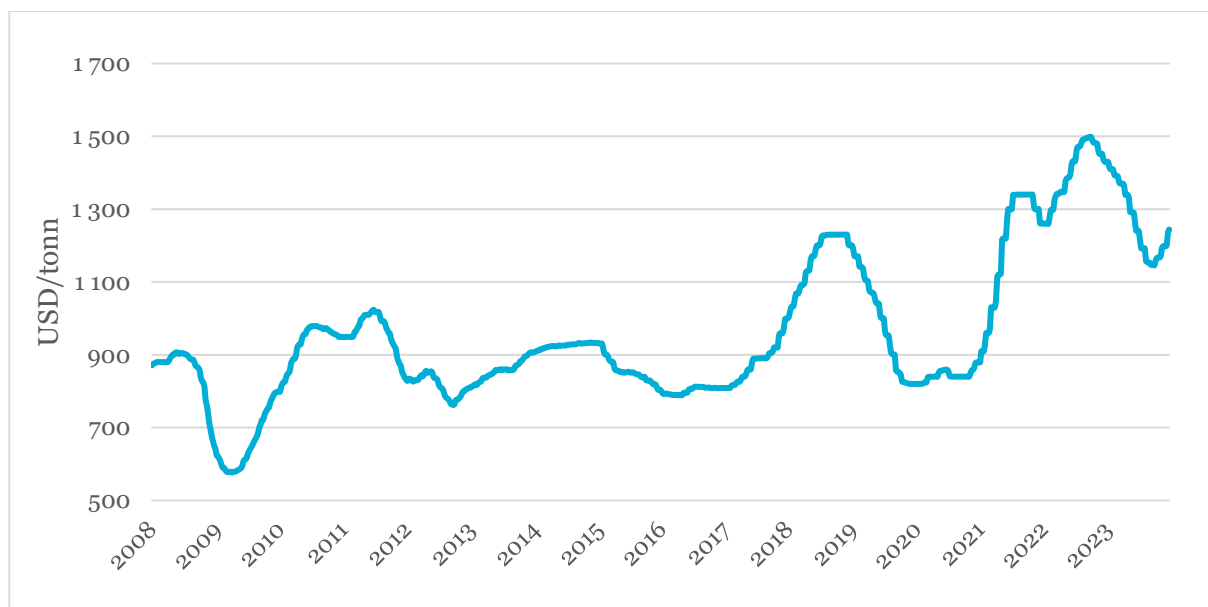
Internasjonale eksportpriser for trelast falt med 4,5 prosent i løpet av 2023, til tross for en mindre prisøkning på starten av året (se figur 46).

Figur 46: Eksportprisindeks for trelast, 2008–2023. Indeks 2020=100

Kilde: SCB/ Danske Bank

Markedet for tremasse falt betydelig i 2023. Dette medførte at eksportprisen på kjemisk tremasse falt med 12,9 prosent i løpet av 2023 (se figur 47).

Figur 47: Eksportpriser for kjemisk tremasse, 2008–2023. Amerikanske dollar per tonn

Kilde: SCB / Danske Bank

Energivirkeprisene drives opp på grunn av stopp i leveranser av naturgass fra Russland til Europa. Energivirkeprisen bidrar videre til å presse opp prisene på sagtømmer og massevirke. Dette er en ny og spesiell situasjon da energivirkeprisen vanligvis har vært langt lavere enn prisen på sagtømmer og massevirke.

Konkurransen om tømmer, og de andre forholdene beskrevet ovenfor, påvirker markedet og gir en høy tømmerpris til norske skogeiere. Gjennomsnittlig tømmerpris til skogeier for sagtømmer og massevirke var i 2023 på et rekordhøyt prisnivå. Den høye tømmerprisen i 2023 forklares i hovedsak av et redusert tilbud av tømmer på markedet som gi stor konkurranse i norsk og utenlandsk industri for å skaffe seg virke. Les mer om dette i Landbruksdirektoratets rapport *Markedsrapport 2023*.

2.7.2 Markedet framover

Det er stor usikkerhet i det europeiske markedet for tømmer og trebaserte produkter ved inngangen til 2024.

Konkurransen om tømmer blant skogindustrien i Europa er stor, og tømmerprisene i Norge gjenspeiler i liten grad prisene på trebaserte produkter som trelast og tremasse. Landbruksdirektoratet mener det derfor er usikkert hvor lenge en slik situasjon kan vedvare og om det vil skje endringer i produksjonskapasitet i skogindustrien som reduserer etterspørsel, konkurranse om tømmeret og dermed tømmerpris til skogeier. Samtidig ser Landbruksdirektorat at fortsatt høye energipriser kan bidra til at tømmerpris til skogeier holder seg høy.

På bakgrunn av dette tror Landbruksdirektoratet at tømmerprisene på kort sikt vil holde seg på et høyt nivå.

3 Norsk import og eksport av jordbruksvarer

Importen av jordbruksvarer økte med 10 prosent målt i verdi i 2023, sammenlignet med 2022. Jordbruksvarene vi importerte i 2023, hadde en verdi på 113,6 mrd. kroner. Varer som ble importert tollfritt utgjorde 97 mrd.

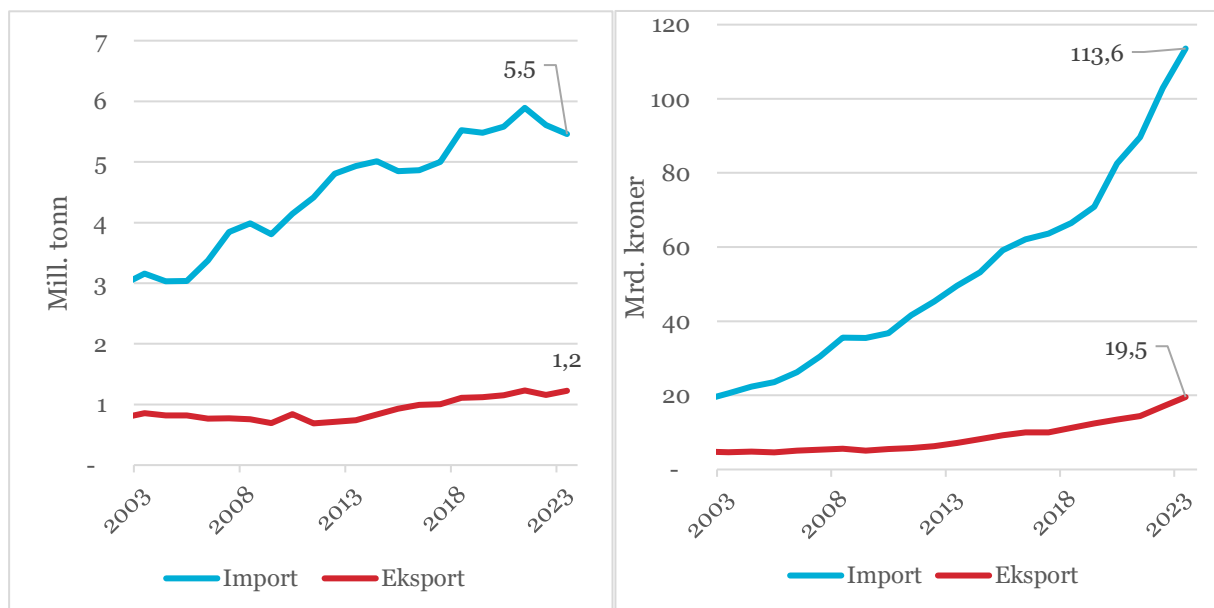
RÅK-varer utgjorde 18 prosent av importverdien. Vi handler mest med nabolandene våre. Import fra de fattigste landene, nulltoll-landene, utgjorde 1,7 prosent av importverdien.

Vi eksporterte jordbruksvarer for 19,5 mrd. kroner i 2023, en økning på 15 prosent. Eksporten av meierivarer gikk betydelig ned, både i verdi og mengde. De største norske eksportvarene, målt i verdi, var fiskefôr, fiskemel, fiskeolje og soyamel og -olje produsert av importerte soyabønner.

Importverdien av jordbruksvarer (slik de er definert i WTO-landbruksavtalen fra Uruguayrunden) økte med 10 prosent fra 2022 til 2023.

Målt i mengde var det imidlertid en nedgang i importen på 2,7 prosent. Det importeres store kvantum av enkelte jordbruksvarer med lav enhetsverdi, for eksempel hvete. Andre jordbruksvarer, som tobakksvarer, har høy enhetsverdi.

Utviklingen i importen målt i verdi og mengde henger ikke nødvendigvis sammen, fordi sammensetningen av varene varierer noe fra år til år. Utviklingen i valutakurser kan også påvirke forholdet mellom verdi og kvantum.

Figur 48: Import og eksport av jordbruksvarer, mengde og verdi, 2003–2023. Mill. tonn og mrd. kr

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

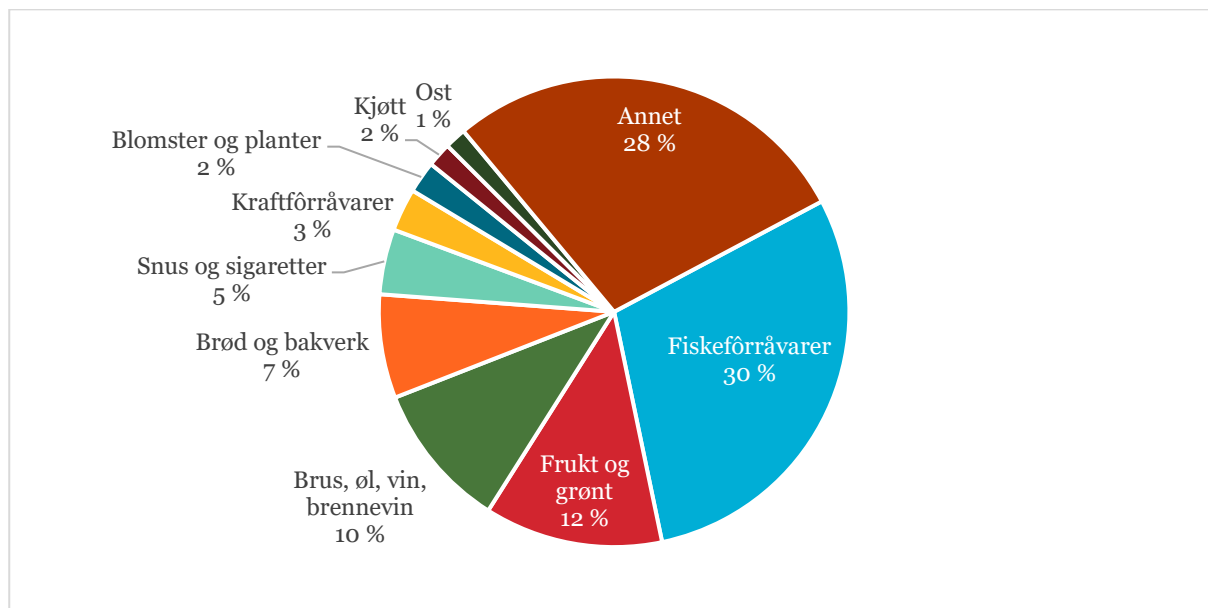
Den norske krona har vært svak gjennom hele 2023 og har svekket seg både mot dollar og euro, jf. kapittel 1.1.2.1. Veksten i verdi forsterkes av at importen er relativt dyrere målt i norske kroner.

Verdien av eksporten av jordbruksvarer er omtrent en sjettedel av verdien av importen. Eksportverdien økte med 15 prosent i 2023 sammenlignet med 2022. Målt i mengde økte eksporten med 5,8 prosent. Deler av eksporten er produkter som ikke er basert på norske råvarer. Eksempler på dette er kaffe og produkter basert på soya og importerte erter, og produkter basert på marine råvarer som klassifiseres under et varenummer som regnes som jordbruksvarer, som for eksempel Omega 3-produkter. Tallene inkluderer også eksport av råvarer som bearbeides i utlandet, for å tas inn i bearbeidet form under ordningen for

utenlands bearbeiding (UB). Dette er eksempelvis melk som eksporteres til produksjon i utlandet, for deretter å importeres i form av ost.

3.1 Import

Importen av jordbruksvarer utgjorde 11 prosent av den totale importen av varer til Norge i 2023, målt i verdi. Importen av råvarer til fiskefôr utgjorde 30 prosent av jordbruksvareimporten, som vist i figur 49. Import av frukt og grønnsaker utgjorde 12 prosent av importverdien, mens importen av brus, øl, vin og brennevin utgjorde 10 prosent.

Figur 49: Anslått fordeling på import av jordbruksvarer i 2023, målt i verdi med framheving av utvalgte store grupper

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk og Landbruksdirektoratet

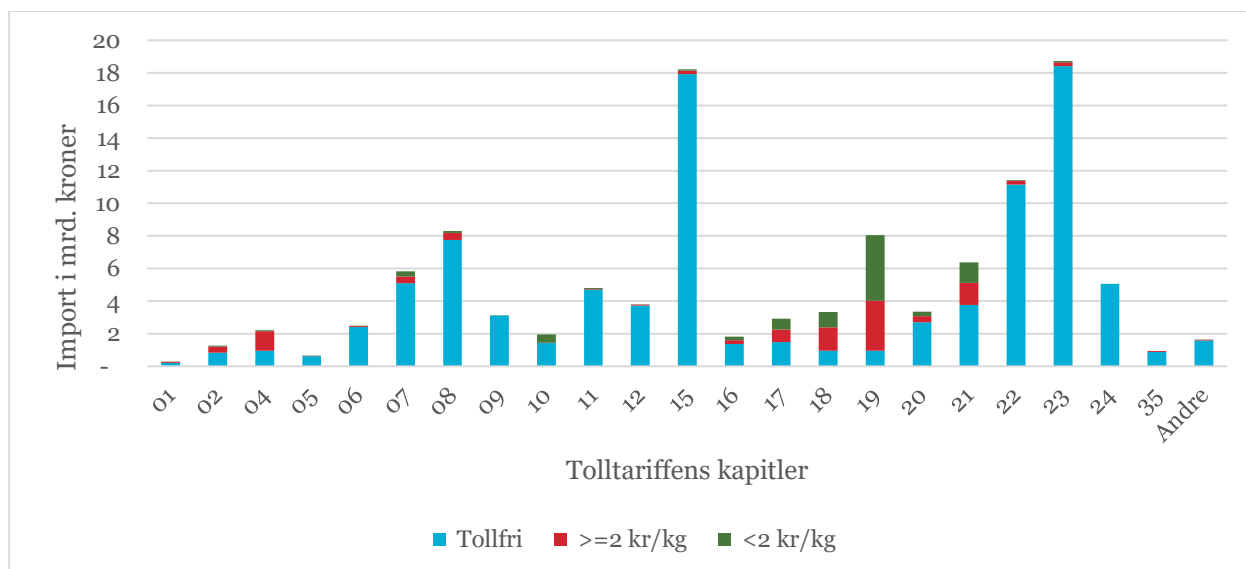
3.1.1 Import per tollavgiftssats

I figur 50 vises fordelingen av tollfri import og import med tollavgiftssats, på ulike kapitler i tolltariffen. Det er kapittel 19 som inneholder mest import med tollavgiftssats, for eksempel produkter av korn, mel, stivelse eller melk. Importen av RÅK-varer er omtalt i Landbruksdirektoratets *Markedsrapport 2023*.

Varene som går under kapittel 7 og 8 er poteter, grønnsaker, frukt, bær og nøtter. Mange av varene kan ikke produseres i Norge eller kun i deler av året. Derfor er det ikke toll på disse varene.

Over halvparten av importen under kapittel 15, 21 og 23 gjelder råvarer til fiskefôr, målt i verdi. Innenfor disse kapitlene er det også en del import til næringsmiddelindustrien og import av kraftfôrråvarer og råvarer til biodrivstoff.

Kapittel 22 er drikkevarer, og det meste av denne importen er tollfri. Det er kun toll på drikkevarer på basis av melk, melkeerstatninger, øl og noen typer alkohol som brukes til framstilling av drikkevarer.

Figur 50: Import av jordbruksvarer i 2023, fordelt på tollbeløp betalt ved innførsel, og kapitler i tolltariffen. Mrd. kroner

Kilde: Landbruksdirektoratet

Se tabell 17 (Vedlegg) for forklaringer på hva slags varer som importeres under de ulike kapitlene.

3.1.2 Import av jordbruksvarer som produseres i Norge

Importen av kjøtt, poteter, korn og grønnsaker vi produserer i Norge varierer med hvor stort behovet er for å supplere norsk produksjon. Tabell 8 viser importen av basisvarer i 2023.

Importen av korn gikk ned med 7 prosent i 2023 målt i mengde og rundt 6 prosent målt i verdi, sammenlignet med 2022. Dette skyldes de store kornavlingene i Norge i 2022.

Etter en kraftig vekst under pandemien, har importen av kjøtt gått mye ned de siste to årene. Importen av alle kjøttslag og alle typer kjøttprodukter i kapittel 2 i tolltariffen, i tillegg til bearbejdede produkter under posisjon 16.01 og 16.02, endte på 19 500 tonn i 2023. Dette var 35 prosent mindre enn året før. Det var en spesielt stor nedgang i importen av storfe og svin.

Importen av ost, eksklusiv import etter utenlands bearbejding, har det siste året gått opp med 1 prosent målt i mengde, mens importverdien har økt med 20 prosent. Over de siste ti årene er osteimporten nesten doblet i mengde og nesten tredoblet i verdi.

Tabell 8: Import i 2023 fordelt på utvalgte varegrupper, samt endringer siste år. Mill. kroner og 1 000 tonn

	Import i mill. kr			Import i 1 000 tonn	
	2023	Endring fra 2022	Andel av jordbruksvareimporten	2023	Endring fra 2022
Friske frukt og bær*	7 090	10 %	6 %	326	-3 %
Friske grønnsaker**	3 534	21 %	3 %	116	-4 %
Kjøtt***	1 893	-9 %	2 %	19	-35 %
Korn	1 947	-6 %	2 %	450	-7 %
Ost****	1 578	20 %	1 %	17	1 %
Potet	171	1 %	0 %	19	-28 %

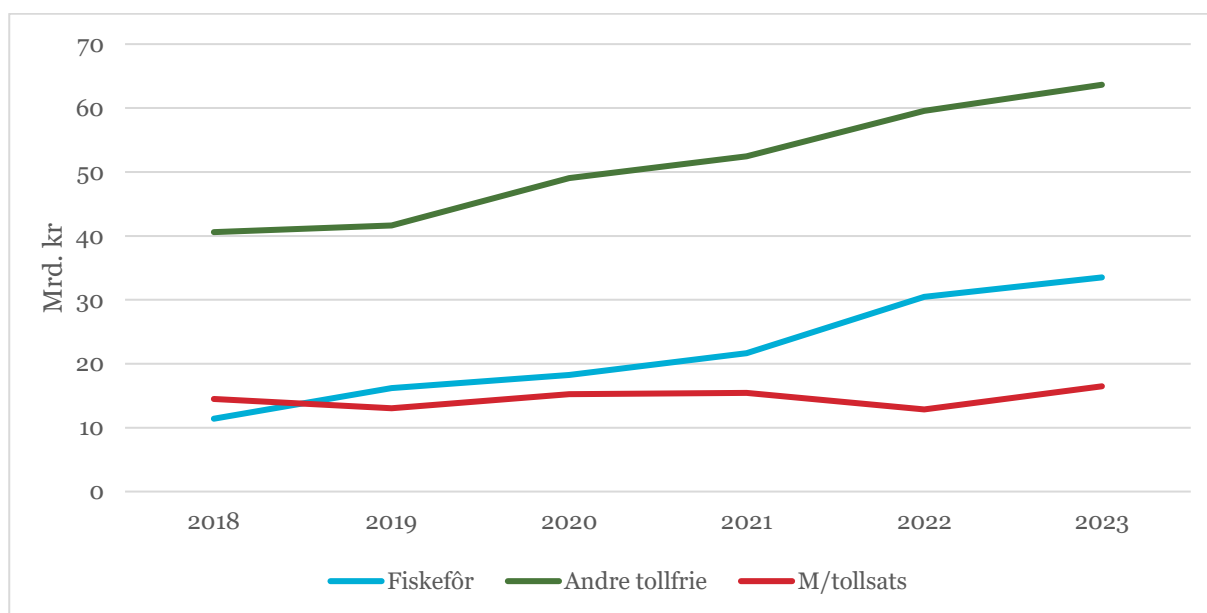
Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk og Landbruksdirektoratet

*Import under posisjonene 08.03–08.10. **Import under posisjon 07.02–07.09. ***Import under kapittel 2 og posisjonene 16.01–16.02. ****Import ekskl. ost som kommer inn til Norge etter utenlands bearbeiding (UB)

Les mer om norsk produksjon og suppleringsimport av korn, kjøtt, meierivarer og frukt og grønt i Landbruksdirektoratets *Markedsrapport 2023*.

3.1.3 Vekst i fiskefôr og annen tollfri import

Tollfri import var verdt 97 mrd. kroner i 2023. Råvarer til bruk i fiskefôr er tollfritt og utgjorde 35 prosent av denne verdien. Figur 51 viser utviklingen i importverdi av råvarer til fiskefôr, andre tollfrie varer og varer med tollavgiftssats.

Figur 51: Verdi av fiskefôrimport, annen tollfri import og import med tollavgiftssats, 2018–2023. Mrd. kroner

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk og Landbruksdirektoratet

Verdien av importvarer med tollavgiftssats har holdt seg relativt stabil de siste årene. Økningen i importverdien av jordbruksvarer totalt skyldes derfor en økning i verdien av tollfrie varer, og spesielt fiskefôr. Verdien av fiskefôrimport er mer enn tredoblet siden 2018.

Fiskefôrråvarene med høyest importverdi i 2023 var fiskeolje, hvetegluten, fiskemel og rapsolje. I tillegg kommer råvarer som importeres på varenummer 23.09.9040. Varenummeret omfatter ulike råvarer som

brukes i fiskefôr, så den nøyaktige fordelingen mellom råvarene er vanskelig å anslå. Soyaproteinkonsentrat utgjør en stor andel av importen på dette varenummeret. Dette er en fôrråvare med høyt proteininnhold som hovedsakelig brukes til fiskefôr.

3.1.4 Hvor kommer importen fra?

Den største andelen av importen av jordbruksvarer kommer fra EU-land. Importen derfra utgjorde omtrent 60 prosent av importverdien i 2023. De siste ti årene har denne andelen variert mellom 57 og 65 prosent. Målt i mengde er EU-importen av jordbruksvarer noe lavere. Den lå på 58 prosent i 2023 og har variert mellom 52 og 57 prosent de siste fire årene.

Importen fra andre i-land enn EU, gikk ned med 28 prosent målt i tonn i 2023. Verdien av denne importen gikk også ned, men kun med 5 prosent. Fra land utenfor EU, importerte vi mest jordbruksvarer fra Brasil, Storbritannia og Island, målt i verdi. Størstedelen av importen fra Brasil var fiskefôr og soyabønner.

Tabell 9: Import av jordbruksvarer fordelt på landgruppe importen kommer fra, 2021–2023. 1 000 tonn og mill. kroner

	Mengde i 1 000 tonn			Verdi i mill. kroner		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
EU	3 120	3 110	3 142	54 300	58 981	68 615
Andre i-land	1 258	1 074	768	15 960	19 003	18 093
Nulltoll-land*	46	30	44	1 250	1 314	1 915
Andre u-land	1 468	1 395	1 505	18 141	23 606	24 930
Total import	5 892	5 610	5 458	89 652	102 905	113 554
Andel fra nulltoll-land	0,8 %	0,5 %	0,8 %	1,4 %	1,3 %	1,7 %
Andel fra u-land**	25,7 %	25,4 %	28,4 %	21,6 %	24,2 %	23,6 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Nulltoll-land: De minst utviklede landene (MUL) og lavere mellominntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere. **U-land inkluderer nulltoll-land og andre u-land.

Importen fra nulltoll-land utgjorde 1,7 prosent av den totale importverdien. Det meste av denne importen kom fra Mauritania og Kenya. Les mer i 3.1.7.

Import fra andre u-land enn nulltoll-landene utgjorde 22 prosent av importverdien i 2023. Andelen gikk opp fra 20,8 prosent i 2022. Her var det størst import fra Brasil. Kina og India var nummer to og tre på listen over opprinnelsesland i denne gruppen rangert etter importverdi i 2023 (se tabell 13). En stor andel av denne importen er import av råvarer til fiskefôr.

3.1.5 Import fordelt på enkeltland

Vi importerer hovedsakelig jordbruksvarer fra land relativt nær Norge. Det viktigste unntaket er Brasil. To tredeler av importen herfra består av soyabønner og soyaproteinkonsentrat.

Vi importerer mest fra Danmark og Sverige, målt i verdi. Hvilket av disse landene vi importerer mest fra varierer fra år til år. Målt i verdi var det importen fra Danmark som økte mest i 2023, med rundt 26 prosent. Målt i mengde var importen om lag uendret fra året før.

Tabell 10: De ti landene Norge importerte mest jordbruksvarer fra i 2023, 2021–2023. Mill. kroner

	2021	2022	2023	Endring 2022–2023
Danmark	7 755	8 417	10 598	26 %
Sverige	8 458	8 601	9 242	7 %
Nederland	6 569	7 753	8 153	5 %
Brasil	4 912	6 669	6 987	5 %
Frankrike	4 703	5 436	6 526	20 %
Tyskland	5 644	5 712	6 297	10 %
Italia	4 178	4 569	5 509	21 %
Spania	4 265	4 480	5 420	21 %
Polen	3 103	3 743	4 468	19 %
Storbritannia	3 994	4 905	4 375	-11 %
Totalt	89 652	102 905	113 554	10 %
Topp ti utgjør	60 %	59 %	60 %	

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

Landbruksdirektoratet anslår at omtrent en tredjedel av importen fra Danmark i 2023, målt i verdi, bestod av råvarer til fiskefôr og kraftfôr. 5 prosent var import av sukker. Omtrent 81 prosent av sukkeret som ble importert til Norge i 2022, kom fra Danmark.

Snus topper listen over varer vi importerer fra Sverige, med nesten en tredel av importverdien. Vi importerer også mye bakverk, brus, kaffe, sauser, diverse tilberedte næringsmidler, sjokolade og godteri fra Sverige.

Importen fra Russland gikk mye ned både i 2022 og i 2023, etter å ha økt kraftig i 2021. Importmengden gikk ned med 71 prosent, importverdien med 68 prosent. En stor del av reduksjonen skyldtes mindre import av fiskefôr og råvarer til dyre- og fiskefôr.

3.1.6 Import fra u-land

Visse varer blir i større grad importert fra u-land enn fra andre land, for eksempel produkter som dyrkes i tropiske strøk, som bananer, nøtter og kaffe. En stor andel av importen av frossent storfekjøtt kommer fra Namibia og Botswana, fordi det eksisterer en tollfri kvote for import av storfekjøtt fra disse landene. Det er også en kvote for tilsvarende import fra Eswatini. Posisjoner der spesielt mye av importen kommer fra u-land, er vist i tabell 11.

Tabell 11: Posisjoner med dominerende importandel fra u-land i 2023. Omfatter kun posisjoner med importandel >80%

Toll- posisjon	Varegruppe	Import fra u-land (tonn)	Andel av total importmengde	Import fra u-land (mill. kr)
2302	Kli, spissmel og andre reststoffer	165 393	86,0 %	1 270
0803	Bananer	79 179	99,9 %	753
0901	Kaffe	37 769	82,0 %	1 791
0804	Dadler, fikener, ananas osv.	30 055	82,2 %	862
0202	Kjøtt av storfe, fryst	3 127	89,8 %	341
2304	Oljekaker etter soyaoljeutvinning	1 953	96,7 %	18
0409	Honning	1 496	87,0 %	66
0708	Belgfrukter	1 033	88,4 %	65
0801	Kokosnøtter, paranøtter og akajounøtter (cashewnøtter)	701	99,4 %	25
0906	Kanel og kanelblomster	220	90,5 %	23

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

En stor del av importen fra u-land er råvarer som brukes i fiskefôr. Råvarer som klassifiseres under posisjon 23.02, som det importeres mye av, er i hovedsak guarmel fra India som brukes som proteinråvare i fôret.

Importen under posisjon 23.04, er oljekaker av soya hovedsakelig fra Brasil og Kina. Det meste av soya som brukes i norsk kraftfôr er soyamel prosessert i Norge, etter import av hele soyabønner fra Brasil, Canada og USA.

Over 30 prosent av importen av honning i 2023 kom fra Serbia, og 27 prosent fra Kina. Kanel kommer i stor grad fra Indonesia.

Importen av jordbruksvarer fra u-land økte i verdi, med rundt 8 prosent, fra 2022 til 2023. Den største verdiøkningen var for fett og oljer av fisk, til dyrefôr, under posisjon 15.04, der prisene på verdensmarkedet steg kraftig i 2023.

De ti posisjonene der det ble importert mest fra u-land i verdi, er vist i tabell 12.

Tabell 12: De ti største posisjonene (målt i importverdi) importert fra u-land i 2023, 2022–2023. Mill. kroner og tonn*

Toll- posisjon	Varegruppe	Verdi i mill. kroner			Mengde i tonn		
		2022	2023	Endring fra 2022	2022	2023	Endring fra 2022
1504	Fett og oljer av fisk	2 505	3 851	54 %	85 105	66 838	-21 %
2309	Tilberedt dyrefôr	3 218	2 977	-7 %	230 253	263 091	14 %
1201	Soyabønner	1 969	1 987	1 %	244 373	279 270	14 %
0901	Kaffe	1 928	1 791	-7 %	32 879	30 978	-6 %
1514	Raps- og rybsolje	1 924	1 777	-8 %	120 122	161 720	35 %
1109	Hvetegluten	1 308	1 563	19 %	68 044	71 171	5 %
2302	Kli, spissmel og andre reststoffer	1 473	1 270	-14 %	129 801	142 271	10 %
0804	Dadler, fikener, ananas osv.	671	862	29 %	22 684	24 705	9 %
2303	Reststoffer fra stivelsesfremstilling o.l.	393	860	119 %	29 711	91 093	207 %
2102	Gjær	440	771	75 %	14 603	18 516	27 %
Total import fra u-land		24 920	26 845	8 %	1 425 636	1 548 617	9 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Inkluderer både import fra nulltoll-land og fra andre u-land

Brasil var det u-landet Norge importerte mest jordbruksvarer fra i 2023. Import av soyaproteinkonsentrat, under posisjon 23.09, utgjorde 41 prosent av den samlede importen fra Brasil, mens import av soyabønner utgjorde 28 prosent.

Importen av kaffe fra Brasil var omtrent uendret fra året før og stod for 11 prosent av importverdien.

Tabell 13: De ti u-landene Norge importerer mest jordbruksvarer fra, 2021–2023. Mill. kroner og endring i prosent

	2021	2022	2023	Endring fra 2022
Brasil	4 912	6 669	6 987	5 %
Kina	1 586	2 668	3 068	15 %
India	1 290	1 863	1 749	-6 %
Belarus	1 504	2 016	1 593	-21 %
Peru	2 347	2 566	1 335	-48 %
Marokko	494	727	1 260	73 %
Mexico	480	588	1 253	113 %
Mauritania	414	448	882	97 %
Sør-Afrika	690	883	860	-3 %
Thailand	593	710	712	0 %
Totalt alle u-land	19 392	24 920	26 845	8 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

Kina var det u-landet Norge importerte mest fra etter Brasil, målt i verdi. Importverdien fra Kina økte med 15 prosent fra 2022 til 2023. Også denne importen er i stor grad fiskefôr og råvarer til dyre- og fiskefôr. Omtrent halvparten, målt både i mengde og verdi, var fôrråvaren hvetegluten. Vi importerer også mange andre jordbruksvarer fra Kina. Sammenlignet med importen fra Brasil og Peru, er importen fra Kina jevnere fordelt på flere varer.

Størstedelen av importen fra India var råvarer til fiskefôr. Guarmel, en proteinråvare, stod for nesten 70 prosent av importverdien.

Nesten hele importverdien fra Belarus er rapsolje til fôr. Mens importmengden økte med rundt 6 prosent, gikk verdien ned med rundt 27 prosent, noe som tilsier en sterk prisnedgang på denne varen sammenlignet med 2022.

Det ble også importert mye vare fra Peru, hovedsakelig fiskeolje og fiskemel, og mye av dette går til fiskefôr. Peru er også det landet vi importerer mest avokado fra, 5 600 tonn i 2023, tilsvarende 40 prosent av den samlede norske importen av avokado.

3.1.7 Import fra nulltoll-land

Varer fra nulltoll-land, dvs. de minst utviklede landene (MUL) og andre lavinntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere, kan importeres tollfritt til Norge.

Den største importen fra nulltoll-land i 2023, målt i verdi, var fiskefett og -oljer fra Mauritania. Verdien var på 879 mill. kroner, nesten dobbelt så mye som året før. Målt i mengde var det omtrent ingen endring fra 2022.

Det ble også importert en betydelig mengde snittblomster fra nulltoll-land. Målt i mengde gikk importen noe ned fra 2022, mens verdien gikk opp med 13 prosent. Denne importen kommer hovedsakelig fra Kenya, men det kom også en betydelig mengde snittblomster fra Etiopia.

Vi importerer også mye kaffe fra nulltoll-landene. 77 prosent av denne nulltoll-importen kom fra Kenya i 2023, og 14 prosent kom fra Etiopia. Samtidig utgjorde importen fra nulltoll-land kun 4 prosent av all import av kaffe til Norge i 2023.

Tabell 14: De ti største posisjonene (målt i importverdi) importert fra nulltoll-land i 2023

Toll- posisjon	Varegruppe	Verdi i mill. kroner			Mengde i tonn		
		2022	2023	Endring fra 2022	2022	2023	Endring fra 2022
1504	Fett og oljer av fisk	448	879	96 %	15 284	15 314	0 %
0603	Snittblomster	499	564	13 %	6 007	5 947	-1 %
0901	Kaffe	146	141	-3 %	1 685	1 622	-4 %
0804	Dadler, fikener, ananas osv.	30	68	129 %	844	1 414	68 %
1703	Melasse	4	56	1421 %	1 150	16 309	1318 %
0708	Belgfrukter	20	28	35 %	337	365	8 %
0709	Andre grønnsaker friske/kjølte	31	25	-19 %	574	405	-29 %
0602	Andre levende planter (herunder røtter), stiklinger og podedkviser; mycelium	24	22	-8 %	66	60	-9 %
1905	Brød, kaker og kjeks	15	18	21 %	364	401	10 %
0905	Vanilje	15	16	12 %	5	5	4 %
Total import fra nulltoll-land		1 314	1 915	46 %	30 314	44 108	46 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.1.8 Importen framover

Landbruksdirektoratet forventer at importen framover vil bli påvirket av mange av de samme faktorene som har påvirket den historisk. De viktigste faktorene er utviklingen i etterspørselen etter råvarer til norskprodusert fiskefôr, og utviklingen av kostholdet vårt.

Norsk havbruksnæring påvirker import av jordbruksvarer

Vekst i havbruksnæringen og endret forbruksmønster har ført til økt import av jordbruksvarer. I 2023 utgjorde importen av fiskefôrråvarer nesten 30 prosent av verdien av jordbruksvareimporten.

Så lenge det er vekst i norsk havbruksnæring, er det naturlig å anta at det også vil være vekst i importen av råvarer til fiskefôr.

Matvaner påvirker importen

Endring i nordmenns forbruk har også bidratt til vekst i importen. Fra 2015 til 2023 har importen av drikkevarer økt mye. Importen av vin økte eksempelvis med rundt 6 prosent fra 2016 til 2023, målt i mengde. Importen av mineralvann, tilsatt sukker, har i samme periode gått opp med hele 77 prosent.

Introduksjon av matvarer og forbrukstrender fra utlandet kan gi økt import av produkter som vi ikke kan produsere i Norge, for eksempel økt konsum av kjøttsubstitutter basert på råvarer som ikke produseres i Norge. Importen vil øke dersom det blir mer vanlig å spise produkter vi ikke dyrker her i landet, slik vi har opplevd med blant annet avokado.

Klimavennlig mat

Klimahensyn påvirker forbrukervalg i stadig større grad. Hvis dette gir redusert produksjon av kjøtt og økt forbruk av plantebaserte produkter, vil det gi endringer i importen. På den ene siden blir det mindre behov for importerte kraftfôrråvarer, mens på den andre siden kan importen av plantebaserte produkter og tilhørende råvarer øke.

Klimaendringer vil føre til mer ekstremvær i framtiden. Enkelte år kan tørke eller mye regn føre til avlingssvikt, som gir større importbehov. I 2018 var det stor import av korn og grovfôr. Kornavlingen i 2023 ble også hardt rammet av ekstremvær. Tørke på forsommeren og store nedbørsmengder ved innhøsting påvirket både mengde og kvalitet. Norskandelen i matkornet forventes å bli svært lav denne sesongen. Hyppigere episoder med ekstremvær i årene framover vil kunne føre til større variasjon i importbehovet fra år til år.

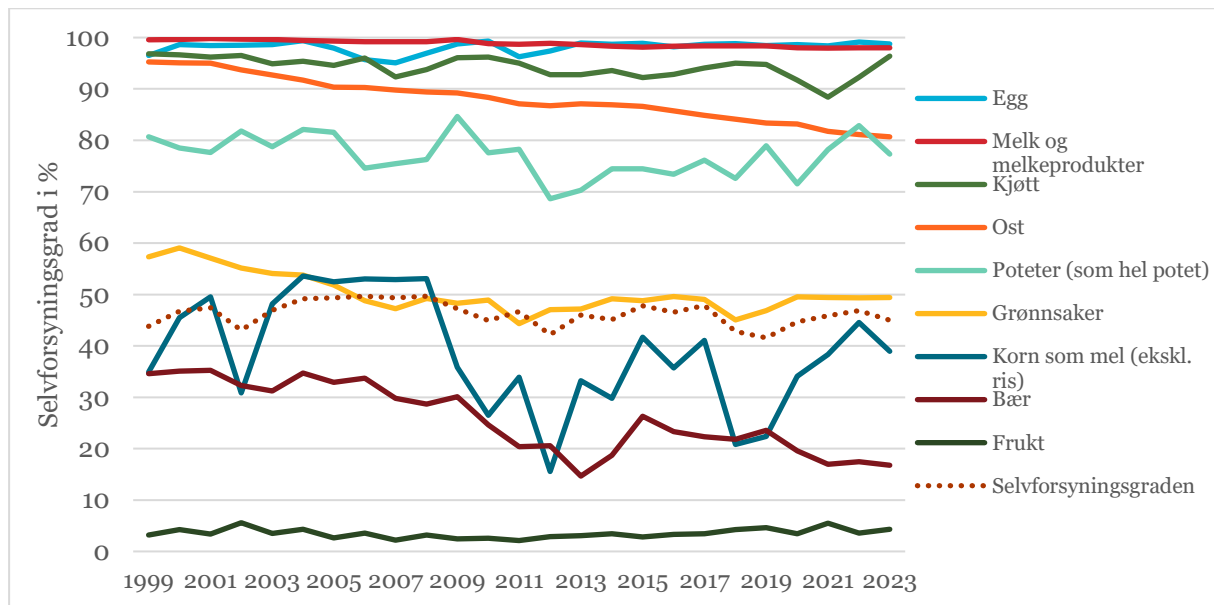
3.1.9 Selvforsyningsgrad

For å si noe om hvor mye norskprodusert mat vi spiser, bruker vi gjerne begrepet selvforsyningsgrad. Med andre ord er selvforsyningsgrad forholdet mellom norskproduserte varer som ikke eksporteres og det totale engrosforbruket innenlands. Engrosforbruket består av all maten som konsumeres innenlands, både den norskproduserte og den som importeres. Med denne beregningsmetoden vil selvforsyningsgraden blant annet påvirkes av priser, internasjonale handelsavtaler, avlingsnivå og forbrukerpreferanser.

Det er derfor nyttig også å kjenne til dekningsgraden, som i større grad illustrerer muligheten vi har til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon. I motsetning til selvforsyningsgraden, tar dette målet også eksporterte varer med i beregningen, og forholdstallet blir derfor høyere innenfor kategorier med høy eksport. For eksempel eksporteres det hvert år betydelige mengder ost, som i en krisesituasjon kunne blitt brukt innenlands. Dekningsgraden gir likevel ikke et fullstendig mål på selvforsyningsnivåen i landet, da man i en krisesituasjon også kunne lagt om kostholdet til en større andel planteprodukter. Dekningsgraden (ekskl. fisk) ble estimert av NIBIO til 47,7 prosent i 2023 (Helsedirektoratet, 2024).

Helsedirektoratet viser selvforsyningsgraden i sin årlige rapport «Utviklingen i norsk kosthold». Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) utfører beregningen og omregner produksjons- og handelstall fra vekt til energi (TJ). Selvforsyningsgraden kan beregnes i både energi og vekt, avhengig av hva en ønsker å belyse. Det vanligste har vært å bruke TJ, og vi gjengir dette her når vi viser utviklingen i figuren.

Figur 52 viser utviklingen for noen viktige landbruksprodukter, samt selvforsyningsgraden for landbruksvarer. Selvforsyningsgraden inklusiv fisk var på 45 prosent i 2023, mens den var på 44,4 prosent eksklusiv fisk. Tallene for både 2022 og 2023 er foreløpige tall og estimater og vil derfor kunne endres.

Figur 52: Selvforsyningsgrad på ulike kategorier fra 1999–2023, målt i energi (TJ)

Kilde: NIBIO

Selvforsyningsgraden på kategoriene smør og melk, inkludert melkeprodukter, har vært stabil i lang tid, og endte på henholdsvis 97,5 og 98 prosent i 2023. Selvforsyningsgraden for ost har falt noe i en periode, og den endte på 80,7 prosent i 2023. Samlekategorien for alle typer kjøtt ligger også høyt, med en selvforsyningsgrad på 96,4 prosent, nest høyeste siden 2002. Den siste kategorien innenfor de animalske produktene er egg, hvor det også er høy selvforsyningsgrad, 98,7 prosent i 2023. De animalske kategoriene er med andre ord varegrupper hvor det stort sett er tilstrekkelig norsk produksjon til å dekke etterspørselen.

Av varegruppene som omfatter plantevekster, har vi en selvforsyningsgrad på 77,3 prosent for poteter. Dette er 5,6 prosentpoeng lavere enn i 2022. For grønnsaker, bær og frukt ble det en selvforsyningsgrad på henholdsvis 49,4, 16,8 og 4,3 prosent i 2023. Som figuren viser, er det store svingninger i selvforsyningsgraden for korn, blant annet fordi produksjonen er værutsatt. De foreløpige estimatene viser en selvforsyningsgrad av korn som mel på 38,9 prosent i 2023. I 2023 ble det en dårlig norsk kornavling. Likevel falt ikke selvforsyningsgraden spesielt mye. Dette skyldes at korn er lagringsdyktig og at en stor andel leveres om høsten og ikke blir brukt til mel før kalenderåret etter.

For flere av varegruppene med plantevekster, ser vi at selvforsyningen er lavere enn etterspørselen, og vi er i større grad avhengig av å importere enn for de animalske varegruppene. For de varegruppene hvor vi har stor norsk produksjon, bidrar tollvernet til å sikre avsetningen av de norske varene.

3.2 Eksport

I 2023 ble det eksportert jordbruksvarer fra Norge for 19,5 mrd. kroner.

Det eksporteres mye landbruksvarer som ikke direkte avtar råvarer fra norsk jordbruk. Blant de største eksportvarene, målt i verdi, finner vi produkter som fiskefôr, fiskemel, fiskeolje og soyamel og -olje produsert av importerte soyabønner.

En av de største eksportvarene i 2023, målt i verdi, var drikkevarer. Det ble eksportert drikkevarer for rundt 1,2 mrd. kroner i 2023.

Eksporten av meierivarer gikk kraftig ned i 2023. Fra en eksport på 740 mill. kroner i 2022, endte eksporten på 145 mill. kroner i 2023, tilsvarende en nedgang på hele 80 prosent. Det var stor nedgang i eksporten av ost, myse, skummetmelkpulver og smør. Den største reduksjonen var på eksporten av ost. Tines ysteri i Irland har tatt over mye av denne handelen. Mindre ysting i Norge reduserte mengden myse tilgjengelig. Sammen med økt etterspørsel innenlands førte det til redusert eksport av myse og myseproteinkonsentrat. Omsetningsmidler har tidligere vært brukt til å skrive ned prisen på skummetmelkpulver til fôr, men det ble ikke gjort i 2023 siden det ikke var et overskudd i markedet. Eksporten av skummetmelkpulver, blant annet til bruk i melkeerstatninger til dyrefôr, ble da kraftig redusert i 2023. Høye smørpriser internasjonalt i 2022 ga eksport av norsk smør. I 2023 har prisene gått ned igjen, og eksporten av norsk smør ble redusert.

Andre varer det ble eksportert mye av, var bakervarer, som ble eksportert for 847 mill. kroner i 2023. Herunder er det en spesielt stor eksport av knekkebrød. I 2023 ble det eksportert knekkebrød for nesten 186 mill. kroner. Til sammenligning lå denne eksporten i årene 2012–2014 på rundt 15 mill. kroner per år. Mer enn halvparten av eksporten i 2023 gikk til USA.

3.2.1 Eksport av sentrale norske jordbruksvarer

Kjøtt var den jordbruksvaregruppen Norge eksporterte mest av i 2023. Eksporten målt i verdi gikk noe opp fra året før og endte på 329 mill. kroner, eller rett i underkant av 7 600 tonn. Dette inkluderer alle varenumre under tolltariffens kapittel 2, i tillegg til posisjonene 16.01 og 16.02 som omfatter bearbejdede kjøttvarer. Målt i mengde var det en imidlertid en nedgang fra året før. I denne eksporten inngår også eksport av råvarer som eksporteres for bearbejding i utlandet, og som re-importeres i bearbejdet form, som for eksempel spekeskinke og kyllingnuggets. Rundt 3 300 tonn til en verdi av 213 mill. kroner av kjøtteksporten gikk til utenlands bearbejding i 2023. Det utgjorde rundt 65 prosent av eksportverdien og 43 prosent av den totale eksportmengden for kjøtt.

Som vist i tabell 15 gikk eksporten av ost kraftig ned i 2023. Eksporten til Sverige og USA ble mest redusert med mer enn 2 000 tonn hver. Reduksjon besto av 4 100 tonn mindre eksport av faste oster, 700 tonn mindre mysost og 600 tonn mindre ferskost.

Tabell 15: Eksport i 2023 fordelt på sentrale varegrupper, samt endringer fra 2022 til 2023. Sortert etter eksportverdi

	Eksport i mill. kroner		Eksport i 1 000 tonn	
	2023	Endring fra 2022	2023	Endring fra 2022
Ost	38	-88 %	0,64	-89 %
Kjøtt*	329	11 %	7,58	-3 %
Korn	9	40 %	0,61	-31 %
Friske frukt og bær**	22	294 %	0,83	142 %
Friske grønnsaker***	7	164 %	0,25	38 %
Potet	1	346 %	0,02	15 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Eksport under kapittel 2 og posisjonene 16.01–16.02. **Eksport under posisjonene 08.03–08.10. ***Eksport under posisjon 07.02–07.09

3.2.2 Eksport per land

Som med importen, eksporterte vi i stor grad til våre naboland. Vi eksporterte mest til Sverige og Danmark. Den dominerende eksportvaren til Sverige var soyamel, til bruk i dyrefôr, som sto for mer enn 25 prosent av eksportverdien. I tillegg var soyaolje produsert i Norge og ulike tilberedte næringsmidler de varene som det ble eksportert mest av til Sverige. Det ble også eksportert sjokolade og is med kakao til Sverige til en verdi på rundt 244 mill. kroner i 2023. Dette var en nedgang på 9 prosent fra året før.

Det ble eksportert varer til Danmark i 2023 for nesten 2,8 mrd. kroner. Den største eksportvaren til Danmark i 2022, målt i verdi, var fett og oljer av fisk, som utgjorde 12 prosent av eksporten. Det ble i tillegg eksportert mye soyaolje til dyrefôr, samt mel og pelleter av fisk.

Etter Sverige og Danmark var Storbritannia det landet vi eksporterte mest varer til i 2023, målt i verdi. Selv om eksportmengden totalt gikk noe ned, økte eksportverdien hit med 15 prosent, til ca. 1,5 mrd. kroner i 2023.

Eksporten til USA har gått ned de siste årene. I 2023 ble det eksportert varer hit til en verdi av ca. 1,1 mrd. kroner, som var 8,4 prosent lavere enn året før. Nedgangen var i stor grad drevet av mindre eksport av ost og drikkevann.

Tabell 16: De ti landene Norge eksporterte mest jordbruksvarer til i 2023. Mill. kroner

	2021	2022	2023	Endring siste år
Sverige	2 434	3 342	3 421	2 %
Danmark	1 741	1 951	2 769	42 %
Storbritannia	1 234	1 277	1 468	15 %
Tyrkia	497	740	1 184	60 %
Island	504	968	1 118	16 %
USA	1 237	1 219	1 116	-8 %
Tyskland	829	968	1 032	7 %
Russland	1 091	1 130	1 017	-10 %
Færøyene	547	710	931	31 %
Nederland	651	718	766	7 %
Totalt	14 438	16 971	19 540	15 %
Topp ti utgjør	75 %	77 %	76 %	

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

4 Vedlegg

Import av jordbruksvarer fordelt på kapitler, betydelige posisjoner under enkelte kapitler er framhevet

Tabell 17: Importverdi av jordbruksvarer fordelt på kapitler

Import i mill. kroner	2021	2022	2023	Endring siste år
01. Levende dyr	253	358	259	-28 %
02. Kjøtt	1 763	1 557	1 268	-19 %
04. Melk, meieriprodukter, egg og honning	1 769	1 898	2 229	17 %
05. Animalske produkter ellers	617	782	678	-13 %
06. Levende planter	2 412	2 392	2 480	4 %
07. Poteter og grønnsaker	4 398	4 972	5 776	16 %
08. Frukt, bær og nøtter	7 112	7 481	8 147	9 %
09. Kaffe, te og krydder	2 210	3 006	3 136	4 %
09.01 Kaffe	1 800	2 593	2 619	1 %
10. Korn	1 479	2 063	1 947	-6 %
11. Mel	3 223	4 081	4 881	20 %
11.09 Hvetegluten	2 839	3 653	4 304	18 %
12. Oljeholdige frø og frukter	3 481	3 466	3 806	10 %
15. Animalske og vegetabiliske oljer	12 628	16 304	18 265	12 %
15.04 Fett og oljer av fisk	3 986	5 835	9 747	67 %
15.14 Raps- og rybsolje	6 839	7 207	5 429	-25 %
16. Kjøttprodukter	512	536	627	17 %
17. Sukker og sukkervarer	2 018	2 174	2 902	34 %
18. Kakao og sjokolade	2 529	2 674	3 389	27 %
19. Bakervarer	6 061	6 665	8 099	22 %
19.05 Brød og bakverk	3 903	4 288	5 277	23 %
20. Frukt- og grønnsaksprodukter	2 645	2 838	3 348	18 %
21. Tilberedte næringsmidler	4 906	5 447	6 431	18 %
21.06 Andre tilberedte næringsmidler	2 494	2 596	2 941	13 %
22. Drikkevarer	9 656	10 355	11 439	10 %
22.04 Vin	4 871	4 874	5 541	14 %
23. Tilberedt dyrefôr	13 846	18 342	18 423	0 %
23.01 Mel og pelleter av fisk	2 826	4 224	5 073	20 %
23.09 Tilberedt dyrefôr	8 173	10 499	9 419	-10 %
24. Tobakk	5 566	4 849	5 093	5 %
35. Proteiner, modifisert stivelse osv	204	294	366	24 %
Andre jordbruksprodukter*	365	371	562	52 %
Total import	89 652	102 905	113 554	10 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Import under kapitlene 13. Skjellakk og gummi osv., 14. Vegetabiliske flettematerialer, 29. Sorbitol, 33. Flyktige vegetabiliske oljer, 38. Stivelse og sorbitol, 41. Råd huder og skinn, 43. Pelsskinn, 50. Silke, 51. Ull, 52. Bomull og 53. Andre vegetabiliske tekstilfibre.

Eksport av jordbruksvarer fordelt på kapitler, betydelige posisjoner under enkelte kapitler er framhevet

Tabell 18: Eksportverdi av jordbruksvarer fordelt på kapitler

Eksport i mill. kroner	2021	2022	2023	Endring siste år
01. Levende dyr	83	85	138	62 %
02. Kjøtt	265	265	309	17 %
04. Melk, meieriprodukter, egg og honning	482	740	145	-80 %
05. Animalske produkter ellers	287	361	364	1 %
06. Levende planter	47	50	48	-4 %
07. Poteter og grønnsaker	9	7	37	396 %
08. Frukt, bær og nøtter	39	41	67	62 %
09. Kaffe, te og krydder	52	62	93	51 %
10. Korn	6	7	9	40 %
11. Mel	116	54	42	-23 %
12. Oljeholdige frø og frukter	68	48	48	0 %
15. Animalske og vegetabiliske oljer	2 732	3 518	4 406	25 %
15.04 Fett og oljer av fisk	1 762	2 250	3 168	41 %
16. Kjøttprodukter	39	69	52	-24 %
17. Sukker og sukkervarer	35	52	43	-17 %
18. Kakao og sjokolade	338	403	589	46 %
19. Bakervarer	525	739	847	15 %
20. Frukt- og grønnsaksprodukter	139	140	185	33 %
21. Tilberedte næringsmidler	2 424	2 689	3 122	16 %
21.06 Andre tilberedte næringsmidler	2 162	2 322	2 771	19 %
22. Drikkevarer	1 102	1 123	1 209	8 %
23. Tilberedt dyrefôr	4 991	5 852	7 188	23 %
23.01 Mel og pelleter av fisk	1 659	1 498	2 092	40 %
23.04 Soyamel	847	934	1 187	27 %
23.09 Tilberedt dyrefôr	2 321	3 165	3 752	19 %
35. Proteiner, modifisert stivelse osv	224	304	180	-41 %
41. Rå huder og skinn	264	280	339	21 %
43. Pelsskinn og varer derav	129	21	16	-21 %
51. Ull og dyrehår, garn	20	27	27	3 %
Andre jordbruksprodukter*	23	36	34	-6 %
Total eksport	14 438	16 971	19 540	15 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Eksport under kapitlene 13. Skjellakk og gummi osv., 14. Vegetabiliske flettematerialer, 24. Tobakk, 29. Sorbitol, 33. Flyktige vegetabiliske oljer, 38. Stivelse og sorbitol, 50. Silke, 52. Bomull og 53. Andre vegetabiliske tekstilfibre.

Referanser

- Agri Analyse. (2024). *Bondens prisindeks*. Hentet fra <https://www.agrianalyse.no/bondens-prisindeks/category890.html>
- AHDB. (2023, 10 19). *China beef update: Domestic production continues to grow as wholesale prices stabilise*. Hentet fra <https://ahdb.org.uk/news/china-beef-update-domestic-production-continues-to-grow-as-wholesale-prices-stabilise>
- AMI. (2024). *Gartenbau. Aktuelle Meldungen*. Hentet fra <https://www.ami-informiert.de/ami-meldungen-gartenbau>
- AMIS. (2023). *AMIS Market Monitor. No. 114 December 2023*.
- Baraniuk, C. (2024). *Red Sea crisis: What it takes to reroute the world's biggest cargo ships on a 4,000 mile detour*. Hentet fra <https://www.bbc.com/future/article/20240119-red-sea-crisis-how-global-shipping-is-being-rerouted-out-of-danger>
- Campbell, V. (2023). *Floral industry trends for 2023 and beyond*. Hentet fra <https://www.maersk.com/insights/growth/2023/05/25/floral-industry-trends>
- CEPEA. (2024). *Poultry*. Hentet fra <https://www.cepea.esalq.usp.br/en/indicator/poultry.aspx>
- Clal.it. (2024). *World: Farm-gate milk prices*. Hentet fra https://www.clal.it/en/?section=latte_world
- Comex Stat. (2023). *Comex Stat*. Hentet fra <http://comexstat.mdic.gov.br/en/home>
- EU-kommisjonen. (2023a). *EU agricultural outlook for markets, 2023-2035*. Brussel: European Commission, DG Agriculture and Rural Development. Hentet fra https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/outlook/medium-term_en
- EU-kommisjonen. (2023b). *EU Market situation for Eggs. Expert group for agricultural markets 23. november*. Hentet fra <https://circabc.europa.eu/sd/d/18f7766e-e9a9-46a4-bbec-94d4c181183f/0%20Circa%20%20egg%20no%20links.pdf>
- EU-kommisjonen. (2023c). *Minutes. Meeting of the expert group fruit and vegetables market observatory*. Hentet fra https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-12/minutes-fv-mo-tomatoes-2023-10-26_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2023d). *Short-term outlook for EU agricultural markets, Autumn 2023*. Brussel: European Commission, DG Agriculture and Rural Development. Hentet fra https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/outlook/short-term_en
- EU-kommisjonen. (2024a). *Agri-food Data Portal*. Hentet fra Agri-food Data Portal: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DataPortal/agricultural_markets.html
- EU-kommisjonen. (2024b, januar 30). *DG AGRI DASHBOARD: DAIRY PRODUCTS*. Hentet fra Milk market observatory: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2024-01/dashboard-dairy_en_1.pdf
- EU-kommisjonen. (2024c). *Eggs*. Hentet fra https://agriculture.ec.europa.eu/farming/animal-products/eggs_en
- EU-kommisjonen. (2024d). *Food safety*. Hentet fra Avian influensa: https://food.ec.europa.eu/animals/animal-diseases/diseases-and-control-measures/avian-influenza_en

- Europaparlamentet. (2023). *Answer given by Executive Vice-President Dombrowskis on behalf of the European Commission*. Hentet fra https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2023-000795-ASW_EN.html
- Eurostat. (u.d.). *Crop production in EU standard humidity*. Hentet fra <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- FAO. (2023a). *Food Outlook – Biannual Report on Global Food Markets. November 2023*. Rome. Hentet fra <https://www.fao.org/3/cc8589en/cc8589en.pdf>
- FAO. (2023b). *Meat Market Review: Emerging trends and outlook 2023*. Rome. Hentet fra <https://www.fao.org/3/cc9074en/cc9074en.pdf>
- FAO. (2024a). *FAO Food Price Index*. Hentet fra <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en>
- FAO. (2024b). *FAO Markets and Trade- Meat Price Index*. Hentet fra <https://www.fao.org/markets-and-trade/commodities/meat/fao-meat-price-index/en/>
- FAO. (2024c). *FAOSTAT data*. Hentet fra <https://www.fao.org/faostat/en/#data>
- FAO. (2024d). *Poultry species*. Hentet fra <https://www.fao.org/poultry-production-products/production/poultry-species/en/>
- Fredenburg, J. (2019). *Made on Earth - The 4,000 mile flower delivery*. Hentet fra <https://www.bbc.com/future/bespoke/made-on-earth/the-new-roots-of-the-flower-trade/>
- GlobalDairyTrade. (2024). *GDT Events Results*. Hentet fra <https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/>
- Hambloch, C. (2023). *Warum Kartoffeln hohe Preise erzielen*. Hentet fra https://www.ami-informiert.de/ami-maerkte/maerkte/ami-pflanzenbau/ami-meldungen-pflanzenbau/single-ansicht?tx_aminews_singleview%5Baction%5D=show&tx_aminews_singleview%5Bcontroller%5D=News&tx_aminews_singleview%5Bnews%5D=44851&cHash=6cfed27ce49704650624d3
- Helsedirektoratet. (2023). *Utviklingen i norsk kosthold 2023*. Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/utviklingen-i-norsk-kosthold-2023>
- Landbruksdirektoratet. (2024a). *Internasjonale priser*. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/statistikk-og-utviklingstrekk/internasjonale-priser>
- Landbruksdirektoratet. (2024b). *Noteringspris fjørfe*. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/industri-og-handel/marked-og-pris/priser-og-prisuttak/noteringspris-fjorfe>
- Mamias, S. (2018). *The floriculture supply-chain: characteristics & prospects*. Hentet fra https://unionfleurs.org/wp-content/uploads/2018/11/UF_Characteristics-of-the-Flower-Supply-chain-_FEB-2018.pdf
- Mattilsynet. (2024). *Afrikansk svinepest*. Hentet fra <https://www.mattilsynet.no/dyr/dyresykdommer/afrikansk-svinepest>
- Milchland Niedersachsen. (2024). *Notierungsergebnisse*. Hentet fra <https://milchland.de/milchprofis/markt-und-statistik/notierungsergebnisse/>
- MLA. (2023). *Australian red meat exports hit four-year high*. (M. a. Australia, Produsent) Hentet fra <https://www.mla.com.au/news-and-events/industry-news/australian-red-meat-exports-hit-four-year-high/>

- OECD/FAO. (2023). *OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-2032*. Paris: OECD Publishing. Hentet fra <https://doi.org/10.1787/08801ab7-en>
- Schwartau, H. (2024). *Klimawandel und Politik prägen den Apfelmarkt*. Hentet fra https://www.ami-informiert.de/ami-maerkte/maerkte/ami-gartenbau/ami-meldungen-gartenbau/single-ansicht?tx_aminews_singleview%5Baction%5D=show&tx_aminews_singleview%5Bcontroller%5D=News&tx_aminews_singleview%5Bnews%5D=45443&cHash=e091509886ba6e9b3b2090ce24
- Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. (2024). *Notierungen für Butter und Käse*. Hentet fra <https://www.butterkaeseboerse.de/aktuelles/notierungen/>
- UNCTAD. (2023a). *Global Trade Update December*. Hentet fra <https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2023d3.pdf>
- UNCTAD. (2023b). *Review of Maritime Transport 2023*. Hentet fra <https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2023>
- USDA. (2023a). *GATS*. Hentet fra <https://apps.fas.usda.gov/gats/default.aspx>
- USDA. (2023b). *July cattle. Agricultural Statistics Board Briefing*. Hentet fra https://www.nass.usda.gov/Newsroom/Executive_Briefings/2023/07-21-2023.pdf
- USDA. (2023c). *Livestock and Products Annual, Canada*. United States Department of Agriculture-Foreign Agricultural Service. Hentet fra https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Livestock%20and%20Products%20Annual_Ottawa_Canada_CA2023-0042.pdf
- USDA. (2023d). *Livestock and Poultry: World Markets and Trade. Competition Tightens for Leading Pork Exporter*. United States Department of Agriculture - Foreign Agricultural Service. Hentet fra https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/livestock_poultry.pdf
- USDA. (2023e). *Livestock, Dairy, and Poultry Outlook: December 2023*. Hentet fra <https://www.ers.usda.gov/webdocs/outlooks/108146/ldp-m-354.pdf?v=8272.7>
- USDA. (2024a). *Egg, whole, raw, fresh*. Hentet fra <https://fdc.nal.usda.gov/fdc-app.html#/food-details/171287/measures>
- USDA. (2024b). *Individual Dairy Market News Commodity Reports*. Hentet fra <https://www.ams.usda.gov/market-news/individual-dairy-market-news-commodity-reports#international>
- USDA. (2024c). *Weekly Livestock, Poultry & Grain Market Highlights*. Hentet fra <https://mymarketnews.ams.usda.gov/viewReport/2879>
- USDA. (2024d). *Public data*. Hentet fra https://mymarketnews.ams.usda.gov/public_data?slug_id=1048
- USDA Economic Research Service. (2023). *Livestock, Dairy, and Poultry Outlook: January*.
- ZuivelNL. (2024). *Zuivelnotierungen*. Hentet fra <https://www.zuivelnl.org/marktinformatie/zuivelnoteringen>
- Aase, B. B. (2024). *Einige om nye gjødselprisar: Så mykje går prisane ned*. Hentet fra <https://www.nasjonen.no/einige-om-nye-gjodselprisar-sa-mykje-gar-prisane-ned/s/5-148-492006>

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 56, 7701 Steinkjer

BESØKSADRESSE:
Innspurten 11D, 0663 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
